

HØGSKULEN I VOLDA

Ma

Masteroppgåve i samfunnsplanlegging og leiing

Ålesund – liv laga?

45 Studiepoeng

Anette Sølberg Solbakk
Juni 2009

Forord

I et selskap i Bergen under studietiden, traff jeg i 1985 det som skulle bli mannen min. Når vi enda satt til bords stilte jeg tre avgjørende spørsmål: 1) Liker du Neil Young? 2) Er du et friluftslivsmenneske utover det normale? 3) Kunne du tenke deg å bo i Ålesund? Han forstod alvoret og svarte ja til alle. Senere hadde vi begge gode jobber i Oslo, der han også hadde sin familie. Allikevel tok vi et aktivt valg og bestemte oss for å flytte til Ålesund i 1989, i første omgang for to år. Vi måtte fire på ambisjonene når det gjaldt jobb, men byens egenart, gode oppvekstminner og fantastisk natur i regionen trakk hjem.

Vi ble her, og etter hvert har jeg funnet ut at vi tok et uvanlig valg. Av 11 søskenbarn som har høyere utdanning, er vi 4 som har flyttet hjem til Ålesund, og barndomsvenner med høyere utdanning er i liten grad flyttet hjem. Dette til forskjell fra foreldre, tanter, onkler og besteforeldre med utdannelse utover videregående, som alle kom hjem. Jeg har tenkt mye på hvorfor ikke flere velger å flytte hjem til Ålesund, og hva det er som eventuelt er avgjørende ved byen når et slikt valg blir tatt.

Jeg kunne ha sett på hvorfor folk ikke flytter hjem, men jeg har villet se på hvorfor noen tross alt flytter tilbake. Jeg er av den oppfatning at alle steder trenger og berikes av et mangfold av mennesker med forskjellig bakgrunn. Allikevel er det viktig at et sted ikke mister sin egenart og identitet – og her er kulturbærere viktig. Som mannen min sier: *”Hva er Ålesund uten ålesundere, Bergen uten bergensere, Voss uten vossinger eller Tromsø uten tromsøværingers?”* Dersom byen tappes for ålesundere med høyere utdanning kan vi miste litt av byens egenart. Vi kan ikke forvente samme kjærlighet til byen fra tilflyttere som har sin oppvekst og identitetsfølelse et annet sted. Som en venninne av meg sier som er fra en av bygdebyene i omlandet: *”Jeg har ingen følelser eller tilknytning til Ålesund, og jeg har ingen interesse i å engasjere meg i lokalsamfunnet. Hadde Molde vært nærmere mitt hjemsted, kunne jeg like gjerne ha bosatt meg der.”*

Gjennom en refleksiv skriveprosess har jeg utviklet en ny forståelse for konkrete og abstrakte mekanismer og kontekster byen og menneskene som bor her inngår i. Egne erfaringer har vært satt inn i større historiske og sosiologiske sammenhenger (Richardson, L. & St. Pierre, E.A, 2005). Slik har arbeidet med denne oppgaven vært en prosess for meg personlig der jeg gjennom å teoretisere erfaringer og opplevelser har fått en større forståelse for sosiale og

strukturelle sammenhengene i samfunnet. Mye er bekreftet, mens innsikt i andre måter å forstå verden på har åpnet opp og endret mange oppfatninger. Det å kunne konsentrere seg om ett emne over lengre tid har vært et privilegium. Kjærligheten til byen og menneskene som bor her er blitt dypere, og troen på at Ålesund med noen grep kan være liv laga, er sterkere.

Richardson (2005) er opptatt av at en vitenskapelig tekst ikke behøver å være kjedelig. Det er jeg også. Tradisjonelt har det siden 1700-tallet vært to tilnærminger til skrivning, enten litterært eller vitenskapelig. Hvilken tilnærming som er valgt har vært avhengig av hvem man har skrevet for. Jeg er opptatt av at min tekst skal gi større innsikt, men også at den skal være lettlest og at den krydres med mindre ”akademiske” tilnærminger uten at den dermed mister sin troverdighet. Jeg skriver for det akademiske miljøet, men jeg håper også at andre lesere som har makt og mulighet til å påvirke utviklingen av byen vil finne oppgaven av interesse.

I arbeidet har jeg hatt mange spennende møter med positive mennesker. Det synes som om temaet engasjerer mange, og de fremhever at tematikken er viktig å belyse. Jeg takker alle som har bidratt i arbeidet; takk til dere tilbakeflyttere som har satt av tid og vist meg tillit gjennom intervjuene. Det har vært en fornøyelse å ta del i de refleksjonene dere har gjort dere. Takk også til dere jeg har snakket med når det gjelder rekruttering og utfordringer for bedriftene i regionen. Takk til ledelsen ved Møreforskning som raust lot meg få låne kontor noen måneder slik at jeg fikk konsentrasjon rundt sluttarbeidet med oppgava.

En spesiell takk til Kjetil Sørli i NIBR og Stig Lodve Janbu i NAV Møre og Romsdal som har kjørt statistikk for meg. Grethe Mattland Olsen fortjener en stor takk for konstruktivt å ha veiledet meg gjennom arbeidet. Spesielt har hennes innspill i siste delen av skriveprosessen bidratt til at jeg kom i mål. Dessuten vil jeg takke Håkon for å ha gitt meg moralsk støtte og tro på at det jeg belyser er viktig. Uten at han hadde valgt å flytte sammen med meg hit hadde det ikke blitt noen oppgave. Takk også til Tellef, Johanne og Sigrid som har tålt ei litt fraværende mor det siste halvåret.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	3
2	Ålesund by, historikk og status	5
2.1	Historikk og utvikling	6
2.2	Utdanning og kompetanseutvikling	9
2.3	Infrastruktur, politikk og økonomi	12
2.4	Arbeidsmarked og næringsliv	14
2.5	Oppsummering	19
3	Sted, mennesker og flytteprosesser	20
3.1	Innledning.....	20
3.2	Sted - menneske	22
3.2.1	Hva utgjør et sted?.....	23
3.2.2	By eller bygd?	25
3.2.3	Identitet.....	27
3.2.4	Stedsrepresentasjoner	29
3.2.5	Stakeholders	31
3.2.6	In-place og Out-of-place	32
3.3	Kampen om kompetansen	33
3.3.1	Globalisering	33
3.3.2	Den kreative klasse – betingelse for en bys suksess	35
3.4	Livsløp.....	37
3.5	Flyttestrømmer	41
3.5.1	Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008	43
3.5.2	Flytting og pendling	44
3.6	Bostedsattraktivitet.....	47
3.7	Oppsummering	51
4	Metodisk tilnærming	53
4.1	Innledning.....	53
4.2	Metodetriangulering	54
4.3	Intervju av tilbakeflyttere med høyere utdanning	56
4.4	Intervju av ledende personer i arbeidslivet	61
4.5	Statistikk - behov for arbeidskraft i Ålesund	61
4.6	Demografiske data.....	62
4.7	Antall tilbakeflyttere til Ålesund med høyere utdanning	62
4.8	Et kritisk blikk på metode og analyse	63
4.9	Oppsummering	69
5	Empiri og analyse.....	70
5.1	Arbeidsmarkedet og rekruttering	70
5.1.1	Behovet for arbeidskraft i Ålesund	70
5.1.2	Rekrutteringsbehov og rekrutteringsmekanismer	71
5.1.3	Oppsummering og drøfting	76
5.2	Tilbakeflytting til Ålesund	78
5.3	Tilbakeflytterne - kjennetegn	81
5.4	Motiver for tilbakeflytting.....	82
5.4.1	Livsløp.....	83
5.4.2	Arbeid.....	84
5.4.3	Familie og venner.....	86
5.4.4	Bolig	87

5.4.5	Sted/Miljø.....	88
5.4.6	Oppsummering og drøfting	90
5.5	Kvaliteter ved Ålesund.....	91
5.5.1	Arbeidsmarked	92
5.5.2	Grunnleggende tjenester.....	95
5.5.3	Ledelse	97
5.5.4	Verdier.....	99
5.5.5	Det estetiske, måter å leve på.....	102
5.5.6	Tilhørighet.....	108
5.5.7	Oppsummering og drøfting	109
5.6	Samlet analyse.....	112
6	Konklusjon	116
7	Kilder.....	121
7.1	Litteratur.....	121
7.2	Innlegg, presentasjoner etc. med navngitte forfattere	124
7.3	Statistikk, internettsider, etc.	124
7.4	Kontakt med	126
7.5	Konferanser/Seminarer.....	127
8	Vedlegg	128

Figurer:

Figur 1: Kart over Ålesund. Kilde: ÅK nettsider. Nedlastet 5.6.09	5
Figur 2: Befolkningsutvikling i Ålesund kommune. Kilde SSB, nedlastet 1.3.09	8
Figur 3: Stemmer per parti i Ålesund (prosent) ved siste kommunevalg. ÅK nettsider, nedlastet 2.3.09.....	12
Figur 4: Regionenes rangering i Nærings-NM og på Attraktivitetsbarometeret for perioden 2005–2007	17
Figur 5: The totality of rural space. Halfacree (2006:52)	23
Figur 6: Sammenhengen mellom techpoleindeks 2003 og andel med bachelorgrad i 1995....	36
Figur 7: Glen Elders livsløpsmodell, fritt etter forelesning av Olav Myklebust våren 2008 ...	38
Figur 8: Folkemengden etter alder og kjønn, registrert og framskrevet.....	39
Figur 9: Befolkningsendring og sentralisering. Kilde: SSB Befolkning nedlastet 12.03.09 ...	42
Figur 10: Regioners konkurransestyrke innen kunnskapsbasert næringsliv, Florida (2004) ...	49

Tabeller:

Tabell 1: Operasjonalisering av Ålesund som begrep.....	6
Tabell 2: Folketilvekst i Ålesund kommune. Kilde: SSB, ÅK nettsider, nedlastet 1.3.09	9
Tabell 3: Befolkningsstruktur 2007 i prosent. SSB, ÅK nettsider, nedlastet 1.3.09.....	9
Tabell 4: Kommuneøkonomi i Ålesund. SSB nedlastet 2.3.09.....	13
Tabell 5: Kommuneøkonomi, kultur, natur og friluftsliv i Ålesund. SSB nedlastet 2.3.09.....	13
Tabell 6: Bedrifter i Ålesund, SSB, Bedriftsregisteret nedlastet 24.11.08.....	18
Tabell 7: Sammenstilling av begrepsbruk rundt sted, bygget på Lefebvres romlige triade.....	24
Tabell 8: Dominerende forestillinger om bygda og byen. Berg og Lysgård (2004:73).....	26
Tabell 9: Flyttemotiver i ulike livsfaser	43
Tabell 10: Med eller mot strømmen	44
Tabell 11: Oversikt over datakilder.....	56
Tabell 12: Sammenligning av utvalg og populasjon fordelt på kjønn	57
Tabell 13: Kvantitativ og kvalitativ tilnærming	64
Tabell 14: Antall tilbakeflyttere med høy høyere utdanning til Ålesund.....	79
Tabell 15: Andel tilbakeflyttere med høyere utdanning til Ålesund.....	80
Tabell 16: Kjennetegn ved tilbakeflytterne	81
Tabell 17: Priser på boliger siste året per kv. m. i gj. snitt, per 21.11.08. Kilde: Eiendomsverdi AS.....	87
Tabell 18: Dominerende forestillinger hos tilbakeflytterne om bygda og byen. Berg og Lysgård (2004:73)	111

1 Innledning

Tittelen på oppgava: ”Ålesund – liv laga?” kan henspille til om byen har en fremtid, om her er forutsetninger for vekst og utvikling. Samtidig kan tittelen vise til om vi har en by som gir gode rammebetingelser for enkeltmenneskers trivsel og livskvalitet. Det er ikke noe motsetningsforhold mellom vekst og utvikling på den ene siden, og trivsel og livskvalitet på den andre siden. Ofte henger disse forhold sammen, da et samfunn i positiv utvikling også vil være et godt samfunn å leve i. Allikevel er det slik at vi mennesker er forskjellige, og vi har forskjellige preferanser og oppfatninger av hva som er det gode liv. Dessuten er mennesker i forskjellige livsfaser opptatt av forskjellige verdier. Slik kan vi ikke si at et gitt samfunn som er godt å leve i for en viss gruppe mennesker er godt å leve i for alle.

Florida (2006, 2008) har en tilnærming der han mener vi nettopp kan finne den byen som gir oss best uttelling; vi kan ”shoppe” fritt etter hva vi ønsker oss akkurat nå. Floridas teorier som tar utgangspunkt i ressursene som ligger i mennesker med spesielle talent (”the creative class”), har de siste årene fått mye oppmerksomhet blant de som arbeider med byutvikling. Er en by attraktiv for kreative mennesker med høy utdanning, som jeg har fokus på i denne oppgaven, vil den oppleve økonomisk vekst og samfunnsmessig positiv utvikling. Allikevel er det ikke tilstrekkelig med **T**alent, da han mener et samfunn også må være preget av to andre T’er: **T**eknologi og **T**oleranse.

I regionalforskningen er regionenes og byenes konkurransedyktighet blitt vektlagt stadig større vekt, og kobling til innovasjon, verdiskaping og økonomisk vekst er blitt mer fremtredende (Foss, 2003). Arbeidslivet er i endring, og Green (2005) beskriver hvordan det har vært en dreining over mot en servisebasert økonomi med profesjonalisering av stillinger, der krav til kompetanse er høyere. Teknologisk – og derved økonomisk utvikling – er ifølge Florida en direkte konsekvens dersom mange kreative og høyt utdannede mennesker velger å bo nær hverandre. Dette stemmer med Greens tanker (2005) om at en regions suksess i stor grad avhenger av i hvilken grad en greier å utdanne og tiltrekke seg kvalifisert arbeidskraft. Den siste viktige T’en for å skape gode samfunn, er ifølge Florida Toleranse eller mangfold. Når jeg velger å benytte meg av Floridas ideer, er det naturlig å vie stor plass i oppgaven til temaene næringsliv, arbeidsmarked samt mangfold.

I tråd med Floridas ideer sier Ruud et al. i NIBR (2007:9) at:

”Den økonomiske globaliseringen og den samtidige reduksjonen av offentlige overføringer, fører med seg en konkurranse mellom ulike steder om å sikre seg offentlige og private investeringer, innflyttere og turister. Stadig flere lokale myndigheter utvikler en entreprenørpolitikk, der stedet eller byen nærmest betraktes som en bedrift som ”selger” gunstige etableringsbetingelser, boliger, arbeidsplasser og fritidsaktiviteter i et marked der ”kjøperne” er transnasjonale selskaper, kapitaleiere og høyt utdannede mennesker.”

Problemet er ifølge Ruud et al. (2007) at mange kommuner i sin iver etter å markedsføre stedet, velger en strategi der lokalbefolkningens identifikasjon med stedet eller de ulike sidene ved stedets eksisterende identifikasjon ikke får fokus. Denne kritikken gjelder også Floridas tilnærming, da han i stor grad tar utgangspunkt i næringslivets forståelse av tilbud – etterspørsel. Selv om han fremhever tilhørighet og identitet som viktig, underminerer han samtidig denne dimensjonen da han har en markedsøkonomisk tilnærming der byer og regioner konkurrerer med hverandre. Flere, som Brox¹ og Hompland² er kritisk til Floridas ideer da de mener han har en elitistisk tilnærming. Det er ikke alle som har ressurser til fritt å velge hvor de vil bo, en elite betinger mennesker som utfører tjenester for dem. Når jeg allikevel velger å bruke Florida er det fordi hans tanker gir viktige innspill til å svare på min problemstilling.

Florida tar utgangspunkt i det amerikanske samfunnet med stor mobilitet, og det er ikke gitt at teoriene lar seg overføre til norske forhold. Han er relativt instrumentell i sin tilnærming og jeg mener han ikke i tilstrekkelig grad behandler de komplekse sammenhenger som ligger til grunn for folks flyttevalg, og hvordan de vurderer steders kvaliteter. Teoretikere som Halfacree (2006), Fosso (2007) og Berg og Lysgård (2004) går mer i dybden på abstrakte forhold som forestillinger, meninger og dominerende forståelser rettet mot europeiske og norske forhold. Med utgangspunkt i tankene til Lefebvre og modellen som er utledet av disse (Halfacree 2006), søker de å gi en helhetsforståelse av rommet som binder sammen konkrete og abstrakte forståelser av byen som lokalitet, representasjoner av byen og det levde livet i byen. I oppgaven setter jeg mennesket inn i en kontekst der perspektivet aktør - struktur vil være dominerende. Mennesker påvirker sted, og sted påvirker mennesker.

Med utgangspunkt i perspektivene til teoretikerne vist til over vil jeg undersøke både kvaliteter ved Ålesund og motiv høyt utdannede har for å flytte hjem. Nettopp det at jeg har

---

¹ Ottar Brox, ”Kreativitet og fattigdom”, Dagbladet 25.09.08

² Andreas Hompland, ”Vokt dere for false profetar”, foredrag Kreativ Arena 2008, Østfold fylkeskommunes kulturkonferanse 27.10.08

benyttet forskjellige innfallsvinkler og forskjellige teoretikere fra forskjellige tradisjoner har gitt utfordringer når det gjelder å gi oppgaven en god struktur. Allikevel mener jeg å ha lyktes med å la Halfacrees modell gå som en rød tråd gjennom oppgaven.

En av tre hovedutfordringer i Fylkesplanen til Møre og Romsdal 2005-2010 er attraktivitet og tilflytting. Dette begrunnes med at den grunnleggende forutsetningen for videre vekst og utvikling, er at fylket er attraktivt for unge mennesker som skal etablere seg. Når Norge har hatt en folketilvekst i perioden 1977-2003 på ca. 12 prosent, er tallene for Møre og Romsdal 4,5 prosent. Det er store variasjoner i fylket, der Sunnmøre har større folkevekst enn fylket, men mindre enn landsveksten (Sørli 2003). Vekstnivået for Ålesundsregionen³ har vært over 90 prosent av nivået på landsbasis og er fylkets klart sterkeste vekstområde.

Fylkesplanen fremhever behovet for sterke byer og regionsenter som ”motorer” i regionene. Det er en klar sammenheng mellom byene og omlandet sin vekst og utvikling. Slik er det viktig for hele regionen at Ålesund fortsetter å holde sin posisjon og utvikler seg som et sterkt senter. Byene er ofte senter for kunnskap, kapital, kreativitet og innovasjon, og er viktige for å videreutvikle vekstkraftige regioner.

Kommuneplanen for Ålesund (2007-2020) poengterer at en viktig utfordring for byen er kampen om arbeidskraften. Da må byen få et større og mer variert tilbud av arbeidsplasser, boliger, privat service, kultur og utdanning. Dessuten sier kommuneplanen at Ålesund må satse sterkere på kompetansebaserte næringer og FoU. Ole Helge Haugen, fylkesplansjef i Møre og Romsdal sier i Temp (2007), at både privat og offentlig sektor melder om stort behov for arbeidskraft. Likevel opplever han at høyt utdannet ungdom finner det vanskelig å få jobb i fylket. Er uttalelsene Haugen kommer med også gyldige for tilbakeflyttere til Ålesund? Dette håper jeg å få svar på gjennom samtaler med de som rekrutterer arbeidstakere og de som flytter hjem med høy utdanning.

1.1 Problemstilling

Dersom vi forutsetter at mangfold og kreative høyt utdannede personer er positivt for en region/by, er det betimelig å stille spørsmål ved hva som skal til for at disse skal flytte hjem. Hvilke motiver har de, hvilke kvaliteter har stedet, og hva savner de? Kanskje er natur- og

---

³ Se pkt. 2.1 om befolkningsutvikling.

kulturkvaliteter underordnet i forhold til arbeid og nærhet til familie? Eller er det helt andre individuelle motiver og kvaliteter ved stedet som er avgjørende? Mitt arbeid vil bare få frem synspunktene til en gruppe mennesker, og kan ikke alene danne grunnlag for å si noe om hva som er en god by for alle mennesker som bor i Ålesund. Oppfattelse av sted er subjektivt, og baserer seg på den enkeltes opplevelser og erfaringer. Jeg har en tanke om at Masteroppgaven skal være et bidrag til å forstå Ålesunds identitet, og gi innblikk i hva mennesker med høy utdanning som flytter hjem verdsetter og er kritiske til når det gjelder byens kvaliteter. Med bakgrunn i diskusjonen over er problemstillingen formulert som:

Hvilke motiver har høyt utdannede for tilbakeflytting til Ålesund, og hvordan vurderer de kvaliteter ved byen?

Jeg har ønsket å se på hva som er avgjørende for at unge mennesker med høy utdanning velger å ta skrittet og flytte til hjembyen. Var det forhold ved det stedet de bodde som de ønsket å flytte fra, eller var det forhold ved hjemstedet som var avgjørende? Kanskje var det slik at noen stod overfor en overgang til en ny fase i livet, og at flytting derfor var en naturlig følge av dette. De fleste har veid fordeler og ulemper ved tilbakeflytting opp mot hverandre før de tok et valg, og da er det spennende å få et innblikk i hvilke refleksjoner tilbakeflytterne har gjort seg før de tok det endelige skrittet. Etter å ha bodd her en tid vil tilbakeflytterne ha gjort seg opp tanker rundt opplevelsen og erfaringer ved å bo her. Hvilke kvaliteter mener de byen har? Er her liv laga?

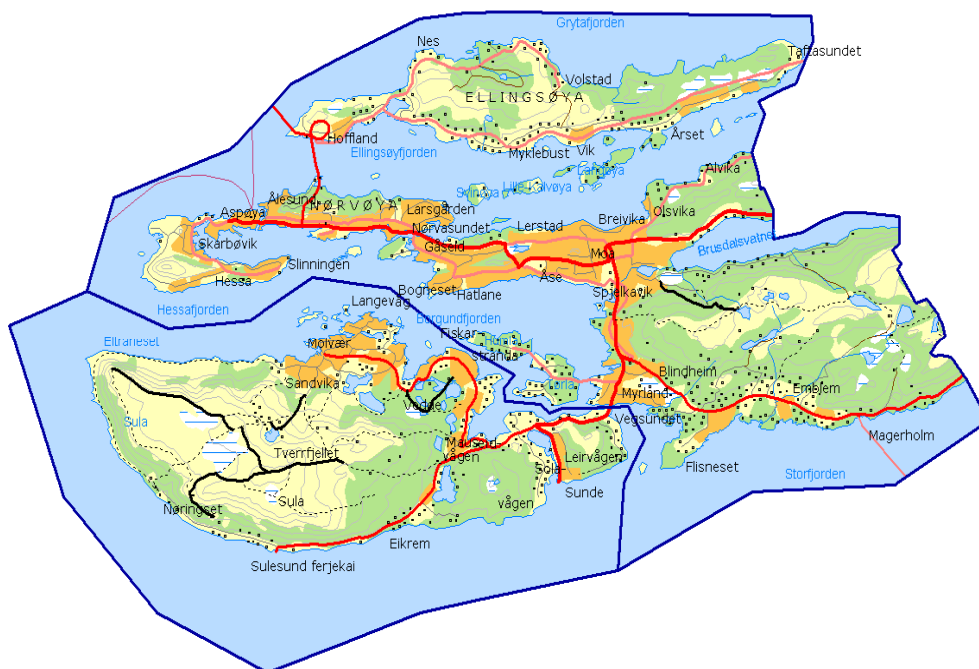
Uten å sette tilbakeflytternes fortellinger inn i en større kontekst er det vanskelig å få økt kunnskap om kvaliteter ved byen og motiver for tilbakeflytting. Hvor aktørene er i livsløpet, hvilke ønsker de har for eget liv og hvilke muligheter de ser, er sterkt knyttet til strukturelle betingelser i samfunnet. Både konkrete forhold som kommunikasjon og antall utlyste jobber, men også dominerende forståelser (representasjoner) i forhold til økonomiske og politiske strømninger har vært medvirkende i deres valg om å flytte hjem. Likedan er hvordan de erfarer og opplever å bo i Ålesund ikke en isolert dimensjon, men fungerer i et avhengighetsforhold med representasjoner og konkrete forhold (Halfacree 2006, Fosso 2007, Berg og Lysgård 2004).

For å holde meg til Halfacrees modell (se kap. 3) vil jeg i det følgende gi informasjon som gir kunnskap om byens konkrete lokalitet, samt skissere økonomiske og politiske forhold som gir

innsikt i byens representasjoner. En kartlegging av disse forholdene gir oss en dypere forståelse av fortellingene til tilbakeflytterne senere i oppgaven.

2 Ålesund by, historikk og status

I oppgaven snakker jeg mye om Ålesund by, hva mener jeg med det? Noen ganger tenker jeg en geografisk avgrensning – innenfor bygrensa. Kartet under viser geografien i Ålesund kommune samt nabokommunen Sula i sør.

Figur 1: Kart over Ålesund. Kilde: ÅK nettsider. Nedlastet 5.6.09

I andre sammenhenger vil konteksten Ålesund presenteres i kunne være Ålesund sentrum, til forskjell fra andre bydeler. Andre ganger kan det være Ålesundsregionen som også innbefatter kommuner rundt byen. I tabellen under er ulike stedsangivelser vist.

Plasser i Ålesund	<p>Storhaugen (sentrumsnært friområde, park)</p> <p>Sukkertoppen (fjell, turmål i ytre bydel)</p> <p>Fuglefjellet (i sentrum, sprengt vekk i 1973 for å gi plass til rådhus)</p> <p>Aksla (byfjellet, yndet turområde, Fjellstua utsiktspunkt, Aksla stadion)</p> <p>Voldsdalsberga (sentrumsnært friområde, badeplass)</p> <p>Bysentrum</p> <p>Byparken (parkanlegg med leikeplass, adkomst til Kulturhuset og trapper til Fjellstua)</p> <p>Moa (kjøpesenter og kommunikasjonsknutepunkt, kino og svømmehall)</p> <p>Nørvasundet (mellom Nørvøya og Oksnøya)</p>
-------------------	--

Bydeler i Ålesund	Ytre (Hessa, Aspøya) Sentrum (østre del av Aspøya, vestre del av Nørvøya - begge sider av Brosundet) Midtre (Nørvøya) Indre (Oksnøya) Ellingsøya (øy nord for Nørvøya/Oksnøya)
Ålesund kommune	Ålesund innenfor bygrensen. Forkortelse: ÅK
Ålesundregionen	Ålesund og et sett av kommuner rundt, men hvilke som er med varierer. I NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret (se pkt. 2.4) defineres Ålesundregionen til å inkludere Ålesund, Skodje, Haram, Sandøy, Sula og Giske. Ålesundsregionens Utviklingsselskap (ÅRU) inkluderer i tillegg Norddal, Stordal, Stranda, Sykkylven, Vanylven, Vestnes og Ørskog. Båtevik (2002) bruker samme definisjon som ÅRU med unntak av Vanylven og Vestnes. Isaksen (2005) har ikke spesifisert Ålesundregionen i sin artikkel, men basert på oppgitt innbyggertall samsvarer det med Båteviks (2002) definisjon.
Sunnmøre	Søndre del av Møre og Romsdal fylke. Består av de 17 kommunene Giske, Haram, Hareid, Herøy, Norddal, Sande, Skodje, Stordal, Stranda, Sula, Sykkylven, Ulstein, Vanylven, Volda, Ørskog, Ørsta og Ålesund. Sunnmøring er for mange et verdiladet begrep som definerer et folkelynne og gir assosiasjoner til kremmerånd, nøysomhet og gründervirksomhet

Tabell 1: Operasjonalisering av Ålesund som begrep

Det er ikke alltid vi er like presise i måten å omgås stedsbegrepet. Noen ganger vil bruken av ordet Ålesund fremkalle forestillinger om ålesundere, næringslivet, folkelynne eller andre stedlige kvaliteter. Ålesund betyr forskjellig avhengig av hvilken kontekst byen fremstår i, og samtidig vil forestillingen Ålesund være forskjellig avhengig av hver enkelt individs forestillinger, erfaringer og opplevelser av byen. Byrommet er både det fysiske konkrete stedet men også det abstrakte, hvordan stedet forstås av sosiale aktører.

2.1 Historikk og utvikling

Utvikling av en by bygget på fiskeri

På Ålesund kommunes nettsider (3.3.09) kan vi lese at Ålesund da den først fikk bystatus i 1848 hadde 1500 innbyggere. En god havn og korte avstander ut til rike fiskebanker var viktige forutsetninger for fremveksten av det nye økonomiske sentrum på Sunnmøre. Overgangen til bankskøytedrift, som var inspirert av svensker som kom hit for å ta del i fisket i 1861, gjorde Sunnmøre til et pionerområde i norsk havfiske. Ålesund og sunnmørske bedrifter befestet videre sin ledende posisjon innen fiskeri gjennom stadig utvikling av fangstredskap og fiskeflåte. Den unge byen som på den ene side har tradisjon for internasjonale relasjoner bærer samtidig preg av å være tuftet på primærnæringen fiske.

Jugendbyen

Da byen ble utslettet av brann 23. januar 1904 forsvant en tradisjonell norsk fiskerby preget av trearkitektur. I august samme år forelå en ny byplan, og i løpet av 1907 var 600 hus i Ålesund sentrum gjenreist. Den nye byen ble naturlig oppført i mur, og i den tids

hypermoderne byggestil kalt Jugendstil eller Art Nouveau. God byplanlegging med harmoniske gater og variert bebyggelse på et konsentrert område gav byen en spesiell karakter⁴. I heftet Den levende Jugendbyen (Myklebust 1995), utarbeidet i forbindelse med UNESCO's internasjonale vandreutstilling ga daværende kulturminister Åse Kleveland en blomstrende skildring av stilens betydning for byens særpreg:

”Arkitektur er ikke bare spørsmål om å skape rom for livsutfoldelse, men også å gi fysisk uttrykk for hvem vi er, vårt samfunns identitet og våre estetiske ambisjoner...(..). Ålesund ga tidlig rom for spennende, internasjonale impulser. Få byer er samtidig både norske og europeiske i samme grad som Ålesund. Den vakre beliggenheten ute i havet, det store landskapsrommet, er særegen og samtidig umiskjennelig norsk. Jugendbygningene og den frodige arkitekturen i byen gir Ålesund en rikdom fra helhet til del som er få norske byer forunt.”

Det er en grunntanke i Jugendstilen at den ved å forme menneskenes totale livsmiljø med gjennomført kvalitetsdesign både i eksteriør og interiør, skaper kvaliteter i hverdagen. Arkitekturen ble sett på som et offentlig ansvar, der også de private eiendommene skulle gi noe til allmennheten. Mange europeiske byer som i dag har stort innslag av Jugendstil ser hvordan stilen er med på å trekke turister til byen. De restaurerer hele bydeler og utnytter seg av den egenart byen har i merkevarebyggingen.

Fra slutten av 1950-åra ble enkelte hus i Ålesund revet for å gi plass til moderne forretningsbygg. Det var få protester den gang, mens det fra 1970-åra var en økende bevissthet rundt verdien av gjenreisningsarkitekturen. I dag preges byen av en omfattende byggeaktivitet, og det er en stadig diskusjon rundt bevaring kontra modernisering, ikke minst på internasjonalt og nasjonalt nivå. Diskusjonen lokalt er preget av dikotomien vern – utvikling - der man har vanskelig for å enes om hvordan den kulturelle arven skal forvaltes. Ifølge Bourdieu (1979) er formell utdanning og sosial bakgrunn essensiell for kulturell praksis og preferanser. Han mener med andre ord at kulturell kompetanse er nødvendig for at beslutningstakere skal kunne forvalte byens bygninger på en god måte. Men hva er en god måte, hvilken betydning har byens egenart for de som har flyttet tilbake etter å ha bodd i større byer?

En by i vekst⁵

På 1500-tallet bodde folk rundt sundet mellom Aspøya og Nørvøya, det vi i dag kaller Brosundet, men byen er i dag utvidet betraktelig i areal. Ålesund kommune måler i dag ca. 98 kvadratkilometer, hvorav 8 kvadratkilometer er jordbruksareal. Ålesund ligger ytterst ved

---

⁴ Ålesund kommunes nettsider 3.3.09

⁵ Dette punktet baserer seg på informasjon fra Ålesund kommunes nettsider nedlastet 1.3.09.

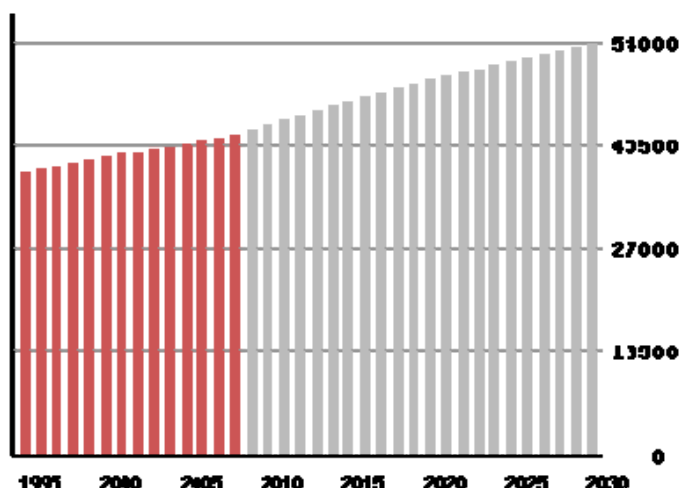
fjordsystemene på Sunnmøre og omfatter øyene Hessa (4 km²) i vest, Aspøya (0,5 km²) og Nørvøya (7 km²) i midten, og halvdelen av Oksnøya (Ålesunds del 58 km²) i øst. Byens fire øyer som har broforbindelse over smale sund danner en slange i vest – øst retning. I nord ligger den langstrakte Ellingsøya (22 km²), atskilt fra de førstnevnte øyene med Ellingsøyfjorden. Det er tunnelforbindelse under fjorden fra bysentrum.

Som følge av arealknapphet flyttet både industriarbeidsplasser og mennesker fra bysentrum på 1960 – tallet. Omlegging av trafikk fra sjø til land var medvirkende årsak til at landsdelens kommunikasjonsmessige tyngdepunkt i løpet av 1980-åra flyttet fra havna i Ålesund til Sunnmøres viktigste veikryss Moa. Her er det vokst frem landets tredje største kjøpesenter målt i antall butikker og omsetning⁶ som trekker kunder både fra det gamle bysentrum, nabokommunene og hele Nordvestlandet. Slik har tyngdepunktet for handel i Ålesund flyttet seg fra sentrum og innover til Moaområdet. På mange måter fører dette til at Ålesund blir en todelt by. Nye boligfelt har skapt nye bydeler, og nå bor om lag halvparten av alle ålesundere øst for Nørvasundet.

Befolkningsutvikling

Ålesund er i dag et handels- og industrisenter på Sunnmøre, og den klart største byen mellom Bergen og Trondheim. Byen er regionsenter for et omland med vel 93 000 innbyggere⁷.

Ålesund er en middels stor kystby med et innbyggertall på 42.317 per januar 2009⁸. Tall fra SSB viser folkemengde 1995-2008, og framskrevet 2009-2030⁹.

Figur 2: Befolkningsutvikling i Ålesund kommune. Kilde SSB, nedlastet 1.3.09

⁶ tlf. Sørnes 4.3.09

⁷ tlf. Austnes i ÅRU 5.5.09. Befolkning i de 13 kommunene som eier ÅRU.

⁸ SSB, nedlastet 1.3.09

⁹ Framskrivning basert på alternativ MMMM (middels vekst)

Ved en slik grafisk fremvisning kommer det klart frem at Ålesund har en jevn vekst og at fremskrivinger (som selvsagt har i seg usikkerhet), tilsier fortsatt vekst frem mot 2030. Dette står i et klart motsetningsforhold til befolkningsreduksjonen som mindre byer og rurale steder sliter med, og bekrefter tendensen til sentraliseringen vi ser i resten av landet.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Fødselsoverskudd	169	169	215	229	222	157	145	241	200	180	195
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	164	143	369	95	-66	154	152	45	309	400	253
Folketilvekst	333	312	584	324	156	311	297	286	506	584	448

Tabell 2: Folketilvekst i Ålesund kommune. Kilde: SSB, ÅK nettsider, nedlastet 1.3.09

Som tabellen over viser, er fødselsoverskuddet relativt stabilt, mens nettoflytting som er mer varierende, utgjør hovedgrunnen til folketilveksten i kommunen. Ifølge Sørli (2003) avviker ikke aldersstrukturen i de tre største byene i fylket fra landsbefolkningen.

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	103,8	107,1	102,8
Andel barn og unge 0-17 år	23,8	23,8	23,4
Andel eldre 80 år og over	4,5	5,4	4,7
Andel personer med innvandrerbakgrunn ¹ , vestlig. Prosent	1,5	1,3	2,3
Andel personer med innvandrerbakgrunn ¹ , ikke-vestlig ² . Prosent	3,7	3,0	6,6

¹Førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandskfødte foreldre uten norsk bakgrunn.

²Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Eget, mors eller fars fødeland.

Tabell 3: Befolkningsstruktur 2007 i prosent. SSB, ÅK nettsider, nedlastet 1.3.09

Ålesund utmerker seg ikke i denne statistikken når det gjelder sammensetningen av befolkningen. Unntaket er andel personer med innvandrerbakgrunn der vi ligger langt under landsgjennomsnittet.

2.2 Utdanning og kompetanseutvikling

Utdanningsnivå 2007

Ifølge statistikk¹⁰ over utdanning synker andelen i Norge som bare har grunnskoleutdanning, mens andelen med høyere utdanning øker. Mer enn hver fjerde person har høyere utdanning, og utdanningsnivået er høyest i universitetsfylkene. Høyest andel med utdanning på universitets- og høgskolenivå¹¹, finner vi i aldersgruppa 30 til 39 år hvor 40 prosent har høyere utdanning. Kvinner i aldersgruppa 25 til 29 år har høyest andel med utdanning på universitets- og høgskolenivå. Hele 49 prosent i denne gruppa har høyere utdanning.

¹⁰ Tall fra SSB nedlastet 1.3.09

¹¹ Til og med 4 år

I Ålesund hadde 26,6 prosent av befolkningen over 16 år høyere utdanning, noe som ligger litt over landsgjennomsnittet på 25,9 prosent. Hvis vi sammenligner med de to andre stedene i fylket hvor det er høyskoler er tallet for Molde 30,1 prosent og Volda 31,0 prosent. Når Ålesund er den desidert største byen mellom Bergen og Trondheim ville man kanskje forventet at byen lå godt over landsgjennomsnittet i utdanningsnivå.

Båtevik (2002) har undersøkt flytteprosessen for en gruppe 15-åringer i Møre og Romsdal frem til og med de fylte 35 år. Han ser at det er store forskjeller på flyttemønsteret mellom ulike utdanningsgrupper. Flyttetapet er lite blant de gruppene som har korte utdanninger. Her er egenrekruttering god, og det er også mange nykommere. Blant de med høyskole og universitetsutdanninger er derimot egenrekrutteringen liten. Regelen er at nykommere er i flertall blant 35-åringer med utdanninger over cand. mag. nivå, og det samlede flyttetapet er stort. Hvorfor vi har så liten egenrekruttering av mennesker med høy utdannelse er noe jeg ønsker å tematisere i denne oppgava.

Utdanningsinstitusjoner

Vi har tre høyskoler i Møre og Romsdal:

Høyskolen i Ålesund hadde ifølge tall fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) 1.847 studenter høsten 2008. Her tilbys en mastergrad i ingeniørfag, produkt- og systemdesign, samt bachelorutdanning i biologiske fag, helsefag, maritime fag, teknologi- og ingeniørfag og økonomiske- og markedsføringsfag. Selv mener de¹² at den faglige tyngden ligger innenfor maritime fag samt teknologi- og ingeniørfag.

Molde er med 1.876 studenter (NSD) omtrent på størrelse med Ålesund, men har et mye tyngre faglig tilbud. Her er det mulig å ta doktorgrad i logistikk samt seks mastergrader i helse- og sosialfag, informatikk, 2 innen logistikk, samfunnsplanlegging, samt jus og samfunnsfag. I tillegg gis det tilbud om bachelorutdanning i idrett og økonomi. De har en naturlig tyngde innen logistikkfag, men er også faglig tung innen økonomi og helse/sosialfag¹³.

---

¹² tlf. rådgiver Andreas Sylte 2.3.09

¹³ tlf. informasjonssjef Jens Petter Straumsheim 2.3.09

Volda er den største høyskolen i fylket med 3.123 studenter og har det bredeste tilbudet (NSD). Høyskolen tilbyr fem mastergrader; i helse- og sosialfag, kulturmøte, nynorsk skriftkultur, spesialpedagogikk, samt samfunnsplanlegging og leiing. Dessuten tilbyr de bachelorgrad innenfor animasjon, drama/teater, kunst og håndverk, musikk, historie kultur og samfunn, språk og litteratur, idrett og friluftsliv, informasjon og media, journalistikk, media IKT og design, språk og litteratur, planlegging og administrasjon samt utdanning som sosionom, barnevernspedagog og førskolelærer. De mener¹⁴ at de har en spesiell posisjon innen media/journalistikk, lærerutdanning og nynorsk skriftkultur.

Forskning og utvikling

Når det gjelder forskning har vi Møreforskning med tre avdelinger som har et tett faglig og forskningsmessig samarbeid med hver av de tre høyskolene i fylket, og er deres hovedredskap for håndtering av eksternt finansierte forskningsoppdrag. Eiere er Møre og Romsdal fylke, høyskolene i Molde, Volda og Ålesund, og Stiftelsen Møreforskning. Møreforskning driver forskning innen samfunnsplanlegging, velferd, logistikk, nærings- og transportøkonomi. I Ålesund driver de anvendt forskning og utviklingsarbeid rettet mot marine og maritime næringer. De tar på seg oppdrag for kunder innen næringsliv og offentlig sektor både regionalt, nasjonalt og internasjonalt¹⁵.

SINTEF er representert i Ålesund, men innen FoU har de her et mindre fokus på forskning og sterkere fokus på utvikling. Noen av de store konsernene i Ålesund driver aktivitet som grenser opp mot forskning. For å forsterke innovasjonsaktiviteten i de mest vekstkraftige og internasjonalt orienterte næringsklyngene i Norge er det etablert ni Norwegian Centres of Expertise (NCE) rundt om i landet¹⁶. I Ålesund har NCE Maritime ansvar for å dyrke fellestiltak som styrker samspillet mellom aktørene i den maritime klyngen. De har videre planer om å bygge opp et Campus Maritime der forskning innen de maritime næringene vil ha et sterkt fokus¹⁷.

---

¹⁴ tlf. studiesjef GonnieSmit 2.3.09

¹⁵ Møreforskings hjemmesider 2.3.09

¹⁶ Innovasjon Norges hjemmesider 20.05.09

¹⁷ tlf. Leder Per Erik Dalen 20.05.09

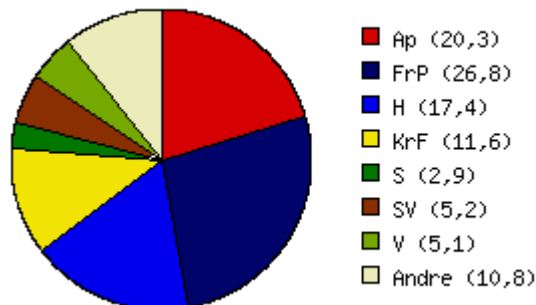
2.3 Infrastruktur, politikk og økonomi

Kommunikasjoner

Med sin lange, smale og arealknappe beliggenhet på 5 øyer ut i havgapet, er landtransport en utfordring. Byen er knyttet til bydelen Ellingsøya med undersjøisk tunnel som fortsetter til flyplassen i nabokommunen Giske. Flyplassen har daglige avganger til Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og København, og flere charterruter til utlandet, foruten to ukentlige avganger til Riga.

Når det gjelder transport til og fra omlandet er en ofte avhengig av ferge- og hurtigbåt. Selv om avstandene ikke er store tar det lang tid, og det er dyrt å forflytte seg. Der er mange planer for fastlandsforbindelser og forbedringer av veistrekninger. Firmaet Norsk Bane arbeider med planer om høyhastighetstog helt fram til Ålesund. Gode kommunikasjoner – det å komme lett til og fra - er noe som opptar sunnmøringen og tilbakeflytterne til Ålesund.

Politisk sammensetning

Figur 3: Stemmer per parti i Ålesund (prosent) ved siste kommunevalg. ÅK nettsider, nedlastet 2.3.09

Figuren over viser at Fremskrittspartiet (FrP) fikk klart flest stemmer. FrP, Høyre og Tverrpolitisk liste har til sammen 26 representanter i Bystyret, mens de andre partiene til sammen har 23 representanter. Det er ofte blokkstemming både i Formannskap (7/6) og Bystyre (26/23), der det konservative flertallet er i overvekt. Unntaket kan være når det er stort befolkningsengasjement, da kan blokkene bli noe mer flytende¹⁸. I Ålesund har mye av byutviklingen tradisjonelt vært drevet frem av private investorer med mye kapital. I en liten by vil det naturlig være tette bånd mellom næringsliv og politikere, og fra tid til annen har det vært reist spørsmål ved den demokratiske behandlingen.

¹⁸ tlf. bysekretær Tore Hals 3.3.09

Kommuneøkonomi

Kommunens økonomiske situasjon er anstrengt¹⁹, og man har ikke det helt store handlingsrommet. Kommunen får relativt mindre overføringer fra staten enn andre kommuner i gruppe 13²⁰ ettersom kommunen i henhold til et sett med kriterier er "lettdrevet".

Kommunen har stor gjeld, og nye investeringer må i all hovedsak finansieres ved låneopptak. Dersom vi sammenligner nøkkeltall, ser vi da også at frie inntekter per innbygger er lavere enn gjennomsnittet i fylket og landet forøvrig.

Ålesund kommune, Konsern nivå 2	Kommunen	Fylket	Landet
Frie inntekter per innb. Kroner	26 953	30 524	30 254
Rente- og avdragsutg. netto i prosent av brutto driftsinntekter	5,1 %	4,7 %	3,3 %
Netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter	2,0 %	0,3 %	2,9 %
Statlige rammeoverføringer i prosent av brutto driftsinntekter.	14,3 %	21,8 %	17,5 %

Kostratall for 2007, revidert 08.09.08. Landet = Gj. snitt alle kommuner

Tabell 4: Kommuneøkonomi i Ålesund. SSB nedlastet 2.3.09

Ettersom jeg belyser kvaliteter ved byen der kultur, natur og friluftsliv har et sterkt fokus, er det av interesse å se på hvordan kommunen prioriterer disse områdene økonomisk.

Ålesund kommune, Konsern nivå 2	Kommunen	K.grp. 13
Netto driftsutgifter, kultur i % av totale netto driftsutgifter	3,2 %	4,1 %
Brutto investeringsutgifter, kultur i % av totale bto. inv.utg.	3,0 %	9,8 %
Nto. driftsutg., fysisk planlegging, kulturminne og natur/nærmiljø i % av totale netto driftsutgifter	1,2 %	1,3 %
Bto. inv.utg., fysisk planlegging, kulturminne og natur/nærmiljø i % av totale brutto investeringsutgifter	1,1 %	2,3 %

Kostratall for 2007, revidert 08.09.08. K.grp. 13 = Kommunegruppe 13

Tabell 5: Kommuneøkonomi, kultur, natur og friluftsliv i Ålesund. SSB nedlastet 2.3.09

Andelen netto driftsutgifter til kultursektoren i Ålesund kommune er betraktelig lavere enn snittet i kommunegruppe 13 som det er naturlig å sammenligne seg med. Det samme gjelder andel brutto investeringsutgifter innen kultur i 2007. Andel netto driftsutgifter til fysisk planlegging, kulturminne og natur/nærmiljø i Ålesund er på nivå med kommuner i gruppe 13, men andel brutto investeringsutgifter til samme formål er betydelig lavere. Når det gjelder investeringer kan disse variere fra år til år, men både for kultur og natur/friluftsliv var det små investeringer i Ålesund kommune i 2007.

¹⁹ tlf. rådmann Ragna Dahl Grønnevet 3.3.09

²⁰ KOMmune-STat-RApportering (KOSTRA) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. ÅK er plassert i gruppe 13 for å kunne vurdere nøkkeltall opp mot andre sammenlignbare kommuner. Kilde Kommunal- og regionaldepartementet 8.3.09.

2.4 Arbeidsmarked og næringsliv

Arbeid og inntekt

Med utgangspunkt i tall fra 2006²¹ er det mulig å se tendenser og sammenligne Ålesund med snittet for fylket og landet. Andelen kvinner som er sysselsatt i hele kommunen ligger litt over fylket og landet for øvrig. Netto innpendling til Ålesund var 2.687 personer, og sier noe om byens attraktivitet som arbeidssted for den omkringliggende regionen. Menn hadde en bruttolønn som var litt mer enn landsgjennomsnittet, mens kvinner tjente litt mindre enn snittet, og differansen var ca. 80.000 i favør av mennene. Det er i forhold til fylket og landet for øvrig, få som er sysselsatt i primær og sekundærnæringene. De aller fleste arbeider innen tertiærnæring (78,7 %) som er litt over landssnittet (75,6 %) og mye høyere enn fylkessnittet (66,8 %). Ålesund er den absolutt største byen i Møre og Romsdal, og en skulle kanskje forvente at det var mer enn 27,9 prosent som jobbet innen offentlig forvaltning. Selv om fylkeskommunens administrasjon ligger i Molde og drar opp snittet for fylket til 28,7 prosent, var landsgjennomsnittet enda høyere med 29,4 prosent.

Likestilling

SSB²² har utviklet en likestillingsindeks for alle landets kommuner. Denne er beregnet på grunnlag av barnehagedekning, andel kvinnelige kommunestyrerepresentanter, antall kvinner per 100 menn 20-39 år, kvinner og menns utdanningsnivå, deltakelse i arbeidsstyrken og inntekt. Her er det bare Østfold (2,3 poeng), Aust- Agder (2,2 poeng) og Vest-Agder (2,0 poeng) som kommer dårligere ut enn Møre og Romsdal (2,3 poeng) av landets fylker.

De største bykommunene skårer over landsgjennomsnittet med Tromsø på topp med 3,8 poeng. Av alle landets kommuner ligger Ålesund på plass nr. 232 med 2,4 poeng, mens Volda ligger på plass nr. 104 med 2,9 poeng, og Molde på 36. plass med 3,3 poeng. Når landsgjennomsnittet er 2,5 poeng kan en ikke si at situasjonen for Ålesund som en mellomstor by er spesielt god.

Rekruttering i Møre og Romsdal

Resultatene fra NAVs Bedriftsundersøking for Møre og Romsdal (2008:5) viser at det for fylket samlet var størst behov for folk med kortere høyskole- og universitetsutdanning, samt teknikere. Videre at de store kullene av personer som er i ferd med å gå av med pensjon, vil

---

²¹ SSB. Tall om Ålesund kommune, lastet ned via ÅK nettsider 28.02.09.

²² SSB. Tall for 2008. Likestilling nedlastet 3.3.09

bli erstattet av tilsatte med høyere utdanning²³, og at en i år forventer at 1 av 3 nytilsetninger vil være relatert til yrker med høyere utdanning.

Et tradisjonelt stramt arbeidsmarked førte til at 42 % av bedriftene i Møre og Romsdal meldte om rekrutteringsproblem, og over halvparten av disse sa at problemet var så alvorlig at de hadde færre ansatte enn de ellers ville hatt. Behovet for arbeidskraft blir delvis dekt ved at hver tredje virksomhet i fylket har benyttet arbeidskraft fra EU-landa det siste året.

Ifølge månedsmelding fra NAV presentert i Fylkets Nærings- og miljøutvalg 10.03.09 er ledigheten i fylket fremdeles på et historisk lavt nivå. I Ålesund er 2,2 prosent av arbeidsstyrken uten arbeid, mens de tilsvarende tallene for fylket er 2,0 prosent og landet i snitt 2,6 prosent. Det ble utlyst færre stillinger innen alle yrkesgrupper utenom akademisk yrker der det er en liten økning. Dette tyder på at finanskrisen så langt har hatt mindre betydning i vårt fylke enn landet for øvrig både når det gjelder arbeidsledighet og rekruttering til akademiske yrker.

Næringsliv

NæringsNM²⁴ tar utgangspunkt i delindikatorer for lønnsomhet, vekst, nyetableringer og næringslivets størrelse. Dette samles i en næringslivsindeks som viser næringsutviklingen i kommuner, region og fylker i Norge. Det er et klart trekk ved resultatene i NæringsNM 2008 (Vareide 2008b) at næringslivet på vestlandet både er mer dynamisk, mer innovativt og har bedre lønnsomhet enn de andre landsdelene. 4 av de 6 beste regionene på næringslivsindeksen er hjemmehørende på Vestlandet, men ingen av disse er i Møre og Romsdal. Best plassering her i fylket har Søre Sunnmøre med en 16. plass. Av de totalt 83 definerte regionene kommer Ålesundregionen²⁵ i 2008-utgaven på en 29. plass i næringsutvikling. Med 38,0 prosent av befolkningen sysselsatt i næringslivet kommer regionen spesielt godt ut på indikatoren Næringslivets størrelse (9. plass). På kommunenivå er Ålesund her på en 19 plass av alle landets kommuner med 43,6 prosent av befolkningen sysselsatt i næringslivet.

---

²³ Med høyere utdanning mener jeg utdanning av minimum 4 års varighet på Universitets- eller Høgskolenivå

²⁴ NæringsNM utarbeides av Telemarksforskning på oppdrag fra Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO).

²⁵ Se definisjon av Ålesundregionen i NæringsNM i Tabell 1.

Med bakgrunn i finanskrisen har SSB²⁶ utarbeidet prognoser for næringslivet i Møre og Romsdal. Her fremgår det at veksten vil bli vesentlig svakere i 2009 og 2010, men at næringslivet vil styrke seg gradvis etter 2010. I mindre grad enn resten av landet vil Møre og Romsdal merke et markert omslag i den gode utviklingen i næringslivet i Norge.

Ålesund-regionen (Båtevik 2002:7)²⁷ er et kjerneområde på Sunnmøre når det gjelder næringslivsaktivitet og befolkning, og utgjør på flere vis et felles ABS-område. Betegnelsen ABS-regioner brukes for å uttrykke at dette er en region som er skapt av funksjonelle bånd mellom sentrum og omland på tre nivåer: A står for arbeidsmarkedsregion, B for boligregion og S for serviceregion. Båtevik (2002:52) synliggjør hvordan regionen er viktig som bosted for folk fra andre deler av fylket. Resultater fra denne undersøkelsen viser at Ålesund-regionen har en flyttegevinst innad i fylket, men et flyttetap i forhold til resten av landet. Dessverre er ikke tallene til Båtevik (2002) brutt ned til bare å gjelde Ålesund by, og ettersom regionen er så mangeartet, er det vanskelig å generalisere de funnene han har gjort til spesifikt å gjelde Ålesund.

Attraktivitetsbarometeret²⁸ måler regioners og kommuners evne til å trekke til seg innflytting, gitt utviklingen i områdets arbeidsmarked. Ålesundregionen er i siste utgave (Vareide 2008a) nummer 29 på denne listen som bygger på følgende delfaktorer: Netto flytting, vekst i arbeidsplasser og attraktivitet for henholdsvis unge voksne (18-28 år) og barnefamilier. For attraktivitet unge voksne er Ålesundregionen oppe på 17. plass: "... viser Ålesund storbytakter, gjennom å være blant de mest attraktive regionene for unge voksne". Ålesund er senteret for Nordvestlandet, og genererer vekst i nabokommuner". (Vareide 2008a:11).

Attraktivitetsbarometeret har også data på kommunenivå²⁹: Av de 430 kommunene havner Ålesund totalt på 104. plass. På attraktivitet for unge voksne er Ålesund kommune helt oppe på 17. plass. De faktorer som synes å slå positivt ut for denne aldersgruppen er ifølge denne rapporten boligbygging, befolkningsstørrelse, kafétetthet, universitet eller høgskole, og gjennomsnittsinntekt i befolkningen (Vareide 2008a:16). Denne plasseringen til Ålesund kan

---

²⁶ På oppdrag fra Sparebanken Møre ved sjeføkonom Inge Furre har SSB utarbeidet Konjunkturbarometer Høst 2008.

²⁷ Se denne definisjon av Ålesund-regionen i Tabell 1.

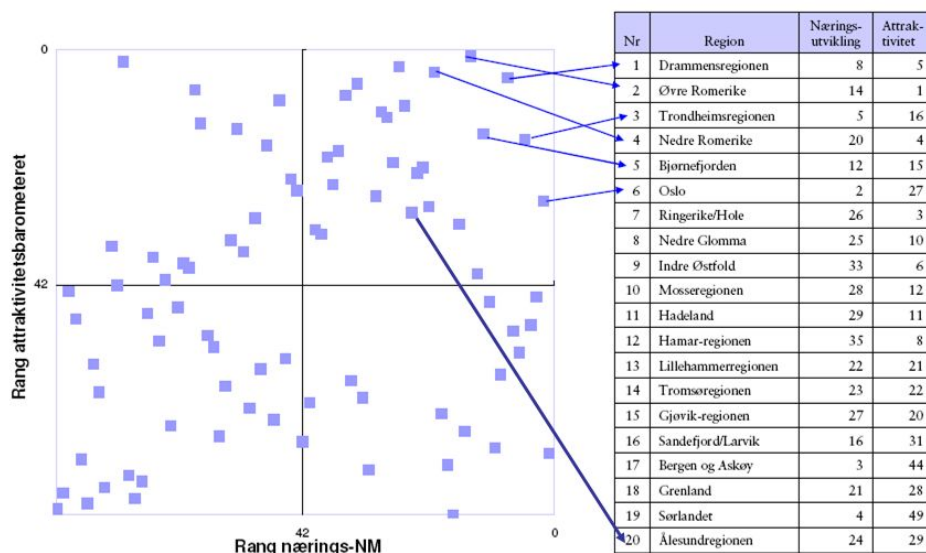
²⁸ Attraktivitetsbarometeret utarbeides i likhet med NæringsNM av Telemarksforskning på oppdrag fra NHO, og bruker de samme regionsdefinisjonene.

²⁹ Excel-liste lastet ned 22.05.09 fra <http://www.nho.no/attraktivitetsbarometer-og-naerings-nm/attraktivitetsbarometeret-2008-article20077-496.html>

synes overraskende positiv, men ser vi på de kommuner som ligger foran Ålesund på denne delrangeringen finner vi alle storbyene samt mindre byer som Bodø, Gjøvik og Hammerfest.

I NæringsNM (Vareide 2008b:19) kobles rangeringen med Attraktivitetsbarometeret og viser slik hvordan regionene gjør det med hensyn til de to viktigste drivkreftene i regional utvikling; næringsutvikling og attraktivitet som bosted. Østlandet har 14 av de 20 mest vellykkede regionene, først og fremst grunnet bostedsattraktivitet, og får dermed en befolkningsvekst som fremmer næringsutviklingen. Vestlandet har kanskje den beste næringsutviklingen, men har hatt lavere attraktivitet som bosted enn Østlandet de siste årene. Ålesundregionen havner på en 20. plass av de 83 regionene i denne samlede rangeringen. De største byene er motorer både for næringsutvikling og attraktivitet. Alle de mest vellykkede regionene har en større by som kjerne, eller ligger inntil en av de største byene.

Figur 4: Regionenes rangering i Nærings-NM og på Attraktivitetsbarometeret for perioden 2005–2007

Ålesund og nærkommunene er helt avhengige av hverandre. Områdene rundt byen er sterke innen industriell virksomhet, mens Ålesund fungerer som et tjeneste- og kommunikasjonsknutepunkt for hele Sunnmøre. Tradisjonelt har næringslivet på Sunnmøre vært spesielt sterkt på tre områder: fisk, skip og møbler. Ålesund er fundert på fiske og fangst, og er fremdeles et tyngdepunkt i den marine sektoren. Flere av landets største fiskebedrifter og oppdrettsselskaper holder til i Ålesund. Den maritime klyngen er svært viktig for regionen. Skipsverft og skipsutstysprodusenter finnes primært på ytre søre Sunnmøre og i Haram. Fiskebåt- og offshorerederier er det mange av på ytre søre, men også i Ålesund. Det er dessuten i Ålesund vi finner tyngdepunktet av de skipstekniske designsselskapene. De store

maritime produksjonsvirksomhetene flytter også flere og flere funksjoner til byen. Møbelbedriftene er i hovedsak lokalisert innover i fjordbygdene, med et tyngdepunkt i Sykkylven. Disse har i mindre grad enn maritim næring flyttet funksjoner til byen.

Det lokale næringslivet er både lokalt, nasjonalt og internasjonalt orientert. Likevel er de fleste bedriftene i Ålesund små, og som vi ser av tabellen under er det bare 20 bedrifter som har mer enn 100 ansatte. Dette er likevel ikke uvanlig for en by med mange små bedrifter innen varehandel og tjenesteyting.

Antall bedrifter	Med antall ansatte
20	100 – 249
59	50 – 99
188	20 – 49
306	10 – 19
453	5 – 9
1043	1 – 4
Sum 2069	

Tabell 6: Bedrifter i Ålesund, SSB, Bedriftsregisteret nedlastet 24.11.08

Det er kommunens ambisjon å styrke sin posisjon som landsdelssenter, noe som reflekteres gjennom visjonen i Kommuneplan for Ålesund 2007 – 2020: ”Ålesund – et livskraftig landsdelssenter bygget på trivsel, trygghet og tilhørighet”. Videre kan vi lese (s.17) at

”som den klart største byen mellom Bergen og Trondheim og ”regionens motor” må Ålesund påta seg et særlig ansvar for utviklingen i regionen. ... Ålesund skal være Nordvestlandets mest urbane, handlekraftige og innovative by og bidra til at næringslivet, kulturlivet og FoU-miljøet i regionen står sterkt både i et lokalt, regionalt, nasjonalt og globalt perspektiv”.

Ålesund må være attraktiv som lokaliseringssted for hovedkontorer for større private firmaer, og attraktiv for lokalisering og relokalisering av regionale og statlige funksjoner. Det er ingen ting å si på ambisjonene..... men hvordan ser de jeg har intervjuet på Ålesunds posisjon og muligheter for utvikling?

Omdømmerapport, maritim klynge

Ettersom den maritime næringen står så sterkt i regionen, er det interessant å si noe om resultatene fra en omdømmeundersøkelse utført av Burson Marsteller³⁰ på oppdrag fra Norwegian Centre of Expertise Maritime. Kanskje er klyngen aller best når det gjelder produktkvalitet, teknologi og avanserte operasjoner, men den skårer ikke like godt når det gjelder kundeorientering, service, relasjonsbygging, kulturforståelse og markedsføring. I

³⁰ Glendrange, Jan 9.9.08

rapporten kommer det frem at medarbeiderne kan være arrogante og lite fleksible, og mangler global forståelse. Fordi selskapene ofte er små med begrensede menneskelige ressurser, kan det av og til være trege beslutningsprosesser. Dessuten sier rapporten at en så spesialisert klynge blir for ensporet, og at man må forberede seg på et liv uten olje og gass. En av utfordringene for næringen er å opprettholde kompetanseforspranget ved økt fokus på kompetanseutvikling, utdanning og FoU. Dessuten må næringen posisjonere seg bedre i kampen om arbeidskraften. Det er fint å ha verdens beste produkter, men i følge Burson Marsteller er det de kundeorienterte som vil vinne i fremtiden.

2.5 Oppsummering

Næringslivet i byen har mindre utfordringer når det gjelder å tiltrekke seg kompetanse enn resten av regionen, og derfor har flere bedrifter valgt å opprette avdelingskontor her. Selv om Ålesund først og fremst fungerer som et handels- og servicesenter for resten av regionen, og de fleste som bor her arbeider innenfor disse næringene, er her også et sterkt næringsliv innenfor marine og maritime næringer. Det er relativt få som arbeider innenfor det offentlige eller academia, noe som kan forklares med liten andel offentlige arbeidsplasser og en relativt liten høyskole med et smalt og lite tungt utdanningstilbud. Dette reflekteres også i et smalt forskningsmiljø, som har en anvendt tilnærming i nært samarbeid med de marine og maritime næringene.

Med en tradisjonell næringsstruktur innenfor det vi gjerne ser på som mannsdominerte yrker, kommer Ålesund veldig dårlig ut på likestillingsindeksen. Byen har befolkningsvekst, men sammensetningen av denne er preget av lite mangfold og lavt utdanningsnivå. Det politiske flertallet er konservativt der Fremskrittspartiet er det klart største partiet. Kommunen sliter med anstrengt økonomi, og investerer lite i kultur, planlegging, kulturminne og natur/nærmiljø. Byen bærer preg av en inndeling i to distinkte sentra, der den gamle bykjernen taper terreng som handelssenter til fordel for det nye handelssenteret på Moa. Også sentrale funksjoner som den største kinoen og byens eneste svømmehall ligger i denne nye bydelen som er et kommunikasjonsmessig knutepunkt. Bysentrum som i internasjonal sammenheng har en unik Jugendstilarkitektur preges av omfattende byggeaktivitet, og det er stadige diskusjoner rundt bevaring og vern.

Med sin langstrakte, smale geografi er det en utfordring å løse infrastrukturen i byen. Likedan gir dype fjorder og øyer utfordringer når det gjelder å knytte byen sammen med resten av

regionen i en fergefri funksjonell ABS-region. Ifølge Torger Reve³¹ er således satsing på bedret kommunikasjon en av de største utfordringene for byen. Dessuten sier han at byen må fokusere på utvikling av kremmerskap, innovasjon, utdanning, samt utvikle byens unike urbane kvaliteter. Når byen ønsker å tiltrekke seg høykompetent arbeidskraft for å utvikle innovasjon og nyskaping, er det interessant å få en generell forståelse for de motiver som ligger til grunn for folks migrasjon.

3 Sted, mennesker og flytteprosesser

3.1 Innledning

I studier av sted har forskjellige tilnærminger vært dominerende opp gjennom tidene. Fra på den ene siden å legge vekt på funksjonelle og materielle aspekter, har man på den andre siden vektlagt betydningen av subjektets forestillinger. Berg og Lysgård (2004:70) viser til Simonsen (1993) når de sier det er vanskelig å forstå byer ut ifra klare sosiale og romlige avgrensninger: *”byen som fenomen kan oppfattes som en kontekst som oppstår i møte mellom det materielle og det immaterielle”*. Nettopp en slik kontekst er det jeg prøver å sette Ålesund inn i når jeg tar utgangspunkt i Lefebvres modell over den romlige triade (Halfacree 2006:52). Byen som begrep er betinget av tre gjensidig avhengige dimensjoner som både er abstrakte og konkrete og som samtidig fanger opp forholdet mellom aktør og struktur. Halfacree (2006), Fosso (2007) og Lysgård (2004) tar alle utgangspunkt i Lefebvres modell når de diskuterer det komplekse samspillet som danner byen eller bygdas rom.

For å forstå hvorfor mennesker med høyere utdanning flytter hjem til Ålesund, og for å få innsikt i de kvaliteter de opplever og erfarer at Ålesund har, har jeg i oppgaven søkt både å vise byen som lokalitet, representasjoner av byen og det levde liv i byen³². Jeg vil vise hvorfor flytting oppstår, hvilke refleksjoner som er knyttet til flytteprosesser og hvordan oppfatninger blir konstruert i en romlig kontekst. Dette vil jeg gjøre ved å vise den interne dynamikken i hver enkelt bestanddel i Lefebvres triade, samtidig som jeg er bevisst det dialektiske forholdet mellom disse..... *”these three facets of space are seen as intrinsically dynamic, as are the relations between them”* (Halfacree 2006:51). I første del av oppgava har jeg skrevet om byen som konkret lokalitet samt beskrevet maktforhold som politikk og økonomi. I dette kapittelet vil jeg i hovedsak diskutere hva som danner dominerende forståelser av hva byen er gjennom

---

³¹ Lysark 18.03.09

³² Begrepsbruk fritt etter Fosso (2007), se pkt. 3.2.1

en teoretisk og abstrakt tilnærming for bedre å forstå tilbakeflytternes fortellinger. ”*Det er oppfatningene og betydningene som mennesker tillegger konkrete steder, som former ulike beslutninger og valg, så som flyttevalg og søking mot spesifikke bosteder*” (Fosso 2007:39). Som konkret sted kan vi ikke se Ålesund isolert, og jeg diskuterer i dette kapitlet hvordan byen er en del av en større helhet. Videre diskuteres livsløp (Elder & Johnsen 2003) som viser hvordan motiv for flytting blant annet blir bestemt ut ifra hvilken fase du er i livet, samt hvordan kvaliteter ved stedet er med på å påvirke våre flytte og bostedsvalg. Etter å ha redegjort for konkrete og abstrakte forhold som er med på å forme folks forestillinger, vil leser få møte tilbakeflytternes fortellinger senere i oppgava.

Det er ressurssterke tilbakeflyttere til Ålesund med høyere utdanning som er fokus i denne oppgaven. Florida (2004:8) omtaler denne gruppen mennesker, som utgjør en tredjedel av arbeidsstyrken i den industrialiserte del av verden, som ”the creative class”. Det som skiller den kreative klassen fra andre yrkesgrupper er at de er betalt for å være kreative og har selvstendige og fleksible arbeidsoppgaver. Florida (2004) mener at i en stadig mer globalisert verden vil en regions konkurransestyrke være helt avhengig av mennesker som er nyskapende og innehar unik kompetanse. Det er disse hodene bedrifter, by, bygd og regioner jakter på, og spørsmålet blir da hva som skal til for å være attraktiv. Hvilke prosesser er det som bidrar til migrasjon?

Fra man fullfører skolegang i 15-20 årsalderen og fram til man i 35-40 årsalderen er etablert med arbeid, bolig og eventuell familie, gjennomføres de aller fleste av de flyttingene som bidrar til å sentralisere bosettingsmønsteret i Norge (Sørli 2006). Noe av det som bidrar til dette er at flere flytter ut for å ta høyere utdanning, samt at kvinner føder senere og har god anledning og tid til å slå rot i mer sentraliserte strøk (Myklebust 2001). Hva ligger til grunn for folks valg; i hvilken grad virker push og pull faktorer? Push-faktorene er de negative faktorene som «dytter fra seg» folk og dermed fører til emigrasjon, mens pull-faktorene som er positive, «drar til seg» folk og fører dermed til immigrasjon (Holsen & Fosso 2002:4). I denne sammenheng er det ikke bare interessant å se på kvaliteter ved stedet, men også hvordan mennesker er knyttet til sted gjennom tanker om, opplevelser og erfaringer ved stedet. Denne ”sense of place” henspiller både på stedsopplevelse og stedsfølelse, og legger vekt på den indre, subjektive opplevelsesmessige dimensjonen ved sted (Berg & Dale 2004:43).

I forskjellige faser i livet kan forhold og avgjørelser rundt flytting bli vektlagt forskjellig. Dessuten kan endringer i livet som den fra utdanning til arbeid eller overgang fra parforhold til singel være livsoverganger som påvirker en flytteprosess. I visse faser er sosiale goder som utdanning, familie eller kjærlighet viktigst, mens i andre faser veier økonomiske forhold og mulighet for arbeid og karriere tyngst. For andre igjen kan de miljømessige forholdene ved stedet være det aller viktigste uansett livsfase. For å realisere en ønsket måte å leve på, vil mennesket foreta en individuell rasjonell vurdering av bosted. Her vil et sett av motiver for flytting/bofasthet, og en avveining mellom kvaliteter ved stedene bli lagt til grunn når beslutningen taes.

Sørli (2006) mener flytting og bosetting dreier seg om to forskjellige spørsmål. Det ene dreier seg om flytting eller ikke, der jeg velger å se på motiver for flytting. Det andre spørsmålet er hvor man skal flytte dersom det er uaktuelt å bli værende hvor man bor, og det er da jeg har valgt å rette fokus på steders kvaliteter. Når en person velger å bryte opp fra noe for å slå seg ned et annet sted, er dette ofte et resultat av nøye overveielser av push og pull faktorer. Personlige oppfatninger og holdninger, så vel som familie, sosialt nettverk, jobbmuligheter, boligforhold og nærmiljø vil bli vurdert. Flytter jeg til noe bedre enn det jeg har her, hva er valgmulighetene? Ofte ligger det komplekse, individuelle og subjektive årsaksforhold til grunn for flytting. Kunnskap om slike sammenhenger kan kartlegges ved hjelp av kvalitative metoder som intervju.

3.2 Sted - menneske

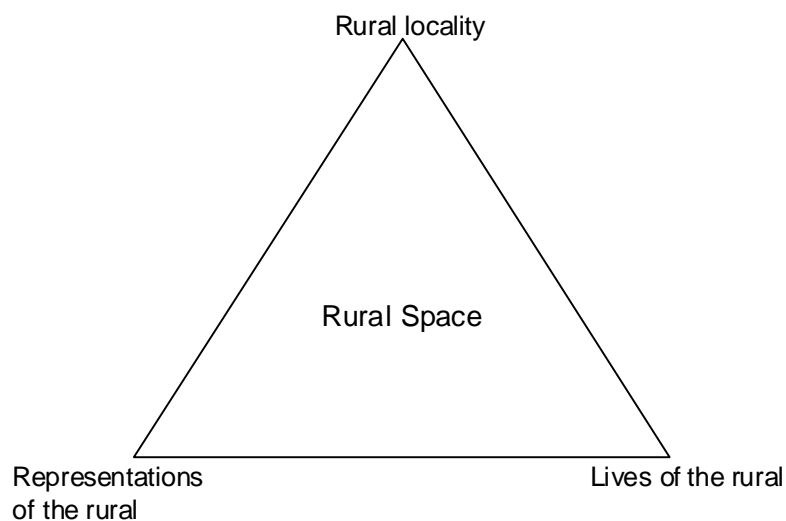
Forholdet mellom mennesker og steder er lite fokusert i norsk regionalforskning, særlig på et teoretisk plan (Berg et al. 2004:9). Stedsbegrepet er ikke entydig og innehar forskjellige tilnærminger innen forskjellige tradisjoner. Slik har geografer og arkitekter ofte en mer konkret geografisk tilnærming enn sosiologer og antropologer. Det som er felles for de ulike anvendelsene av begrepet sted, er at det på en eller annen måte gis et romlig innhold (Berg og Dale 2004). Som vist over er Ålesund et produkt av strukturelle krefter, dominerende forståelser av byen og menneskers handlinger. Slik kan to steder aldri være identiske. Berg og Lysgård (2004:70-71) viser til Simonsen (1993) som forklarer hvordan byer er forskjellige:

”Et bysamfunn er bygd opp av forskjellige kontekster knyttet til forskjellige sosiale grupper organisering av forskjellige praksiser. Videre er det en forskjell mellom byer basert på deres spesifikke konstellasjoner av økonomiske, politiske og sosiokulturelle praksisformer og kontekster. Byen kan dessuten betraktes som en møteplass mellom fortid, nåtid og fremtid og mellom det regionale, nasjonale og globale. Byen skapes i møtet mellom ulike aktørers handlinger og strukturelle forhold. Byutvikling kjennetegnes av at mange slags ulike prosesser skjer i ulik takt”.

Blant de som arbeider med regionalpolitikk og byutvikling er det en økt bevissthet rundt det komplekse samspillet mellom den romlige og den sosiale dimensjonen (Lysgård 2004). En slik endret tilnærming vil ikke bare ha betydning for forskning, men også for det enkelte lokalsamfunn. Politikktutformere og vi som medborgere vil på denne måten endre våre oppfatninger av hvilke mekanismer som styrer samfunnsutviklingen, og bevisstgjøre oss i hvilke muligheter vi har for påvirkning.

3.2.1 Hva utgjør et sted?

Hvordan skal vi forstå stedet? Halfacrees figur (2006:52) baserer seg på Lefebvres tanker om den romlige triade der han ser det rurale rom som et komplekst samspill mellom romlige dimensjoner. Det rurale rommet er ikke bare en materiell størrelse men skapes, reproduseres og omformes i samspill mellom sosiale prosesser og stedet. I en slik helhetsforståelse er det ikke mulig å se på disse dimensjonene isolert; rommet er betinget av tre gjensidige dimensjoner der styrkeforholdet mellom dem vil variere.

Figur 5: The totality of rural space. Halfacree (2006:52)

Mens Lefebvre (1991) har et urbant fokus i sin forståelse av det sosialt romlige fenomenet (Halfacree 2006:49 og Berg & Lysgård 2004:66), tar Fosso (2007) og Berg og Lysgård (2004) utgangspunkt i Halfacree som har videreutviklet modellen for å diskutere det rurale. For å klargjøre forskjellig begrepsbruk har jeg laget en oppstilling i tabellen under:

Lefebvre 1991		Spatial practice	Spaces of representation	Representation of space
Lysgård 2004	Sosial romlighet	Romleg praksis	Representasjonenes rom	Rommets representasjoner
Halfacree 2006	Rural space	Rural locality	Lives of the rural	Representations of the rural
Fosso 2007	Bygderom	Bygd som lokalitet	Det levde liv på bygda	Representasjoner av bygd

Tabell 7: Sammenstilling av begrepsbruk rundt sted, bygget på Lefebvres romlige triade

Ettersom Fossos (2007) betegnelser gir mest mening for meg vil jeg bruke hennes begrepsbruk, men ettersom jeg snakker om byen Ålesund vil jeg heretter benytte begrepene ”by som lokalitet”, ”det levde liv i byen” og ”representasjoner av byen”. I diskusjonen under tar jeg utgangspunkt både i Halfacree, Fosso, Berg og Lysgård.

Byen som lokalitet referer til konkrete forhold ved stedet og er et uttrykk for samfunnets struktur og organisering. Dette kan være forhold som at byen er preget av sin historie (fiske, bybrann), geografiske forhold (som problematiserer kommunikasjon), næringsstruktur (som bestemmer arbeidsmuligheter). Det som erfares, produseres i et skjæringspunkt mellom strukturelle forhold og den hverdagslige erfaring og praksis. Halfacree (2006) og Lysgård (2004) vektlegger produksjons- og forbruksaktiviteter i sin rurale tilnærming til lokalitet. Når jeg i starten av oppgava kartlegger konkrete forhold ved Ålesund (byen som lokalitet) går vi glipp av en dypere forståelse, men det er disse strukturelle forholdene som danner grunnlag for de erfaringene mennesker gjør seg og som i neste omgang er med på å forme forestillinger om byen.

Representasjoner av byen er det begrepsliggjorte rom, konstruert av ideer og representasjoner. En slik akademisert forståelse kan bli synlig gjennom objektive uttrykk som bygningsmasse eller byråkratiske regler og praksiser. Ålesunds egenart gjennom sin Jugendstil, sitt Jugendstilsenter, og håndhevingen av verne- og byformingsplanen, er eksempel på en slik representasjon. Bl.a. handler denne representasjonen om samfunnets dominerende diskurser, holdninger, kunnskap, symboler, koder, og er maktens og ideologienes representasjoner av rom. Halfacree legger vekt på de kapitalistiske interessene, byråkratiet og politikernes innflytelse. Kost – nytte tenkning og betydning av legitimitet er viktig i denne tilnærmingen (Halfacree 2006, Lysgård 2004). Samtidig som dominerende forståelser er formelle og politiske kan de også være allment aksepterte blant ”folk flest”. Slik kan representasjonene være sentrale når ålesundere med høy utdanning vurderer om de skal flytte hjem.

Det levde liv i byen blir produsert gjennom konkret hverdagslig praksis og *”handler dermed om hvordan folk gjennom sosial hverdagslig praksis bruker romlige forestillinger og erfaringer til å forme sin aktivitet, og hvordan de tilpasser seg og preges av de dominerende forståelsene av samfunnets romlighet”* (Lysgård 2004:23). Det levde rommet består ikke bare av konkrete handlinger men også av abstrakte forestillinger som produserer det rommet vi opplever og som former vår sosiale praksis. Ifølge Lysgård (2004:23) vil byen som lokalitet produsere materialiserte og institusjonaliserte strukturer mens representasjoner av byen vil produsere kunnskap og ideologi. Det levde liv i byen er kun et produkt av de to første: *”.....symbolske trender som etter en tid, etter å ha fremprovosert manifestasjoner og endringer i det begrepsliggjorte og erfarte rom, springer tom for energi”*.

Jeg tolker han dit at når mennesker gjennom sosial praksis yter motstand - er i opposisjon mot samfunnets dominerende representasjoner - kan de påvirke og endre byen som lokalitet og representasjoner av byen, da dimensjonene er uløselig knyttet til hverandre. Alternativt kan mennesket velge å tilpasse sine handlinger til de dominerende diskursene. Bearbeidingene og refleksjonene mennesket gjør seg i forhold til byens lokalitet, representasjoner av byen og det livet som leves i byen, er sammen med på å forme forestillinger om Ålesund er *”liv laga”*. Likedan som forestillinger om her er liv laga er subjektiv vil også oppfatninger om hva Ålesund er, variere fra person til person men også i hvilken kontekst ordet blir fremstilt i.

3.2.2 By eller bygd?

Når jeg tok meg den frihet å forandre Fossos begrep fra bygd til by er det betimelig å sette spørsmålsteget ved om dette var nødvendig. Selv om byen har bystatus er det ikke sikkert de dominerende forestillingene blant folk flest reflekterer dette. Svaret på dette vil avhenge av hvilke andre steder vi relaterer byen til og ikke minst hvilke representasjoner vi lytter til, enten det er forskeres stemme og måltall som avgjør, eller det er allmenne forestillinger og praksiser.

Jeg finner ikke forskning på byer med sammenlignbare forutsetninger som Ålesund. Dette bekreftes av Andreas Wabø, daglig leder i Citisense³³ i telefon 12.02.09. Ettersom hans firma og jeg i min oppgave er opptatt av de samme temaene var han interessert i litteratur på stedsutvikling med overføringsverdi til norske småbyer. Det har tradisjonelt vært lite fokus på

---

³³ arrangerer konferanser om fremtidens by- og næringsutvikling

småbyenes utfordringer; de er for store til å ha bygdas utfordringer, og for små til å ha problemer vi finner i storbyer. Slik faller Ålesund ”mellom alle stoler”, og det er ikke gått i dybden på de utfordringene småbyen står overfor.

Berg et. al. (2004:9) sier at forskning gjerne konsentrerer seg om ruralitet og urbanitet, og bygde- og byforskning. Ålesund er ifølge offentlige dokument en del av distriktsnorge; definert som ”*dei delane av landet som ikkje er omfatta av dei fire storbyområda kring Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger*” (Berg og Lysgård 2004:63). Samtidig er begrepet ruralitet avhengig av diskurser på stedet og sosiale praksiser. I forhold til resten av regionen vil nok mange hevde at byen er urban, mens noen som bor i byen, eller i andre større byer vil oppleve Ålesund som rural. Er Ålesund rural eller urban for de som har flyttet hjem etter å ha bodd i større byer? Bygd og by er mer lik nå enn tidligere, men ifølge Berg og Lysgård (2004:73) er det mulig å identifiserer to dominerende sett av bilder av bygda og byen.

Bygda	Byen
Den tradisjonelle bygda:	Den moderne byen:
<ul style="list-style-type: none"> • Smalt vare- og tjenestetilbud • Kjedelig • Likhet • Sosial kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Bredt vare- og tjenestetilbud • Spennende • Mangfold • Stor takhøyde
Den idylliske bygda:	Den fæle byen:
<ul style="list-style-type: none"> • Ro • Rent • Trygt • Sosial omsorg • Pent, grønt • Sunt liv 	<ul style="list-style-type: none"> • Bråk • Skittent • Færlig • Sosial isolasjon • Stygt, grått • Usunt liv

Tabell 8: Dominerende forestillinger om bygda og byen. Berg og Lysgård (2004:73)

Tabellen over gir en beskrivelse av den moderne byen som noe mer attraktivt enn den gammeldagse og kjedelige bygda. Dette blir gjerne gitt som forklaring på hvorfor folk velger å flytte til byene. På den andre side har vi flyttemotiver andre veien som dreier seg om stedlige kvaliteter ved den idylliske bygda, det en lengter tilbake til. Hvilken makt disse bildene har både i forhold til det å flytte hjem samt opplevelsen av hvordan det er å bo i Ålesund, er noe jeg ønsker å se nærmere på. En slik tilnærming er i tråd med nyere forskning der man legger større vekt på stedet som en sosial og kulturell konstruksjon – et samfunnsmessig produkt til forskjell fra tidligere tilnærming der en i større grad la vekt på et sted som lokalitet.

3.2.3 Identitet

Det å ta høyere utdanning er med på å forme vår identitet. Når mennesker velger å flytte ut for å ta utdanning skjer det en løsrivelse fra spesifikke, lokaliserte strukturer, kunnskap og sosiale nettverk. Ettersom de fleste som tar høyere utdanning i tillegg drar vekk fra byen får denne løsrivelsen en ekstra geografisk dimensjon (Wiborg 2001). Hun mener videre at mens vi tidligere i større grad ble styrt av sterke føringer for valg av utdanning, arbeid og livsstil på bakgrunn av sosial og geografisk bakgrunn samt kjønn, er det nå økt vektlegging av individets preferanser. Nå er det *”forventet at individet skal foreta frie og individuelle valg og fremtre som unike, og ikke følge tradisjoner og sosialt press”* (Wiborg 2001:137). Hun mener denne friheten – og kravet - til å skape sin egen identitet kan bli problemfylt, da individene nå er mer avhengig av andre for å få bekreftet ulike aspekter ved sin identitet.

Fosso (2004:121) sier at identitet handler om å søke fellesskap og mening. Fellesskap og mening skapes gjennom samhandling med andre og i relasjon til andre. Identitet er således et sosialt konstituert fenomen. Gjennom å identifisere seg med andre, og også definere seg som forskjellig fra andre, forstår vi hvem vi er. Dette er ikke noe vi gjør på egenhånd, vi er avhengig av bekreftelse på vår selvforståelse fra andre. Wiborg sier videre (2001:150-151) at når kvinner velger å flytte hjem kan mangel på felles erfaring med andre kvinner på stedet gjøre integrering i samfunnet vanskelig. Kvinner kan føle en ambivalens i forhold til likhetstanken, og at de svikter sitt eget kjønn ved å være opptatt av karriere og prestisje. Ofte vil kvinner i forhold til menn underkommunisere sine ambisjoner for ikke å bli tillagt oppfatningen at *”de tror de er noe”*. Når kvinner velger utdanning og karriere forlater de tidligere identiteter på en mye mer grunnleggende måte enn menn, og de erfarer derfor mer gjennomgripende motsetninger. For å få bekreftelse på egen identitet kan det være lettere å oppnå dette i et større miljø preget av kulturelt mangfold og alternative arenaer.

I dette perspektivet er det vel så viktig å få en forståelse av hva mennesker tenker om stedet, hvordan de identifiserer seg med det, i stedet for en beskrivelse av stedet. Det blir viktig å få innblikk i menneskers tanker, opplevelser og erfaringer med stedet for derigjennom å få viktig kunnskap om bl.a. motiver for flytting og bostedsvalg. Slik kan de som er med på å gi informasjon til min oppgave bli bevisst sine stedsopplevelser og stedsfølelser, det teoretikere kaller *”sense of place”* (Berg & Dale 2004:43).

En tett relasjon mellom mennesker og stedet de lever på gir menneskene identitet, og stedet sin identitet. Berg og Dale (2004:53) viser til Rose som understreker at man kan identifisere seg med steder på ulike geografiske nivå: lokalt, regionalt, nasjonalt, overnasjonalt og globalt, samt at stedsfølelser kan kombinere disse nivåene. Vi lever i en stadig mer globalisert verden der vi påvirkes på en måte som gjør at lokale forskjeller utviskes. Når det kulturelle særpreget svekkes, og informasjonsflyt og samhandling i større grad foregår nasjonalt og internasjonalt, kan dette ha betydning for vår identitetsfølelse. Selv om det globale slår inn i det lokale med standardiseringer og utvisking av det lokale, er det likevel slik at disse inntrykkene blir farget eller filtrert gjennom lokalmiljøet med sine tradisjoner, næringsliv og infrastruktur (Heggen, Myklebust & Øia 2001). Det er viktig å forstå hvordan det globale påvirker og endrer ungdoms oppfatninger av, og følelser for stedet. Ungdom vokst opp i nettsamfunnet og som har bodd utenlands/utenbys for å ta høyere utdanning, vil ha en annen tilknytning og identitetsfølelse enn 70-åringen med grunnskole som ikke har hatt samme kontakt med omverdenen.

En mann fra bydelen Hessa kan føle seg mer som hessagutt enn ålesunder, og han kan også se på seg selv mer som sunnmøring enn ålesunder, dersom identiteten ligger i bygdene og fjellområdene rundt byen, mer enn i selve byen. Stedet blir i menneskelig bevissthet *noe* for *noen*. En slik forståelse bygger på at aktørene ikke handler ut fra hvordan steder "egentlig" er, men hvordan de subjektivt sett oppfatter og tolker dem. I stedet for objektivt å se på hva Ålesund har å tilby tilbakeflyttere, blir det ifølge denne tilnærmingen viktig å få frem tilbakeflytteres eget syn på stedet, da dette er en sentral dimensjon i valget om tilbakeflytting. Gjennom en kvalitativ tilnærming vil vi ikke få frem den ene eller viktigste årsaken til tilbakeflytting, men få en forståelse av det mangfoldet som ligger i ethvert flytte- og identitetsprosjekt (Fosso 2004:121).

Det å føle tilknytning til et sted gir en grunnleggende følelse av trygghet og sikkerhet, og er med på å bygge opp om vår identitet. Fosso (2004:121) referer til Gullestad, Jenkins og Giddens, når hun sier at identitet er uttrykk for vår personlighet. Den er en del av oss selv som vi erkjenner, reflekterer over og som vi kommuniserer med andre. Da er det for eksempel ikke mulig å definere seg selv som ålesunder dersom ingen andre oppfatter deg som annet enn en tilflytter.

Slik er det interessant å diskutere definisjonen av en ålesunder. Holder det å være registrert som innbygger i kommune nr. 1504, eller må andre krav være oppfylt for å kalle seg ålesunder? I samtale med byhistoriker Harald Grytten³⁴, var hans første innskyttelse at det må være de som kan vise fødselsattest herfra som er ålesundere. Han fortsatte humoristisk med ei fortelling fra stiftinga av den lokalpatriotiske foreninga ”Ålesunderen” i Arbeideren i 1931. Bakgrunnen for denne foreninga var frykten mange hadde for at folk skulle komme fra distriktet og andre steder, og ta arbeid fra ungdommen i byen. Diskusjonen bølget frem og tilbake i forsamlinga, da en kar ved navn Ulsæt spratt opp på talerstolen og forkynte: *”Det er faen meg ikke nok å ha fødselsattest fra Ålesund, du må være unnfanga her også!”* Ved nærmere ettertanke er Grytten ikke opptatt av at du er født eller oppvokst her for å kalle deg ålesunder – det viktige er hjertelag for byen. *”Det er positivt for byen at her er mange glødende patrioter som ikke er født her, det som er verre er de som kaller seg ålesundere men når det kommer til stykket, er svikere og drar inn på Moa for å handle...”*.

Selv om Grytten her kommer med en humoristisk spissformulering av hva en ålesunder er, gir han til kjenne representasjoner i forholdet mellom menneske og sted som gir kulturell mening for mange. Forenklingen; ”handler du på Moa er du en sviker”, kan fungere som en sannhet dersom den gjentas ofte nok. En slik stedsmyte vil da danne kollektive meningsfellesskap som gir grunnlag for tenkning og handling. Slik er det våre erfaringer, meninger, interesser og relasjoner som former steder, og som utgjør en virkelighet for de som bor, oppholder seg og har interesser i Moa og/eller bysentrum. Myter kan fungere samlende, men myter kan også fungere ekskluderende, og kan bidra til at mennesker ikke lenger identifiserer seg med stedet (Paulgaard 2001). Liker du å handle på Moa men stadig vekk blir konfrontert med at du er en sviker, kan det være du ikke lenger føler deg som ålesunder, og heller ikke ønsker å være det. På denne måten kan slike stedsrepresentasjoner fungere som push - faktor.

3.2.4 Stedsrepresentasjoner

Mens Schmied (2005) beskriver steders attraktivitet ved fysiske strukturer er Farrell og Thirion (2005) opptatt av å skape og ta i bruk sosial kapital som det viktigste i regional utvikling. Det er ikke det geografiske landskapet (Schmied 2005b:143-144) som avgjør hvorvidt et område utvikler seg positivt, men den menneskelige og sosiale kapitalen. Etter deres syn er det mulig med god distriktsutvikling når alle grupper samarbeider, utveksler

---

³⁴ tlf. 18.03.09

lokalkunnskap, lærer av hverandre og lager stabile lokale partnerskap. Under slike forhold der restrukturering og økende konkurranse spiller en større rolle, behøver ikke resultatet være større ulikheter mellom mennesker, men forhold som kan føre til vinn-vinn situasjoner for alle. Betydningen av nettverk ser vi gjerne i mindre samfunn, og i hvilken grad løse og tette bånd har potensiale til å utløse kreativitet blir diskutert blant annet av Putnam (2000). Han mener at når vi som følge av et mer individualisert samfunn får løsere nettverk vil grupper som egentlig ikke identifiserer seg med hverandre ha kontakt. Disse løsere båndene og kontakt mellom forskjellige mennesker skulle vi tro finnes mer av i byer enn på bygda; rett og slett fordi vi her har mer mangfold. I en mellomstor by som har litt av alt; tett geografi, nære relasjoner og løsere bindinger mellom et mangfold av mennesker, vil forutsetninger for å skape gode lokalsamfunn være til stede.

Strukturene påvirker aktørens hverdagsliv, men det er aktørene som gjennom sine beslutninger og handlinger påvirker strukturene. Gjennom enkelthandlinger som summeres til kollektiv handling påvirkes stedet som ramme for eget hverdagsliv. Steder konstrueres etter dette syn både gjennom menneskers forestillinger og praksis. Det er de mentale bildene og de dominerende fortellingene som danner et sted. Et viktig begrep er steds-representasjoner, som er fortellinger om steder som produseres for eksempel av Sunnmørsposten, gratisavisa Nytt i Uka eller Harald Gryttens bøker, og som kan få stor betydning for meningsdanning og sosial praksis. Noen slike representasjoner blir så utbredte og allmenngyldige at de kan kalles stedsmyter, som mange kjenner til enten de har vært på stedet eller ikke (Ruud et al. 2007). For tilbakeflytterne er slike forestillinger med på å danne forståelser, og tilknytning eller identifisering med stedet, enten det er Sunnmøre eller Ålesund.

Med utsagn som *"Plasserer du ein sunnmøring på ei aude øy, går det ikkje lenge før det står ein møbelfabrikk der"*, er kanskje Sunnmøre et slikt mytologisert sted (Riise og Hagen 1998:96). Når Schmied (2005a:3-4) mener det er viktig å styrke de lokale og regionale nettverkene, samt å ta hensyn til særtrekk ved stedet, er det betimelig å sette spørsmålstegn ved om det er formålstjenlig å beholde alle særtrekk. Når Ålesund og regionen for øvrig lever i et sterkt samspill og avhengighetsforhold er kanskje utsagn som *"by og land, mann mot mann"* en morsomhet som også innehar noe negativt i seg. Riise og Hagen (1998:10) gir en utdyping av motsetningsforholdet mellom ålesundere og *"bona"*³⁵ ved å karakterisere

---

³⁵ Negativt ladet uttrykk for folk fra landet. Her brukt av Riise.

ålesunderen som en person som arrogant setter seg ”himmelhøgt over folk frå ”lannet” i innsikt, livskvalitet og status. ”

Slike stedsmyter har selvsagt en underholdningsverdi, men det er ikke til å komme forbi at de kan stenge for felles forståelse og samhandling. Riise (1998) raljerer med hvordan ålesundere generelt er ekskluderende i møte med ”bona”. Forestillingene om den andre – enten synet er rettet fra bygda eller byen - kan virke sementerende og bli en sannhet. Det finner sted et møte mellom ulike stedsbilder, interesser og bruksmåter, og gjennom fortellingene til tilbakeflytterne vil vi få vite noe om hvordan de opplever disse forestillingene. I møtet mellom forskjellige forståelser foregår det meningsdanning og brytninger, og aktørene påvirker ofte hverandre gjensidig. Det at Riise gjør narr av ålesundere har også en viktig funksjon, da forestillinger blir synliggjort. I neste omgang kan dette gi grunnlag for diskusjon og endret praksis. Målet må være at vi i brytning av meninger i en tvangslaus diskurs, slik Habermas fremhever, sammen kan videreutvikle samfunnet.

Ettersom Ålesund er befolket med folk med etternavn som sporer dem tilbake til bygdene rundt byen, og mange ålesundere finner seg arbeid i industribedrifter i omlandet, kan de som har makt til å forme forestillinger være med på å forme nye forestillingene. Det kan vokse frem en felles forståelse av stedets utvikling, eller sprikende syn og interesser vil komme til syne. Bilder av steder, byen og regionen er i kontinuerlig endring og omforming som en sosiokulturell konstruksjonsprosess. Særlig setter en stedsutviklingsprosess i gang dette; da kommer diskusjonene om hva slags sted dette er (stedets identitet), hva en ønsker det skal bli i fremtiden (visjoner) og hva det er mulig å få til (potensial). Dette påvirker også forestillinger om stedets profil, identitet og image (Ruud et al. 2007).

3.2.5 Stakeholders

Hvem er det da som har makt til å forme forestillinger og diskurser om steder, og hvordan brukes språket til å definere hva som er gyldig kunnskap om et sted? Noen har større innvirkning på defineringen av hvilke utfordringer og problemer som trenger en løsning, eller hva som vil være en god plan for stedets videre utvikling (Ruud et al. 2007:12). Lokale, regionale, nasjonale og internasjonale medier har ofte stor innflytelse på hvilke bilder folk danner seg av et sted. Hvordan tema presenteres får betydning for oppfatninger av hvordan stedet er, og ikke minst for hvilke muligheter som finnes for fremtiden. Slik kan fortellingene

om stedet forme både innbyggernes egne oppfatninger og stedsforståelser, samtidig som de bidrar til imagedanning og omdømme blant utenforstående.

Lokale media har en sentral rolle i Ålesund, da de har tilgang til og kontroll over hovedinformasjon, og kan målbære bestemte gruppers eller aktørers interesser. At media lever i sin egen verden og har stor makt, blir omtalt av Allmendinger (2002:9). Han refererer til Baudrillard's kode som en sannhet av regler for hvorfor en måte å tenke og uttale seg om en sak er valgt til fordel for en annen. Målet er at kodene skal gi stabilitet og forutsigbarhet i en stadig mer ustabil verden. Ifølge Baudrillard er det først og fremst kultur og media som sammen danner en symbiose, og påvirker disse reglene. Nå mener han at samtidig som media i stadig sterkere grad fjerner seg fra verden utenfor, er det media som har innflytelse og er premissleverandør for samfunnsutviklingen. Regionavisa Sunnmørsposten, gratisavisa Nytt i Uka og de lokale fjernsynskanalene TV Sunnmøre og NRK Møre og Romsdal, er på denne måten med på å bestemme hva som blir satt på dagsorden og hvilken vinkling stoffet får. Grunnlaget for samfunnsdebatten i det offentlige rom er på denne måten prisgitt den nærhet media har til "den virkelige verden", og dybden og objektiviteten temaene presenteres med.

3.2.6 In-place og Out-of-place

Likedan som forestillinger om stedet blir konstruert av "stakeholders", kan hva som er "in place" (riktige handlinger) og "out of place" (uakseptable handlinger), bli bestemt av de som har makt til å forme forestillinger. På et større sted vil slike normer være mer mangefasettete ettersom det her er plass til flere miljøer med forskjellige sett med regler eller normer. På små steder som er mer oversiktlig, vil mange av de samme normene gjøre seg gjeldende for alle. Steder strukturerer den normative verden, setter spørsmålsteget ved hva som er på sin plass, og setter standarden for hvordan det er mulig å agere uten å bli sett på som utenforstående.

Ulike grupper mennesker har ulike ideer om hva som er på sin plass, noe som kan avstedkomme konflikter, maktkamp og reforhandling om det normale – og dermed endret sosial praksis. Når noen overtrer/overskrider ideene, normene eller reglene for hvem eller hva som er på sin plass, synliggjøres det "normale" (Berg & Dale 2004:51). Mye av denne forståelsen er taus kunnskap, og som nyinnflytter uten de lokale kodene kan det være vanskelig å orientere seg i dette landskapet. Spesielt gjelder det de som har fremmedkulturell bakgrunn, men selv for en østlending vil det ta noe tid å gjøre seg kjent med hva som skal til for å være "in-place". Selv om du kjenner kodene kan det være du ønsker å gjøre motstand

mot disse for å skape nye representasjoner gjennom det levde liv. Dersom tilbakeflyttere har en forståelse av Ålesund som rural, samtidig som de opplever at de selv – etter å ha levd på større steder – har med seg urbane forestillinger om hvordan livet skal leves, kan det oppstå en spenning mellom forskjellige oppfatninger av hvordan man skal oppføre seg. Ikke minst kan dette gjelde takt og tone, ref. Berg og Lysgård som sier at (2004:70): ”*Innenfor filosofi har urbanitet med dannelse å gjøre, herunder visse sosiale ferdigheter som bl.a. høflighet og samtalekunst*”. Når forskjellige aktører skal leve side om side er det naturlig at det vil pågå kontinuerlige forhandlinger om hvordan livet kan/bør leves. Hvordan påvirkes disse sosiale praksisene av sosiale representasjonene? Gjennom kvalitative undersøkelser (dybdeintervju) vil jeg få innsikt i hvilke diskurser folk forholder seg til, og hvilken betydning de har for deres handlinger.

3.3 Kampen om kompetansen

Vi forholder oss i stadig større grad også til mennesker og strukturer i resten av verden; Ålesund er ikke fem isolerte øyer. I Ålesundssangen ”Rundskue”³⁶ heter det:

*Kan hende vi som dagligdags kan ha de',
kan gå oss trett i denne lille krok.
Det er nok pent, men vi får lyst å blade
og se litt mer i livets billedbok.
Så drar vi ut og blander oss med andre,
og glemmer kanskje byen for en stund,
men merker snart hvor tankene vil vandre
tilbake hit til gamle Ålesund.*

I en globalisert verden er det lett og naturlig å reise ut for utvide horisonten og tilegne seg ny kunnskap. Det er ikke nødvendigvis like lett og naturlig å dra tilbake til oppvekststedet. For byer som ønsker å vinne kampen om kompetansen blir utfordringen å gjøre det lett, og ikke minst attraktivt, å flytte dit.

3.3.1 Globalisering

Byer må forholde seg til det regionale, det nasjonale og det internasjonale samfunn, selv om statlige myndigheter ifølge Schmied (2005a:4) har mistet noe av sin makt. I et internasjonalt marked er nasjonale grenser mindre viktige da handel foregår mellom internasjonale aktører. Globalisering og integrering i Europa har ført til større og mer intense økonomiske og sosiale fellesskap, og avhengighet mellom byer og regioner. Forskjellen mellom urbaniserte og rurale områder er blitt mindre; ikke minst hva gjelder levemåte, forbruksmønster og kulturelle

---

³⁶ ”Rundskue”: Tekst av Jack Norwall, gjengitt i Grytten og Kipperberg (1989:117).

koder. Samtidig fremhever Schmied (2005a:5) at de homogeniserende kreftene ikke på noen måter kan utjevne forskjeller som er spesifikke for hver enkelt region. Hun tenker da på forhold som landskap, klima, populasjonstetthet, bosettingsstruktur, kulturhistorie, bruk av naturressurser og økonomisk aktivitet.

Forholdet menneske – sted påvirkes på et overordnet plan av moderniserings- og globaliseringsprosesser på mange nivåer. Ifølge Schmied (2005a:2-4), gir globalisering mange muligheter, men det er avgjørende hvordan det globale blir implementert i det lokale. Hun mener det er viktig å styrke den lokale og regionale økonomien og nettverk, samt å ta hensyn til særtrekk ved stedet. De som er vokst opp på et sted kan for eksempel ha kollektive ”kulturminner” knyttet til spesielle bygninger og byrom. Eksterne konsulenter eller tilflyttere vil ofte ikke påvirkes av slike personlige stedserfaringer i utforming av planer for stedet, og slik kan viktige kvaliteter ved stedet gå tapt. Derfor er det viktig å involvere – og lytte til – aktørene på stedet slik at en kan få frem hvordan stedet blir brukt, hvilke bilder som finnes av stedet i dag og for fremtiden, og hvilke interesser som er knyttet til dette. En regions suksess er ifølge Schmied (2005a:6) et resultat av et positivt møte mellom gode interne forutsetninger og ytre påvirkning.

I en globalisert verden må norske bedrifter forholde seg til konkurrenter i et verdensmarked. Mange av disse bedriftene har lavere kostnadsnivå, ikke minst takket være billigere arbeidskraft. Våre bedrifter kan derfor ikke bare konkurrere på pris, men må være opptatt av kvalitet, design, nyhetsverdi, merkenavn, bruk av ny teknologi i produkter og produksjonsmåter, samt fornuftig organisering (Isaksen 2005:3). Geografisk konsentrasjon er spesielt viktig for innovasjon, da ideer kan flyte mer fritt, og hurtig kan bli operasjonalisert når innovatører, igangsettere og kapital både i jobb og på fritiden er i konstant kontakt med hverandre. Dette bekreftes av Porter (1998) som mener at en avgjørende egenskap for næringsklyngers levedyktighet er nærheten til krevende kunder, evnen til å tiltrekke seg høy kompetanse og nærhet til støttende regionale institusjoner og universiteter.

Thomas Friedman (Florida 2008:17) er på sin side opptatt av at verden er ”flat” og at innovasjon kan skapes hvor som helst i verden takket være nye teknologiske hjelpemidler. Dette blir understøttet av Schmied (2005a) som sier at fysiske strukturer og telekommunikasjon er med på å gi større valg når det gjelder lokalisering av arbeid og bosted. En forbedring i teknologi endrer folks oppfatning og vurdering av avstand. Bedre veistandard, høyhastighetstog og regionale flyplasser er avgjørende for det hun kaller

”counterurbanization”. Florida er ikke enig i forestillingen om en ”flat” verden, da han mener hvor du bor er helt avgjørende og at noen steder gir langt flere muligheter enn andre. Han mener den globale verdensøkonomien er styrt av et fåtall sentrale steder; verden er ”spiky” og ”flat” på samme tid. Florida har målt bl.a. befolkningstetthet, økonomisk vekst og innovasjon, og plottet denne informasjonen inn på verdenskartet. På kartet (Florida 2008:23) der økonomisk aktivitet er synliggjort ved ”fjelltopper eller stalagmitter”, er det selvsagt de store byene som utmerker seg, men det er faktisk mulig å se en viss konsentrasjon også her i regionen.

3.3.2 Den kreative klasse – betingelse for en bys suksess

Florida (2008:9) snakker i likhet med Porter (1998) om ”the clustering force” som innebærer at den virkelige kilden til økonomisk vekst oppstår i miljø med tett konsentrasjon av folk med talentfulle og produktive mennesker. Han mener nye ideer blir generert, og at produktiviteten øker når kreative mennesker med høy utdanning lokaliseres tett i byer eller regioner.

Utviklingen av kunnskapsintensivt næringsliv i en by eller region er avhengig av tilgangen på høyt utdannet arbeidskraft og av kreative personer, dvs. i hvilken grad regionen kan trekke til seg og holde på slike personer. Disse vil sette i gang og utvikle innovative bedrifter, selv om kreative mennesker med høy utdanning også vil trekkes mot eksisterende spennende bedrifter.

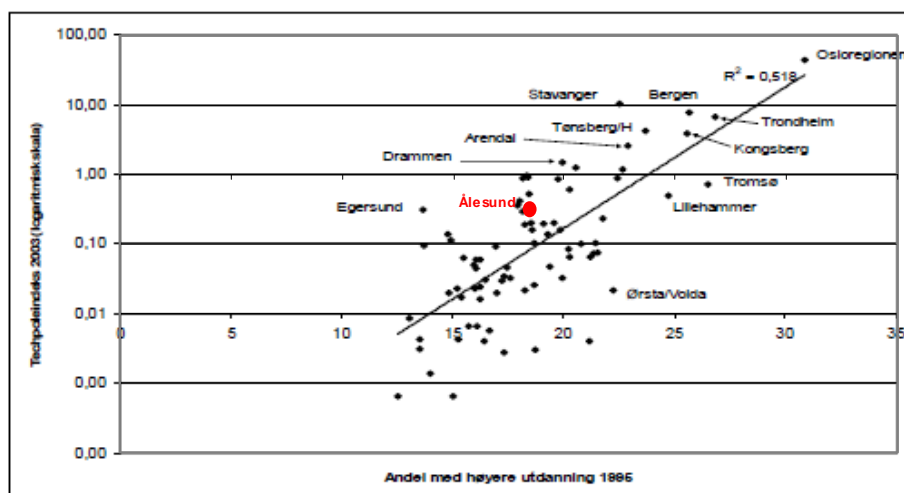
Hvem er så disse attraktive menneskene? Isaksen (2005:16) tar utgangspunkt i Floridas ideer og viser hvilken kompetanse som utgjør den kreative klassen. Den kreative klassen inkluderer den kreative kjernen der alle har akademiske yrker som realister, universitets- og høyskolelektorer, høyere saksbehandlere i offentlig administrasjon, konservatorer, universitetsbibliotekarer, samfunnsfaglige, humanistiske og økonomiske yrker. Dessuten består den kreative klassen av gruppen kreative profesjonelle som både inkluderer yrker med høy høyere utdanning og kort høyere utdanning; ledere i interesseorganisasjoner og toppledere i offentlig administrasjon. Forfattere, skribenter samt skapende og utøvende kunstnere er akademikerne som hører inn under den tredje gruppen, bohemer.

Isaksen (2005:19) har utarbeidet en oversikt over hvor den kreative klassen er lokalisert der kvotienten er regnet til 1,0 dersom det var en jevn spredning over hele landet. I oversikten over mellomstore byer skårer Ålesund relativt høyt på den kreative klassen (0,94), men lavt på personer med høyere utdanning (0,80). Kongsberg topper listen med henholdsvis 1,66 og

1,06 og kan forklares med den tette konsentrasjonen av kunnskapsintensiv industri. Av småbyene utmerker Ulsteinvik seg med verdiene 0,99 og 0,68. For Ørsta/Volda derimot er bildet snudd på hodet; her gir den kreative klassen en skåre på 0,80, mens personer med høyere utdanning har en skåre på 0,96. Tallverdiene reflekterer på mange måter næringsstrukturen på de forskjellige stedene, (se næringsstruktur i pkt. 2.4).

Florida (2004:251-252) har utviklet en techpoleindeks for å måle omfanget og spesialiseringsgraden av arbeidsplasser i kunnskapsintensive næringer i en region. Indeksen er et resultat av to faktorer; den regnes ut gjennom å multiplisere lokaliseringskvotienten for kunnskapsintensive næringer for en region, med regionens andel av alle landets arbeidsplasser i disse næringene (Isaksen 2005:33). Isaksen (2005:42-43) undersøker så den statistiske sammenhengen mellom indikatorene på regional konkurransestyrke, og andelen medlemmer av kreativ klasse og andelen med høyere utdanning i regionene. Han følger her Floridas tanke om at mange kreative og høyt utdannede personer i en region vil trekke til seg kunnskapsintensive bedrifter og bidra til etablering av slike bedrifter.

Han finner en samvariasjon mellom andelen av kreative og høyt utdannede personer i en region i 1995, og regionens vekst og størrelse på de kunnskapsintensive næringene i 2003. Figuren under viser samvariasjonen mellom andel personer med bachelorgrad i regionene i 1995 og størrelsen på techpoleindeksen i regionene i 2003 (Isaksen 2005:42-44).

Lagt inn verdiene for Ålesund i Isaksens (2005) modell:

Andel med bachelorgrad i Ålesundsregionen 1995: 18,4. Techpoleindeks for Ålesund 2003: 0,32

Figur 6: Sammenhengen mellom techpoleindeks 2003 og andel med bachelorgrad i 1995

Havner du under trendlinja, slik som Ørsta/Volda betyr det en svakere skåre på techpoleindeksen i forhold til utdanningsnivået på befolkningen, og avspeiler at mange i regionen arbeider på Høyskolen, innenfor helse eller offentlig administrasjon. Regionene har gode bostedskvaliteter og trekker til seg mange med høy utdanning, men må satse på å utvikle sitt næringsmiljø om målsetningen er å oppnå vekst i kunnskapsintensive næringer. Motsatt ligger Ålesund over trendlinja. Av det kan vi ifølge Isaksen lese at her er et relativt gunstig næringsmiljø for kunnskapsintensive næringer, og da er Floridas tanker anvendbare. Regionene som ligger over trendlinja må styrke sine bostedskvaliteter for derigjennom å trekke til seg flere med høyere utdanning. Disse vil kunne gå inn som ressurspersoner og entreprenører i de kunnskapsintensive næringene. På spørsmål fra meg bekrefter Isaksen³⁷ at Ålesund i dette perspektivet må styrke sine stedlige kvaliteter. Dette er i tråd med Torger Reves budskap³⁸ der han sier at Ålesund er en vinner i kampen om næringsliv, men en taper i kampen om kompetanse. For det maritime næringslivet på Sunnmøre er det viktig å ha fokus på videre utvikling av kunnskap. I en globalisert verden er ikke konkurrentene i regionen eller Skandinavia, men befinner seg i Shanghai, Seoul og Singapore.

Når vi nå har sett på hvor viktig det er for Ålesund å tiltrekke seg mennesker med høy kompetanse vil jeg se mer på hva som påvirker flyttevalg og bostedsattraktivitet. Med utgangspunkt i Halfacrees modell er forståelsen av sted et komplekst samspill mellom konkrete og abstrakte forhold. Florida mener det er viktig å bosette seg på et sted som har de kvaliteter som best oppfyller egne behov. For noen er tilhørighet og det å være nær familie og venner overordnet, for andre er det viktig med faglige utfordringer og et pulserende liv. Hvilken forståelse vi har av stedet er subjektivt og varierer blant annet av hvor vi er i livsløpet. Hvilken draging potensielle tilbakeflyttere har mot hjembyen og hvordan de opplever det er å bo her vil ha betydning for deres handlinger og også hvordan de formidler representasjoner av byen til andre. Stedet blir påvirket av mennesker, og mennesker påvirker stedet.

3.4 Livsløp

Samfunnsstrukturer er under stadig endring og gjør at kohorter med ulik historisk forankring har eller får ulike livsløp (Frønes, Heggen og Myklebust 1997:10). Tilbakeflytterne jeg har dybdeintervjuet i denne oppgaven vokste opp under noenlunde like forhold og like

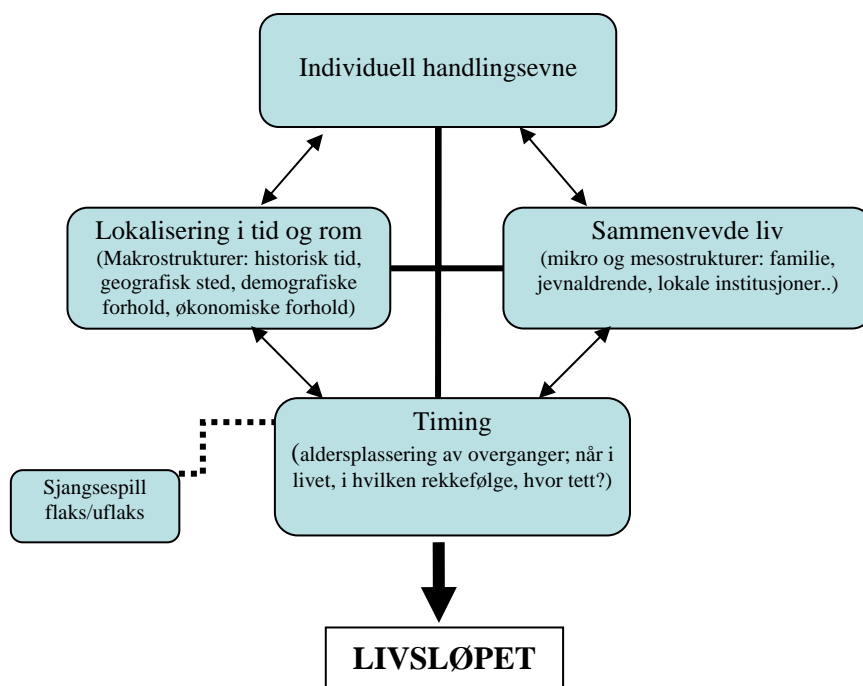
---

³⁷ E-post 27.02.09

³⁸ Lysark presentert i Ålesunds Handelsforening 18.03.09

betingelser. Opp mot disse historiske betingelsene som influerer livsbanene, må vi se individenes ressurser og handlingsevne, og ikke minst tilfeldighetenes spill, som danner livsløpene til hver enkelt (Elder & Johnson 2003). Slik er rekkefølgen på de tre viktige avgjørelsene vi tar i livet; hvilken utdannelse vi tar, hvem vi bestemmer oss for å dele livet med, og hvor vi bosetter oss, helt avgjørende for det livet vi lever. Ifølge Giele og Elder (1998:22) vil individet søke å optimalisere sitt "livsprosjekt": *“Individuals appear to adapt to the challenges confronting them by timing the events of their lives – in work, education, family behaviour, and leisure – so as to make the most of opportunity and suffer the least frustration and failure”*. I hvilken grad reflekterte tilbakeflytterne over at de ved å flytte hjem ville få et bedre liv?

Alle er vi fra fødselen formet av forskjellige påvirkninger enten det gjelder familie eller nærmiljø, samt at vi er født med forskjellige forutsetninger og ikke minst forskjellige kjønn. Glen Elders livsløpsmodell illustrerer hvordan vårt livsløp er påvirket av mange forhold:

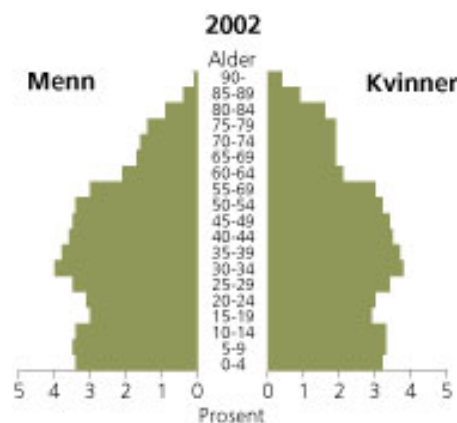

Figur 7: Glen Elders livsløpsmodell, fritt etter forelesning av Olav Myklebust våren 2008

Elder og Johnson (2003) forklarer livsløpet med at det er summen av mange baner eller løyper på forskjellige område – for eksempel utdanning, arbeid, familie og helse – som gjensidig påvirker hverandre. Banene blir oppstykket av overganger – tilstandsendringer eller

vendepunkt – som gir livet ny retning. Som modellen over indikerer er livsløpet påvirket av et komplekst samspill mellom individuelle forhold som alder og handlingskompetanse, men også strukturelle forhold ved samfunnet. Noen slike strukturer er resultat av en bevisst politikk; slik som den at regionalutvikling skal bidra til å forsterke sterke sentra i distriktene. Andre forhold som finanskrisen er utenfor vår kontroll.

Det at en tilhører et lite fødselskull er også positivt for den enkelte, ref. Easterlins hypotese (Myklebust 2001:177). Det betyr at det er mindre konkurranse for å komme inn på studier, og at det er lettere å få seg jobb. Jeg har intervjuet mennesker med en snittalder på 28 år (unntatt person på 46 år), og dersom vi ser på befolkningspyramiden under med status i 2002, befant disse seg da i aldersgruppen 20–24 år, som viser et relativt lite fødselskull. De er også heldige og kan dra nytte av en annen positiv effekt, nemlig at de på arbeidsmarkedet skal erstatte de store fødselskullene fra den første tida etter den andre verdenskrigen. Den ene personen jeg intervjuet som er 46 år hadde derimot demografisk uflaks og hadde vanskeligere for å komme seg inn på arbeidsmarkedet. Disse kontekstuelle rammene legger føringer for de aktivitetene individ med ulik grad av handlingsevne kan utføre.

**Figur 8: Folkemengden etter alder og kjønn, registrert og framskrevet.
Kilde: Befolkning, SSB. Nedlastet 12.03.09**

Kohortenes ulike profiler i forhold til utdanning, økonomi eller dominerende verdimønster forteller om den allmenne sosiale utvikling. På 1980-tallet ble det vanlig med dobbelt yrkesaktive og dobbelt utdannede familier. Utdanning forandrer ikke bare unge menneskers yrkeskarriere, men helheten i dere livsløp, og ikke minst, deres forventninger til livsløpet. Sørli (2006) sier at utdanning gjerne gir mer universell enn lokal kunnskap. I tillegg er det en tendens til at nettverket på hjemstedet svekkes ved at man tar utdanning, fordi det sosiale nettverket av slekt og venner gradvis skiftes ut til fordel for kolleger når interessene endres.

Utdanningsstedet får derfor en egen betydning i identitetsprosessen. Båtevik (2002) sier noe av forklaringen på endrede flyttemønster for årskulla født på 1950 og 60-tallet nettopp var utdanningssatsingen blant kvinner. Flyttetapet økte når flere jenter tok utdanning, fordi disse valgte å etablere seg utenfor fylket.

I utdanningssamfunnets kultur forstår man i økende grad livet eller livsløpet som en karriere i sosiologisk betydning. Frønes (1997:67) kaller dette fremveksten av livsløpskarrierer. Som en del av en slik karriere viser Sørli (2006:10) til senere undersøkelser der flere sier de vil bo i utlandet, og at flere faktisk gjennomfører en utenlandstur. I forhold til tidligere tenkning ser man nå i større grad livsløpet inndelt i sekvenser som må planlegges. For en familie preget av livsløpskarrierer blir "timing" av største betydning. De ulike sidene ved livsløpskarrierene forholder seg til hverandre der yrke og familie må finne sin plass, og der gjerne flere livsløp er vevet sammen. Når to karrierer skal kombineres øker det kompleksiteten i planlegging av to individualiserte livsløp og fellesprosjektet (Frønes 1997:67).

Noe av drivkraften for å ta utdanning er at selv om utdanning ikke garanterer god inntekt, er det vanskelig å oppnå god inntekt hvis man ikke har utdanning. Frønes (1997) ser på hvordan utdanningssamfunnets kanskje viktigste konsekvens er at unge kvinner forankres i et utdannings- og yrkeskarriereløp. Når kvinner etter hvert har mer omfattende utdanning enn mennene, er det naturlig at de i større grad tar hensyn til egne individuelle behov. Likedan vil utdanning og kompetanse influere partnervalg. Det har alltid vært slik at personer fra samme sosiale sjikt har en tendens til å finne hverandre, det nye er at også kvinnen vil bli målt ut ifra hvilken kompetanse og utdanning hun har. Når par tidligere fant hverandre i lokalsamfunnet, er det nå mer vanlig å finne partner på universiteter eller høyskoler. Her samles ungdommer fra hele landet, og slik er mulighetene for å finne partner fra andre steder enn hjemstedet større. Da vil valg av bosted bli påvirket av to parter som begge skal realisere sine liv i forhold til muligheter for arbeid og karriere, samt bindinger til eget hjemsted. Da kan det være at det ikke blir sammenfall mellom hva man har sett for seg og planlagt når man var helt ung og hva man faktisk gjør (Sørli 2006). Dette henger jo sammen med at den enkeltes livsløp utvikles ved at små og store spørsmål avklares fortløpende, og er farget av hvilken fase og livssituasjon man til en hver tid befinner seg i. Rekkefølgen av begivenheter kan være det mest avgjørende. For eksempel kan det bety mye for en kvinnes valg av bosted om hun fikk sitt første barn før eller etter hun fikk sin første jobb.

Sørлие (2006) og Florida (2008) mener det er tre hovedspørsmål å ta stilling til på veien fra barn til voksen: 1) Hva skal jeg gjøre her i livet? 2) Hvem skal jeg gjøre ting sammen med? 3) Hvor skal det skje? Svarene på disse spørsmålene vil ofte være bygd på faktorer som har med røtter å gjøre. Dette kan være eiendom og arv, slekt, barndomsvenner, lokal kunnskap, lokal kultur, verdigrunnlag og natur. Mellom disse faktorene vil det ofte være sterke forbindelser. Hvor-spørsmålet kan rendyrkes til faktorer som har med stedsfølelse og stedsidentitet å gjøre, og er ofte koblet til konkrete natur- og friluftsinnteresser, men de kan også være av mindre definitiv art.

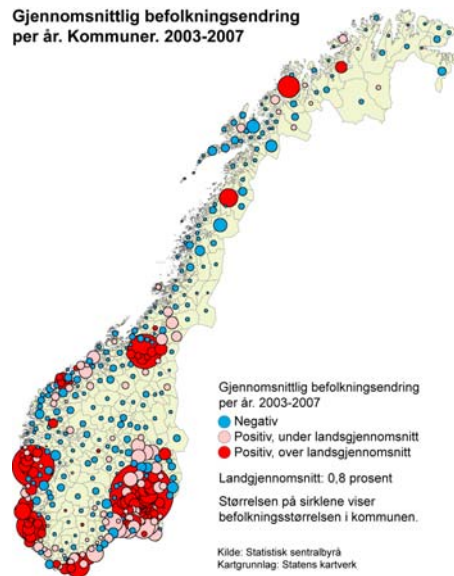
I hvilken rekkefølge man tar opp disse tre spørsmålene, vil ha betydning for bosted. Dersom hvor-spørsmålet stilles etter at hva og hvem spørsmålene er besvart, er premissene ofte allerede lagt for hvor man skal bo. I motsatt fall, dersom man på et tidlig tidspunkt i livet har formet en sterk stedsidentitet, kan dette være førende for hvilken utdanning og hvilken partner som velges. Vi ser nå en tendens til at hva-spørsmålet stilles først, og at utdanning og jobb avklares tidlig. Spørsmål knyttet til hvor har fått en tendens til å bli skjøvet lengst utover i livsløpet. Valgfrihet skaper større individuelle spillerom (Sørлие 2006).

3.5 Flyttestrømmer

Gjennom mesteparten av 1900-tallet skjedde det en sentralisering i bosettingsmønsteret ved at folk i større grad har flyttet fra land til by enn omvendt. Til en hver tid gjøres det meste av flyttingene av personer i den yngste voksegenerasjonen i landet. Fra man fullfører skolegang i 15-20 årsalderen og fram til man i 35-40 årsalderen er etablert med arbeid, bolig og eventuell familie, gjennomføres de aller fleste av de flyttingene som bidrar til å sentralisere bosettingsmønsteret i Norge (Sørлие 2006:2). Sentraliseringen fører til en sterk vekst i tettstedene³⁹, der 79 prosent av Norges befolkning nå bor. Antall bosatte i tettsteder økte med om lag 1,8 prosent i løpet av 2007, og det er den store innvandringen som sterkt bidro til denne veksten. Sentraliseringen har også kommet Ålesund til gode, men det er i de fire største tettstedene (Oslo, Bergen, Stavanger/Sandnes og Trondheim) den store befolkningsveksten i landet har kommet. Vi får et godt bilde av sentraliseringen ved å se på norgeskartet med utviklingen i løpet av 2003 – 2007.

---

³⁹ SSB Nedlastet 27.02.09

Figur 9: Befolkningsendring og sentralisering. Kilde: SSB Befolkning nedlastet 12.03.09

Ifølge Sørli (2006) er det to mekanismer som er med på denne utviklingen; for det første at en viss andel av befolkningen i hvert årskull blir mer sentralt bosatt som voksne enn som barn. For det andre vil neste generasjon, som følge av foreldrenes flytting til sentraliserte steder, få sine røtter i storbyomlandene. I denne oppvoksende generasjonen som er påvirket i en urban kultur, er det få som vil flytte mot strømmen. Selv om ingen i dagens barnegenerasjon flytter innen de er etablerte som voksne, vil folketallet i distriktene, siden barna er underrepresenterte, likevel gå ned i løpet av en generasjon. Det er flyttingen man kan påvirke, dersom man ønsker å opprettholde distriktenes andel av befolkningen. I tillegg til å holde på ungdommen, er det nødvendig å trekke til seg folk som ikke har tilknytning til distriktet. Dette er en utfordring da sentralisering betraktes som helt naturlig. De som ikke flytter til byen, eller velger å flytte ut fra byen til fordel for mindre steder, risikerer å bli beskyldt for å mangle initiativ. Den rådende holdningen er at vi skal ta utdanning og finne oss et yrke hvor vi kan tjene mest mulig, og la bostedet bli bestemt ut fra dette. De større byene vil da være mer attraktive enn mellomstore byer (Sørli 2006).

Det kan diskuteres hvorvidt Bo- og flyttemotivundersøkelsen som gjengis under skal komme frem under teori da resultatene herfra enda ikke er publisert, og jeg har fått dataene direkte fra Kjetil Sørli. Allikevel mener jeg valget kan rettferdiggjøres da det er generelle data som belyser flyttestrømmer for befolkningen i Norge generelt. Denne nye informasjonen er nyttig tillegg til eksisterende teori på området.

3.5.1 Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008

Kjetil Sørлие⁴⁰ har ledet arbeidet med Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 (Sørлие, Havnen & Langset 2008), som er et samarbeidsprosjekt mellom SSB og NIBR. Foreløpige resultat fra undersøkelsen som ble presentert for Demografisk Forum i oktober 2008, sier noe om endringene i folks motiver for flytting i løpet av de siste 36 år. 10.000 nordmenn som hadde flyttet i løpet av de siste sju årene deltok i undersøkelsen. Mitt utvalg stemmer ikke med denne populasjonen, men resultatene kan allikevel gi oss en større forståelse for folks generelle motiver. Det er også verdt å merke seg at undersøkelsen ble gjennomført før finanskrisen.

Små og mellomstore byregioner mottar flere arbeidsmotiverte tilflyttere fra periferien enn storbyregionene gjør. Sørлие forklarer dette med at det er større samspill og kortere avstand mellom periferi og regionale sentra, enn det er mellom periferi og storby. Kanskje er dette årsaken til at mange fra distriktet velger å bosette seg i Ålesund? Slik kan de bo relativt nært oppvekststed med familie, natur, hytte m.m., samtidig som de får et større tilbud av arbeid, kultur og opplevelser.

	Alle	22-28 år	29-35 år	36-42 år	43-49 år	50-56 år	57- 63år	64-70 år
Utdanning	4	10	3	2	2	0	0	0
Arbeid	20	23	19	16	24	24	13	6
Familie	27	24	28	28	29	31	31	33
Helse	3	1	2	2	2	8	9	12
Bolig	25	24	28	25	22	18	23	25
Sted/Miljø	21	18	20	27	21	19	24	24
Sum	100	100	100	100	100	100	100	100

Kilde: SSBs koblede flyttemotivmateriale. Upubliserte tabeller bearbejdet ved Kjetil Sørлие, NIBR. Nov. 2008

Tabell 9: Flyttemotiver i ulike livsfaser

Motiver endrer seg i forhold til livsfaser. At utdanning spiller en større rolle i første del av livsløpet, og helse er viktigere i senere faser av livet sier seg selv. At arbeid er viktigst når en trer inn i arbeidsmarkedet og så igjen etter etablering med familie er naturlig. Sørлие, Havnen og Langset (2008) synliggjør flyttemotivene i løpet av livsløpet: arbeid/utdanning ⇒ familie/bolig ⇒ familie/sted ⇒ arbeid/familie ⇒ familie/bolig/sted. Mitt utvalg, som er i slutten av 20 – åra, har muligens utdanning og arbeid fremdeles som hovedmotiv, ettersom de har brukt tid på utdanning og dermed ”henger litt etter” i livsløpet. Eller kan det være at de

⁴⁰ Forsker i Norsk institutt for by og regionforskning (NIBR). Har i en årrekke forsket på sentralisering, flyttestrømmer og flyttemotiv.

aldri vil komme i over i de neste fasene – for dem vil alltid arbeid (og oppdatert utdanning) - være det sterkeste motivet for flytting?

	Sentraliserende	Desentraliserende
Motiv	Småby ⇒ Storbyområde	Storbyområde ⇒ Småby
Utdanning	10	4
Arbeid	31	21
Familie	28	31
Helse	2	5
Bolig	16	14
Sted/miljø	13	25
Sum	100	100

Kilde: SSBs koblede flyttestorhistoriemateriale. Upubliserte tabeller bearbejdet ved Kjetil Sørjie, NIBR. Nov. 2008

Tabell 10: Med eller mot strømmen

Utdanning og arbeid er motiv for å flytte med strømmen, sted og miljø er motiv for å flytte mot strømmen. Naturlig er det utdanning og arbeid som trekker til storbyregionene, ettersom valgmulighetene her er større. At sted/miljø er det som skiller seg ut som et motiv for å flytte mot strømmen er heller ikke forbausende, ettersom dette er motiv som kan kobles til identitet og tilhørighet. At motivet familie betyr nesten like mye for de som flytter til storbyområde fra småbyområde som omvendt, er mindre innlysende. Grunnen kan være at tilflytting til storbyregionen har vedvart over så lang tid, at vi etter hvert har like mye familie i storbyen som i småbyen. Like forbausende er boligmotivet som synes å være vel så viktig i storbyen som i småbyen. Det kan ha noe med at utvalget av boliger er større og mer variert i sentraliserte strøk, eller at boligprisene ikke er så viktige.

Hovedfunnene i undersøkelsen viser at arbeid fremdeles er viktig, men at andre motiv har størst betydning for folks bostedsvalg. Relevant arbeid og bosted må likevel ligge til grunn når en velger hvor en vil bo. Et lokalsamfunn som ikke kan tilby relevant arbeid, kan vanskelig lokke en person som er ute etter en viss type jobb med andre kvaliteter i stedet.

3.5.2 Flytting og pendling

Rapporten "Jakta på det regionale menneske" (Båtevik, Olsen og Vartdal 2003) ser på unge voksne i etableringsfasen som har valgt å bosette seg i Møre og Romsdal. Hvorfor har nøkkelpersoner i bedrifter bosatt seg i Møre og Romsdal, og i hvilken grad er den regionale dimensjonen viktig for disse personene? Dessverre er veldig få av informantene bosatt i Ålesund, men funnene sier allikevel noe allmenngyldig. Det er ikke primært arbeidet som gjør

at folk etablerer seg i Møre og Romsdal, ref. Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008. Noen har tatt strategiske valg i utdanningen for å kunne slå seg ned i regionen; hvor-spørsmålet har kommet før hva-spørsmålet. Andre har vært mer ”bevisstløse” i valg av utdanning, der en åpning for arbeid har vært en nødvendig forutsetning, men ikke en grunn til at de etablerer seg i denne delen av landet. Motivasjonen er den samme for begge gruppene, nemlig tilknytning til regionen og naturkvaliteter. Mange nevner at de har vunnet mye i forhold til hverdagslivhåndtering, men samtidig sier flere at de har måttet fire på ambisjoner i forhold til arbeid og karriere. Arbeidsmarkedet blir oppfattet som relativt ensidig og lite attraktivt, og noen hevder at formell kunnskap blir lite verdsatt. Flere mener at dersom de skulle tenke karriere hadde de valgt utlandet eller en av storbyene, heller enn å pendle til andre steder i regionen.

Jeg har tidligere omtalt hvordan det er et avhengighetsforhold mellom næringslivet i byen og regionen for øvrig. Når godt samspill med regionen blir fremhevet, er det interessant å se i hvilken grad ålesundere er regionalt orientert. Rapporten (Båtevik, Olsen og Vartdal 2003) konkluderer med at de fleste husholdningene som er intervjuet er mer lokale enn regionale, og spesielt gjelder det de som bor i de tre største byene. De som bor på bygdene er jevnt over mer regionale enn byfolket, og det regionale mennesket er derfor først og fremst et bygdefenomen. Dette bekreftes i Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008, Båtevik (2002) og Attraktivitetsbarometeret, som viser at de små og mellomstore byregionene mottar arbeidsmotiverte tilflyttere fra periferien. Ifølge Attraktivitetsbarometeret (Vareide 2008a) er Ålesund først og fremst attraktiv for unge voksne (utdanningsnivå ikke oppgitt), og i mye mindre grad for barnefamilier. At byen er lite attraktiv for barnefamilier kan virke negativt for tilbakeflyttere også, men dette er ikke fokus for min oppgave.

Det er nærpendling mellom kommunene som dominerer, og det er lite arbeidsreiser mellom byene i fylket. Pendling faller relativt raskt med økende avstand, slik at flere av kommunene som defineres innenfor samme ABS-region, i realiteten faller utenfor som aktuelle for arbeidspendling. Funnene til Båtevik (2002) viser videre at villigheten til å pendle øker dersom kommunikasjonene bedres. Dette henger sammen med at flere har tatt utdanning og at yrkeskarrieren prioriteres sterkere av flere. Dessuten viser han til erfaringene disse har fra arbeid i storbyer, der lang reisetid var en del av hverdagen, og terskelen for å pendle oppleves derfor som lavere. Med bedre kommunikasjoner i form av hyppigere tog- og bussavganger og bedre veier, viser det seg at pendlingen på Østlandet økte betydelig det siste tiåret (Sørli

2006). Når Båtevik (2002) finner at det er ganske vanlig for menn bosatt i sentrumskommunene i fylket å pendle til en av storbyregionene i landet, blir dette kanskje muliggjort av gode flyforbindelser. Steget oppover på karrierestigen ligger vel så ofte i storbyene eller i utlandet.

For de som bor i byene er det natur og friluftsliv som i størst grad synliggjør den regionale dimensjonen. Et viktig motiv for å etablere seg på Nordvestlandet er ønsket om å realisere en bestemt livsstil. Schmied (2005b) mener at selv om det kan være en overgeneralisering, kan vi se på flyttestrømmen fra byer til distriktet som valg av en alternativ livsstil. Spesielt i Storbritannia er det tradisjon blant middelklassen for å idyllisere det rurale. Dette mener hun kan ha sammenheng med at industrialiseringen har sitt utspring her. Blant middelklassen blir det rurales kvaliteter (nærhet til naturen, bedre miljøkvaliteter, mer barnevennlige omgivelser, et lokalsamfunn med muligheter for å involvere seg sosialt og gode muligheter for å være i fysisk aktivitet utendørs), verdsatt. Skibladet Fri flyt⁴¹ hadde på lederplass en uttalelse som reflekterer hvordan friluftsliv blir en viktig dimensjon for valg av bosted:

”De siste årene har toppturer på ski (og brett) hatt en voldsom vekst. Det er i ferd med å bli en folkesport. Det nye toppturfolket venter ikke på våren, de setter feller under skiene og labber av sted i pudde og fokksnø. De flytter til Tromsø eller Ålesund for å være nærmere fjellene. De går på topptur med hodelykt etter jobb. De mest populære fjellene spores opp etter hvert snøfall, omtrent som offpistområdene ved en skiheis”.

Stein P. Aasheim bekrefter disse synspunktene i Dagbladet⁴² der han snakker varmt om det å bo på Åndalsnes med Romsdalsfjella lett tilgjengelig. Han ser en økt aktivitet på vinterstid. Tidligere lå skiområdene urørte i dagevis etter snøfall. Nå går det ofte bare timer før de første skisporene er kjørt. Han sier det er luksus å gå kveldstur i et område som byfolk må planlegge, pakke og reise langt for å nå. Slik bekrefter han avslutningen i ”Jakta på det regionale mennesket” (Båtevik, Olsen og Vartdal 2003), som sier at storbyerfaringer kan gi seg utslag i at en velger småbylivets enklere hverdag. Man velger vekk storbylivet og kompromisser kanskje på egne karriereambisjoner, men får ”betalt tilbake” i form av en kompakt småby med korte avstander både til arbeid og fritidsaktiviteter.

De som velger en slik alternativ livsstil kan gå innunder den ideologiske mennesketypen Alterna, som Skålnes (2001) omtaler i Distriktskvinnescenarier 2010. Disse er opptatt av å realisere et godt liv også ved jobben, men uten at den blir styrende, og uten at familielivet blir

---

⁴¹ Nr. 17, 2007

⁴² Lange, O.R.; ”Dra til topps i Romsdalen”. Dagbladet 28.02.09

styrende for jobben. Det at miljøet er romslig og man kan gå på tvers av det som tradisjonelt forventes er viktig. Skålnes (2001) finner at det er Konserva og Moderna som utgjør de største ideologiske kvinnegruppene blant unge distriktskvinner. Konserva tenker tradisjonelt og lar egne ambisjoner være underordnet hensynet til mann og resten av familien. Slik vil mannens ønsker om bosted være bestemmende for hvor hun vil slå seg ned. Moderna derimot, ser på høyere utdanning som en selvfølge, og er opptatt av et yrkesliv som er utfordrende og interessant. Hun er ikke bevisst i valg av utdanning i den forstand at dette skal kunne kombineres med et familieliv eller gi mulighet for arbeid i hjemkommunen. Det er vurderingen av hvor mulighetene er best for å få ”alt” som avgjør hvor hun vil slå seg ned.

Ifølge Skålnes (2001) er det viktig at distriktskommuner tenker utover behovene til Konservakvinnene, og mener distriktene kan finne sitt særpreg og vokse dersom Alterna får sin plass. De tre ideologiske mennesketypene har ikke samme ønsker og prioriteringer, men må tilbys noe mer enn fin natur og slekt. Spannende jobbmuligheter, et variert og mangfoldig kulturliv, samt et romslig miljø kan få kvinner og menn til å slå seg ned i distriktet. Dette stemmer med Floridas tankegang (2004, 2008). Han hevder at den kreative klassen, som mitt utvalg er representanter for, søker mot store byer, men ikke hvilke som helst byer, det er snakk om byer med bestemte stedskvaliteter (Isaksen 2005:3). Det Florida er opptatt av, er at noen byer i større grad enn andre tiltrekker seg mennesker fra den kreative klassen. Selv om hans undersøkelser baserer seg på amerikanske forhold, er det interessant å se om de kvaliteter hans kreative klasse ser som verdifulle også gjelder for mitt utvalg.

3.6 Bostedsattraktivitet

Florida (2008) mener at alle byer har sin egen personlighet og sjel. Heldigvis sier han, for vi har forskjellige ønsker om bosted avhengig av hvem vi er, og hvor vi er i livsfasen. Den kreative klasse (Florida 2004:69) finner vi innen mange forskjellige yrker; det som er felles for mange av dem er at de ikke bare er god på problemløsning, men også ser problemer som bør løses. Florida poengterer at han ser på den kreative klassen i et økonomisk perspektiv (2004:68), og slik vil en sortering av steder i henhold til klyngetankegangen også bety en sortering av mennesker. Gjennom sin kreativitet gir de verdi til bedriften og samfunnet, og dette reflekteres i en felles identitet som består av sosiale og kulturelle livsstilsvalg. De vil “leve livet” gjennom *”a creative life packed full of intense, high – quality, multidimensional experiences. And the kinds of experiences they crave reflect and reinforce their identities as creative people”* (Florida 2004:166). Det er ikke bare gjennom aktivitetene de ønsker

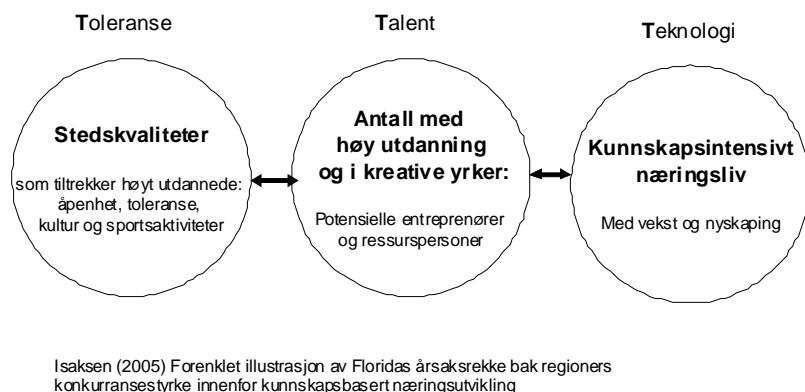
bekreftelse på sin identitet; stedet må gi dem følelse av stolthet og tilhørighet (Florida 2008:159). Slike steder må ha verdier preget av individualitet, prestasjonsfokus, mangfoldighet og åpenhet (Florida 2004). Når mange kreative personer med høy utdanninge slår seg ned i et område vil dette i seg selv bidra til utvikling av slike steds-kvaliteter.

For å tiltrekke seg kompetente folk må vi se på mekanismer som påvirker høyt utdannede til å flytte hjem. Vi er forskjellige, og våre livsløp arter seg forskjellig. Slik har jeg vist at rekkefølgen av hendelser har stor betydning for folks flyttemønstre. Dersom hvor-spørsmålet blir stilt tidlig i livsløpet er det større sannsynlighet for tilbakeflytting til hjemstedet. Vi lever i et individualistisk samfunn der både kvinner og menn i større grad tar høyere utdanning. Vi gis større valgfrihet, og når realisering av egne livsprosjekt er viktig blir bindingen til hjemstedet svakere. Samtidig viser Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 (se pkt. 3.5.1) at individorienterte faktorer som familie og steds- miljøfaktorer har økt i betydning, mens arbeid vektlegges mindre. Dette stemmer med tankene til Florida som mener bosted er den viktigste beslutningen vi tar i et livsløp.

For den kreative klassen er det ikke nok å tjene nok, de må også være dedikert i jobben og synes de timene som legges ned i arbeidet er verdt det. De har ikke nødvendigvis behov for å stige i gradene så lenge de kan bevege seg horisontalt, og slik få varierte og spennende nye utfordringer underveis i karrieren (Florida 2004:113). Hvor arbeidsplassen ligger, og kort arbeidsreise, er også viktig da det bidrar til å minske tidsklemma. Ifølge Florida er reise til og fra aktiviteter og arbeid en av de tingene i livet som gjør oss mest misfornøyde (2008:151). Etersom tid er en knapphetsgode er folk opptatt av kvaliteten på sin tidsbruk, og mer opptatt av forbruk av opplevelser enn materielle goder. Da stemmer det at mange ønsker å engasjere seg i og bidra i det lokale samfunnslivet. De er opptatt av å realisere seg selv på mange felt i livet, og identifiserer seg både med sin profesjon og sine fritidsinteresser.

Når regioner greier å tiltrekke seg og holde på ressurspersoner, vil stedet også være attraktivt for bedriftsetablering, ref. målsettingen i kommuneplanen til Ålesund kommune (2007-2020). Florida (2004:249) er klar på at alle de tre T'er ; teknologi, talent og toleranse, må være til stede for å tiltrekke seg kreative mennesker med høy utdanninge. Isaksen (2005:4) illustrerer hvordan T'ene påvirker hverandre.

Figur 10: Regioners konkurransestyrke innen kunnskapsbasert næringsliv, Florida (2004)

Det argumenteres altså for at det er nødvendig med et kunnskapsintensivt næringsliv, og at vi må ha mange kreative mennesker med høy utdanning i en region. Men det er ikke nok i følge Florida. At stedet har de rette kvalitetene er helt avgjørende. Det er spesielle kvaliteter ved et sted som er avgjørende for den kreative klassen. Ifølge Schmied (2005b:143-144) er en viktig faktor for et steds attraktivitet landskapets kvaliteter og muligheter for fritidsaktiviteter. Når den nordlige delen av Skandinavia ikke har samme tiltrekningskraft som det sørlige Europa, forklarer hun det med klimatiske forhold. Samtidig påpeker hun et unntakstilfelle ved Irland ettersom denne grønne og våte øya har stor internasjonal tiltrekningskraft. Florida er i tillegg opptatt av kvaliteter som åpenhet, toleranse og kultur. Dette er egenskaper ved et område som anses å inspirere personer som lever av å være kreative til å få mange ulike typer impulser og ideer.

Floridas funn viser at nyutdannede først ser på hvor de vil bo, før de leter etter jobb i markedet. Dette stemmer ikke med funnene til Sørliie (2006) som finner at spørsmål knyttet til hvor har fått en tendens til å bli skjøvet lengst ut i livsløpet. Skyldes dette forskjell i kultur og levesett mellom amerikanere og nordmenn, eller er funnene til Florida signal om nye trender globalt? Er det denne trenden vi ser når den siste Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 (pkt. 3.5.1) viser at sted har fått større betydning? Uansett er ifølge Florida hvor vi bestemmer oss for å bosette oss den viktigste avgjørelsen vi tar, ettersom dette også vil ha betydning for hva vi skal gjøre der, og hvem vi skal gjøre det sammen med. Hva er det da som er viktige kvaliteter ved stedet?

Isaksen (2005:7) viser til et program for stedsutvikling som ble iverksatt rundt 1990 i regi av KRD⁴³. Dette programmet som la særlig vekt på å trekke til seg ressurspersoner til distriktene var på mange måter en utprøving av Floridas teorier i praksis. Isaksen (2005) mener de stedene programmet ble forsøkt implementert i var for små, da slike steder både må ha et visst antall av kunnskapsintensive arbeidsplasser, dvs. en kritisk masse, og være relativt sett spesialisert i kunnskapsintensive næringer. Dessuten manglet steds kvalitet knyttet til toleranse, mangfold, allsidig kulturtilbud og energisk gateliv, som ifølge Florida er det den kreative klassen (i USA) tiltrekkes av rundt år 2000. Muligens tok KRD sitt prosjekt bare hensyn til T'ene Talent og Teknologi og glemte helt av Toleranse?

Ifølge Irene Tinagli og "Place and Happiness undersøkelsen", (Florida 2008:157-160) synes det som det er tre universelle verdier, uavhengig av størrelsen på stedet, som er viktige for at vi skal være lykkelige. For det første må vi stimuleres kreativt og opplevelsesmessig; dette være seg sjakkspill eller klatring. For det andre er det viktig for mennesker å føle at de kan være seg selv, at de kan dyrke sin egen individualitet. For det tredje er steder viktige for å føle at vi hører til, at vi har en tilknytning, og at vår identitet er knyttet til stedet. Florida argumenterer for at de stedene som gjør oss lykkelige ikke kompromisser. De setter ikke basistilbud og jobb opp mot andre verdier – de gjør alt. I undersøkelsen har 27.000 respondenter identifisert hva som gjør at de trives på et sted. Svarene er komprimert ned til 5 kategorier. Disse er: fysisk og økonomisk trygghet, basistilbud, ledelse, toleranse og det estetiske. Av disse er det estetikk og basistjenester som topper listen, mens toleranse kommer inn som nummer tre. Dette er kategorier som det er spennende å diskutere opp mot tilbakeflytternes fortellinger.

Florida er amerikansk i tilnærming og tenkemåte på den måten at vi er mobile og kan "shoppe" sted avhengig av hvilke preferanser vi har og hvor vi er i livsløpet. For å hjelpe oss til å bestemme oss for bosted har han utarbeidet en sjekklister basert på Tinaglis 5 kategorier (Florida 2008:289): 1) Hvordan vil stedet påvirke muligheter for jobb og karriere 2) hvor viktig er det for deg å ha familie og nære venner i nærheten 3) hvilken livsstil ønsker du 4) hvordan passer stedet med din personlighet, og 5) hvor er du i livsløpet? Ifølge han er det viktig å tillegge hver av dimensjonene en vekt, og så foreta en avveining verdiene i mellom når du skal fatte din beslutning om bosted.

---

⁴³Program iverksatt av Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) kalt Privat tjenesteyting - PTD

Floridas verden er store amerikanske byer og megaregioner, og slik kan det være problematisk å overføre funn til en norsk småby. I en stadig mer globalisert verden kan det allikevel stemme at flere vil føle en draging mot det å være en del av de som flytter til ”spiky” steder, som gir utfordringer i arbeidslivet og økonomiske muligheter. De som flytter er de som har høy utdanning, og hvis karriere er avhengig av mobilitet. Allikevel sier han (2008:80) at noen velger å bli værende selv om de har de nødvendige ressursene som skal til for å flytte til steder med flere muligheter. Noen velger rett og slett å bli fordi de er fornøyd med det livet de lever her og nå, da nærhet til venner og familie er viktigst for livskvaliteten. Ifølge Nattavudh Powdthavee (Florida 2008:87-88) er verdien av daglig kontakt med venner og familie verdt seks ganger inntekten – om det da går an å gi måltall på en slik kvalitet. Det er ikke slik at gresset alltid er grønnere på den andre siden av gjerdet; alt for mange av oss overvurderer fordelene ved å flytte sier han. Draging mot hjemsted, familieband og venner gjorde at påfallende mange i hans undersøkelse som i løpet av livet flyttet mye, faktisk valgte å returnere hjem. Selv de mest mobile kunne ikke la være å flytte hjem til den byen de elsker. Stedet er altså viktig, og Florida sier at for å nå vårt potensiale og være lykkelig må vi være klar over hvor viktig stedet er for oss, veie våre alternativer, men være villig til å flytte dersom vi finner det nødvendig. Følger vi hans resonnement kan de stedlige kvalitetene han omtaler være viktige også for tilbakeflyttere til Ålesund som har vært ”ute i verden” for å tilegne seg kompetanse.

I et næringsperspektiv som Florida representerer, er det i tillegg til høy kompetanse og et kunnskapsintensivt næringsliv, helt avgjørende for en bys suksess at stedet er preget av toleranse. Mennesker med høy utdanning tiltrekkes av åpenhet, kultur og sportsaktiviteter. Det er ikke de store attraksjonene som betyr noe, men et levende bymiljø, lett tilgang til friluftsliv og bra konserttilbud (Florida 2004:260). Slik utvikler vi ikke bare en by i vekst og utvikling, men et samfunn med fokus på kvaliteter som gjør at her er godt å leve for alle.

3.7 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg diskutert hvordan aktør og struktur virker sammen i et komplekst samspill og gir forståelse av et sted. Dette viser jeg gjennom å diskutere den gjensidige påvirkningen mellom dimensjonene: byen som lokalitet, det levde liv i byen og representasjoner av byen. Begrepene utdypes ved å se nærmere på hva som binder oss til stedet, samt hvordan vi påvirker stedet og stedet påvirker oss. Selv om vi alle er med på å

forme stedets representasjoner, har noen sterkere påvirkningsmuligheter enn andre. Sterke stakeholders kan gjennom sin makt påvirke i hvilken grad vi føler oss ”in-place” eller ”out-of-place”. Det er med andre ord ikke bare strukturelle forhold, men også abstrakte og ofte uutalte forestillinger blant aktører som gir stedet dets innhold.

I en stadig mer globalisert verden har nasjonale grenser mindre verdi; vi blir influert av og må forholde oss til det som skjer i resten av verden. Når noen områder har større økonomisk vekst enn andre, henger dette sammen med at nye ideer blir generert og at produktiviteten øker i miljø med tett konsentrasjon av kreative mennesker med høy utdanning. For å tiltrekke seg disse menneskene er det ikke tilstrekkelig å tilby arbeidsplasser i et kunnskapsintensivt næringsliv. De ønsker seg stedlige kvaliteter som åpenhet, toleranse, kultur, sportsaktiviteter og muligheter for friluftsliv. Ved å visualisere sammenhengen mellom kunnskapsintensiv næring og høyere utdanning fremkommer det i Figur 6 at Ålesund har et potensial når det gjelder å forbedre sine stedskvaliteter (se pkt. 3.3.2). Allikevel er det ikke tilstrekkelig å se på arbeid og stedlige kvaliteter som motiver for bo og flytting. Våre livsløp er et resultat av kompliserte sammenhenger mellom mange faktorer som påvirker våre valg. De valg vi tar er blant annet avhengig av egen handlingsevne, men også hvordan egne liv er vevd inn i andres liv, hvordan strukturelle forhold påvirker oss, i hvilken rekkefølge vi tar våre valg, og hvilke verdier vi vektlegger i vårt identitetsprosjekt.

Tilbakeflytternes fortellinger vil gi oss innsikt i bakgrunnen for valget om å flytte hjem. Ved å dele sine opplevelser og erfaringer med å bo i Ålesund, vil vi også få vite noe om hva tilbakeflyttere med høy utdanning verdsetter ved byen, og hvilke stedlige kvaliteter de mener er byens utfordringer fremover. Ny kunnskap vil ikke bare fremkomme gjennom dybdeintervju med tilbakeflyttere da jeg har valgt metodetriangulering for å få frem nyansert informasjon. Demografiske data viser hvor mange som faktisk flytter hjem med høyere utdanning. Dessuten har jeg innhentet datamateriale som sier noe om behovet for arbeidskraft med høyere utdanning. Intervju av personer i ledende stillinger utdyper disse statistiske dataene, og sier samtidig noe om næringslivets utfordringer. I det følgende vil jeg si noe om bakgrunnen for de valgene jeg har tatt, og også hvordan jeg har behandlet dataene.

4 Metodisk tilnærming

4.1 Innledning

Forskning på migrasjon har brukt ulike tilnæringsmåter. Holsen og Fosso (2002:3) omtaler dikotomien mellom deterministiske og humanistiske tilnæringer. Med en deterministisk vinkling blir ikke individets valg i forhold til flytting tillagt betydning. Hvor migranten står i den strukturelle konteksten bestemmer eventuelt flytting. Dette kan være økonomiske forhold, muligheter for arbeid eller politiske forhold. Med en humanistisk tilnærming sees mennesket som selvstendige individ der avgjørelser fattes på bakgrunn av preferanser, påvirkning og subjektive evalueringer. For å forstå hver enkelt tilbakeflytters beskrivelser av hvorfor de har valgt å flytte hjem, og hvordan de opplever og erfarer det levde livet i byen, mener jeg det er en forutsetning også å se på strukturelle krefter og romlige forhold. Dette perspektivet er i overensstemmelse med Lefebvres og Halfacrees tanker, (Berg og Lysgård 2004:66) som viser at det er representasjoner, sosiale praksiser og materialitet som sammen utgjør romlighet, "the conceptual triad" (Halfacree 2006:50).

Valg av problemstilling hviler på den forutsetning at det er et mål for Ålesund by og regionen å være attraktiv for ressurssterke personer. I arbeidet med masteroppgaven som ble startet høsten 2008, ønsket jeg å få mer kunnskap om hvorfor mennesker med høyere utdanning velger å flytte hjem til Ålesund, og få innsikt i hvordan de vurderer kvaliteter ved byen. Det foreligger en god del generelle forskningsresultater og informasjon om steders attraktivitet, samt statistikk som viser motivasjon for flytting. Det er mindre kunnskap om bånd mellom høyt utdannede mennesker og sted. Som Irene Tinagli⁴⁴ sier på sin hjemmeside: "*Existing literature has explored several economic drivers of talent development in specific places, but we still know very little about non-market driven mechanisms that may attract and retain talent to certain locations*". At det er forsket på betydningen av strukturelle incitament for kunnskapsutvikling og mindre på aktørers subjektive preferanser i forhold til sted, blir bekreftet av Sørli (2006:4). Han ser noen av disse svakhetene ved egne demografiske analyser der det er for stor vektlegging av materielle faktorer. Her er det registrert hvordan endringer i utdanning, sysselsetting, inntekt, næring og arbeidssted inngår i flyttekarrierene, men han sier det er vanskelig å få implementert faktorer som er knyttet til sosiale nettverk, kulturelle bånd og sammenhenger mellom holdninger, verdier og oppvekststed. Slik kunnskap

---

⁴⁴ Richard Floridas medarbeider og forsker ved Carnegie Mellon University

sier han må etableres ved spørreundersøkelser, og ved hjelp av teoretisk rammeverk som plasseres inn i livsløpsprosessene.

Når jeg velger å kombinere demografiske data med intervju, er det nettopp for å finne ”thick descriptions” og komme nærmere menneskenes egne historier. Irene Tinagli ser verdien ved denne tilnærmingen i det hun skriver (e-post 24.02.09): *“I think your project is very interesting, and I'm sure it will add valuable knowledge to certain processes: all of the analysis conducted so far have been at very aggregated level (city or region), while your work will look at the individual level, which is great”*.

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet, må aktørperspektivet forstås i en større kontekst. Rommet konstitueres av en romlighet, se figurer Halfacree (2006:52) og Fosso (2007:39), bestående av byen som lokalitet, representasjoner av byen og det levde liv i byen. Oppbyggingen av oppgava reflekterer denne tilnærmingen. I kapittel 2, Ålesund by, historikk og status, blir det gitt en oversikt over konkrete lokale forhold som forteller om byen som lokalitet og hvordan dominerende økonomiske og politiske strømninger gir representasjoner av byen. I behandlingen av Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008, diskuteres generelle motiv for tilbakeflytting på et aggregert nivå. Teorikapittelet diskuterer sted, steders kvaliteter, og bostedsattraktivitet i tillegg til å sette individuelle valg inn i et livsløpsperspektiv. Fosso (2007:39) sier at: *”Det er oppfatningene og betydningene som mennesker tillegger konkrete steder, som former ulike beslutninger og valg, så som flyttevalg og søking mot spesifikke bosteder. Bygd som kategori, kan altså være både konkret og abstrakt på samme tid*. Da er det viktig at leser får ta del i det som gir grunnlag for valg og oppfatninger om sted, og som blant annet inkluderer vår søken etter bekreftelse på vår identitet.

I dette kapittelet vil jeg vise de veier jeg har gått for å innhente data, og hvordan de valg jeg har tatt har betydning for det jeg ønsker å si i oppgaven.

4.2 Metodetriangulering

Jeg har valgt metodetriangulering for å få frem ulik, nyansert informasjon samt å se hvordan data utfyller, bekrefter og eventuelt er motstridene til hverandre. Jeg er selv oppvokst i Ålesund, og har bodd her de siste tjue årene. Jeg bærer med meg forforståelse inn i arbeidet, og observasjoner og bearbeiding av annet stoff kan være farget av dette. Dokumentanalyse er både systematisering og presentering av fakta om Ålesund, men også diskusjon av teori. SSBs

koblede flyttehistoriemateriale har gitt grunnlag for analyser på aggregert nivå; både når det gjelder motiver for tilbakeflytting og hvor mange som faktisk flytter tilbake til Ålesund med høyere utdanning. Fra denne populasjonen er det gjort et utvalg som er dybdeintervjuet – og slik har jeg fått kunnskap på individnivå. Også når det gjelder behov for arbeidskraft, er det valgt et aggregert nivå (statistikk fra NAV), og en individuell tilnærming der jeg har intervjuet bedriftsledere som rekrutterer.

Ved bruk av metodetriangulering er målet å få frem ulike nyanser. Samtidig kan det ligge en fare i at det ikke i tilstrekkelig grad er spisset og gått i dybden på de spørsmål som reises. Det er også (Malterud 2003:194) en fare for at vi kan få motstridende svar på samme spørsmål, og at det viser seg at den ene eller andre metoden har lavere validitet i forhold til problemstillingen. Det kan også vise seg at det fenomenet jeg studerer, består av tvetydigheter og at det er vanskelig å komme frem til svar og konklusjoner. Allikevel mener jeg en slik tilnærming styrker funnene og analysen. Når den kvalitative tilnærming settes inn i en kontekst som gir forståelse også for strukturelle forhold, forstår vi bedre hva som knytter mennesker og sted til hverandre.

Ifølge Stake (2005) vil metodetriangulering, der vi bruker flere tilnærminger for å få frem mening, verifisere det vi observerer, og også hvordan vi tolker informasjonen. Ingen observasjon eller tolkning vil gi det samme resultat ved repetisjon av prosessen, men en triangulering vil gjøre meningene som kommer frem tydeligere ved at de blir sett på fra forskjellige ståsted. Slik vil en triangulering hjelpe med å identifisere forskjellige virkelighetene. Selv om jeg under viser en skjematisk oversikt over de data som er samlet inn, er jeg enig med Richardson og St. Pierre (2005:963) i at det mer er snakk om en krystallisering enn triangulering.

"I propose that the central imaginary for "validity" for postmodernist texts is not the triangle – a rigid, fixed, two-dimensional object. Rather, the central imaginary is the crystal, which combines symmetry and substance with an infinite variety of shapes, substances, transmutations, multidimensionalities, and angles of approach".

Underveis i arbeidet har jeg erfart at en slik mangefasettert tilnærming gir et rikt bilde av tematikken som til tider har vært forvirrende, men samtidig har dette gitt dypere innsikt og forståelse for emnet.

Datakilde	Data	Metode
Tilbakeflyttere med høyere utdanning	<ul style="list-style-type: none"> Dybdeintervju med 6 kvinner og 3 menn om motiver for tilbakeflytting samt erfaringer, opplevelser og oppfatninger om kvaliteter ved Ålesund 	kvalitativ
Arbeidslivsinformanter	<ul style="list-style-type: none"> Intervju med 6 personer i ledende stillinger om behov for arbeidskraft og næringslivets utfordringer 	kvalitativ
Stig Lodve Janbu, NAV	<ul style="list-style-type: none"> Behov for arbeidskraft i Ålesund 	kvantitativ
Kjetil Sørli, NIBR	<ul style="list-style-type: none"> Demografiske data: Antall tilbakeflyttere til Ålesund med høyere utdanning trukket ut fra Det norske personregisteret 	kvantitativ

Tabell 11: Oversikt over datakilder

Egenskaper ved de ulike tilnæringsmåtene

I samfunnsvitenskap skiller man gjerne mellom kvalitativ og kvantitativ metode. De kvalitative metodene sikter mot å forstå, ikke forklare, og målet er å beskrive, ikke predikere (Malterud 2003:40). Aase og Fossaskåret (2007:11-18) mener at det ikke bør være noe motsetningsforhold mellom disse metodene, da de interesserer seg for ulike sider ved sosiale fenomener, og at flere metoder kan kombineres for å belyse de samme fenomenene. Når man i kvalitativ metode er opptatt av meningsdimensjonen ved sosiale fenomener, deres karakter og innholdsmessige egenskaper, er man ved kvantitativ metode opptatt av fenomenets utbredelse, mengde og omfang. De kvantitative dataene jeg bruker, gir sammenlignbare opplysninger om et større antall enheter. Jeg leter etter mønster i disse datamatrixene som gir innsikt og forståelse av fenomenet og de refleksjoner tilbakeflytterne gjør seg. Slik utfyller informasjonen hverandre. Selv om jeg benytter både kvalitative og kvantitative data, har forskningsopplegget et kvalitativt orientert preg. Formålet med studien er først og fremst å nå dypere innsikt i fenomenet som studeres gjennom belysning fra forskjellige typer data.

Når jeg i oversikten viser til at jeg har benyttet kvantitativ metode, har jeg verken samlet inn eller analysert dataene. Det er forskere som har gjennomført arbeidet for meg med bakgrunn i de tallene de har hatt til rådighet, mens jeg har stått for presentasjon og tolkning.

4.3 Intervju av tilbakeflyttere med høyere utdanning

Tilbakeflytterne var mine viktigste informanter da det var deres erfaringer og opplevelser som går i dybden på problemstillingen. Dybdeintervju er godt egnet til å få frem erfaringsbasert kunnskap, men samtidig har jeg erfart at dette er en veldig tidkrevende metode. Derfor er utvalget begrenset. Det er tilbakeflytternes egne synspunkter, interesser og refleksjoner jeg

har ønsket, og det er gitt rom for informasjon som går utover spørsmålene. På denne måten ville jeg få tematisert en del problemstillinger som jeg ønsket informasjon om, samtidig som jeg var åpen for nye spørsmål og innspill som jeg ikke på forhånd hadde kjennskap til eller tanker om. Dialogen mellom meg og tilbakeflytterne var derfor viktig, og fokus var på at det var deres – og ikke min – stemme vi skulle høre igjen på lydbåndet.

Utvalg

Årsaken til at jeg ville se på tilbakeflyttere og ikke tilflyttere, var at jeg ved å intervju de som er vokst opp her, vil møte de som kjenner byen best. Vi trenger et mangfold av mennesker i en pulserende by, men akkurat nå var jeg opptatt av de med høyere utdanning som har tatt et aktivt valg og flyttet hjem. Ved å intervju de som ikke hadde barn ved flyttetidspunktet, håpet jeg å forsterke synspunkter på byens kvaliteter, mer enn fokus på betydning av besteforeldre og annet nettverk. Hva var det som gjorde tilbakeflytting attraktivt for nettopp denne gruppen?

Tilbakeflytterne skulle ha følgende karakteristika:

- oppvokst i Ålesund
- høyere utdanning (minimum bachelorgrad + ett år)
- uten barn ved flyttetidspunktet
- bodd i Ålesund mindre enn 5 år

I utgangspunktet hadde jeg tenkt å intervju 15 – 20 tilbakeflyttere, men ettersom jeg også valgte andre metoder for innhenting av data, ble jeg med veileder enig om at ni informanter ville være tilstrekkelig, gitt den tiden jeg hadde til rådighet. Når det gjaldt fordeling av kjønn, hadde jeg tenkt å velge like mange menn som kvinner. Da jeg mottok data kjørt av Kjetil Sørлие over tilbakeflyttere til Ålesund, så jeg imidlertid at det var flere kvinner enn menn som flyttet hjem, og derfor ville et utvalg på seks kvinner og tre menn være mer representativt i forhold til populasjonen. (Se diskusjon om utvalget i forhold til populasjon i pkt. 4.7).

	Mitt utvalg		Sørliens populasjon	
Kvinner	6	67 %	46	72 %
Menn	3	33 %	18	28 %
Sum	9	100%	64	100%

Kilde: SSBs koblede flyttemateriale. Upubliserte tabeller bearbejdet ved Kjetil Sørлие NIBR, nov. 2008

Tabell 12: Sammenligning av utvalg og populasjon fordelt på kjønn

Utvalget ble innhentet ved hjelp av snøballmetoden. Jeg kjente til to kvinner som hadde karakteristikaene, og som satt opp en liste over aktuelle navn jeg kunne kontakte, og underveis i intervjuene fikk jeg flere nye navn. For å eliminere faren for at jeg bare fikk personer fra samme nettverk, kontaktet jeg også flere større arbeidsplasser som rekrutterer personer med høyere utdanning, for å finne mulige kandidater. Jeg hadde derfor etter hvert en liste over navn med god bredde på kjønn, bransje, jobbinnhold og lokalisering av arbeidssted. Jeg var påpasselig med ikke å gi til kjenne hvem jeg planla å snakke med. Fem personer hadde minst en Mastergrad, mens fire hadde minst en Bachelorgrad med ett års tillegg.

Jeg søkte Personvernombudet v/ Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (NSD), som etter vurdering fant at søknaden falt inn under Personopplysningsloven, da studien inneholder indirekte personopplysninger. NSD tilrådte at prosjektet ble gjennomført. Jeg tok deretter kontakt med tilbakeflytterne på telefon før jeg sendte over informasjonsskriv og samtykkeerklæring på mail. Tilbakeflytterne ble orientert om at det var mulig å trekke seg når som helst underveis, og at alle opplysninger ville bli behandlet konfidensielt, slik at ingen enkeltpersoner skulle kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Derfor er alle navn på tilbakeflytterne fiktive. Alle som ble kontaktet sa seg villige til å intervjues. Samtykkeerklæringen fikk jeg i retur ved starten av hvert intervju.

Det at jeg har fått tilgang til det private, gir en moralsk forpliktelse om å behandle tilbakeflytterne på en skikkelig måte. Gjennom hele prosessen har jeg vært opptatt av å verne interessene til de som er med, og at deltagelse ikke skal medføre negative konsekvenser.

Intervjuguide

Jeg hadde en klar oppfatning av hva jeg ønsket å oppnå med intervjuene, og utformet en intervjuguide med utgangspunkt i problemstillingen. Jeg ønsket å gå i dybden på temaene samtidig som jeg gav rom for tilbakeflytternes egne refleksjoner, og derfor var guiden mer som en rettesnor enn en fast mal. Temaene med spørsmål ble utarbeidet inspirert av folderen Sosiokulturelle stedsanalyser (2007), Sørli (2006), Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008, og Richard Floridas bøker (2004, 2008). Innspillene utfylte hverandre da de så på motiver og kvaliteter ved sted med forskjellig utgangspunkt. Stedsanalysetilnærmingen er et praktisk verktøy i arbeidet med stedsutvikling, Sørli har en norsk distriktpolitisk tilnærming, mens Florida med sin amerikanske tilnærming, betrakter sted som noe du ”shopper”.

Intervjuguiden (se vedlegg 1) er firedeelt. Første del tar for seg personalia og kartlegger forhold som sivilstatus, boligforhold, arbeidssted, studier m.m. Den andre delen tar for seg motiver for tilbakeflytting med push og pull faktorer. Tredje del har overskriften stedsbruk og var ment som kartlegging av tid med venner og fritidsaktiviteter. I praksis ble det en flytende overgang mellom denne delen og fjerde del, som omhandler tilbakeflytternes syn på stedsbilder og kvaliteter ved byen.

Gjennomføring av intervjuene

Tilbakeflytterne fikk selv bestemme tid og sted for samtalene. Seks av intervjuene ble gjort hjemme hos dem, og tre ble gjennomført på arbeidsstedet. I informasjonsskrivet orienterte jeg om at intervjuet ville vare inntil 2 timer, og dette stemte godt med den tiden som ble benyttet. Jeg fulgte ikke intervjuguiden slavisk, og ettersom tilbakeflytterne var veldig verbale og ivrige i sin formidling, lot jeg dem få snakke relativt fritt. Slik fikk de vektlagt det de syntes var viktig under de forskjellige hovedpunktene, og etter hvert som jeg fikk mer erfaring med intervjusituasjonen, fant jeg at mye interessant informasjon kom frem på denne måten. Noen ganger hoppet vi frem og tilbake mellom tema som han eller hun der og da syntes var viktig å si noe om, men samtidig passet jeg på at vi holdt oss innenfor de tema jeg ville belyse. Det var en god atmosfære under alle intervjuene, og tilbakeflytterne gav uttrykk for at spørsmålene angikk forhold de var opptatt av, og som de syntes det var viktig det ble satt fokus på. Noen sa at de gjennom samtalen ble bevisstgjort forhold og sammenhenger de tidligere ikke hadde reflektert over. Jeg la vinn på å være nøytral og lyttende under intervjusituasjonen slik at jeg ikke skulle påvirke de svarene jeg fikk. Av og til hadde de problemer med å gi konkrete svar, og da måtte jeg belyse spørsmålene på andre måter. Samtalene ble tatt opp på bånd, og i tillegg noterte jeg.

Analyse

Transkriberingen av ni intervju ble til sammen 148 sider. I den videre bearbeidingen tok jeg utgangspunkt i intervjuguiden og sorterte/kategoriserte informasjonen innunder de forskjellige hovedspørsmålene. Ettersom temaene ikke alltid ble behandlet kronologisk, noterte jeg i transkriberingen hvor på båndet jeg hadde hentet teksten fra, slik at jeg kunne kontrollere og finne igjen sitat.

Jeg har fulgt Malteruds (2003:96) råd om systematisk tekstkondensering, der jeg gjennom en tverrgående analyse har sammenfattet informasjon fra mange forskjellige personer. Jeg har

valgt en mellomting mellom induktiv og deduktiv tilnærming. Jeg har ikke alene tatt utgangspunkt i empirien (grounded theory), men heller ikke basert meg på teoretikers begrepsbruk alene. Med bakgrunn i tilbakeflytternes formidlinger i transkribert tekst, er informasjonen revidert og sortert inn i meningsbærende kategorier.

Etter først å ha lest gjennom alle transkriberingene, laget jeg et regneark - eller snarere datamatrikse - for personalia der jeg sammenstilte kjennetegn ved tilbakeflytterne. Likeledes laget jeg matriser – både for flyttemotiver og kvaliteter ved byen. I disse kategoriserte jeg utsagnene, synspunktene og fortellingene til de ni tilbakeflytterne. Selv om alt dette arbeidet var tidkrevende, ser jeg at matrisene har vært nyttige som verktøy.

Tolkning og refleksjon

Når jeg skulle sette i gang og tolke materialet, tok jeg utgangspunkt i intervjuguidens hovedoverskrifter, som jeg ville legge meningsinnholdet til tilbakeflytterne inn under. Jeg søkte å finne særegne kjennetegn i hver enkelt sine uttalelser, samtidig som jeg så etter likheter og ulikheter tilbakeflytterne i mellom. Noen av de begrepene eller kategorier jeg hadde opprettet i datamatriksen og som jeg ville legge tilbakeflytternes beskrivelser under, viste seg etter hvert å være irrelevante. Dette var tema som ikke opptok tilbakeflytterne, eller jeg fant at navnet på kategorien ikke var dekkende og måtte få et nytt navn. Andre kategorier eller begrep måtte legges til, da jeg underveis i analysen av intervjuene oppdaget ny spennende informasjon som måtte få sin plass i datamatriksen. Slik ble matrisene med oppsummering av tilbakeflytternes beskrivelser av flyttemotiver og kvaliteter ved byen, forskjellige fra intervjuguiden. Dette illustrerer hvordan jeg både har benyttet begrep og kategorier fra teorien (i intervjuguiden) og kondensert fra empirien (sammenfattet synspunkt og uttalelser fra tilbakeflytterne i nye kategorier).

Mens kategoriene vedrørende flyttemotiver ikke avvek dramatisk fra intervjuguiden, tenkte jeg underveis i prosessen veldig mye på hva det var jeg hadde funnet ut når det gjaldt kvaliteter ved byen. Jeg hadde penn og papir med meg – også på fritiden – hvor jeg punktvis, uten å verken skjule til teori eller intervjuguide, satte ned det jeg mente tilbakeflytterne i hovedtrekk hadde formidlet. Deretter opprettet jeg en datamatrikse for kvaliteter og gikk nøye gjennom alle transkriberingene og noterte ned funn ved hver enkelt person. Dette ble sammenfattet i kategorier og sett i sammenheng med det jeg fritt hadde oppsummert om hva tilbakeflytterne hadde formidlet.

Informasjonen var nå nedfelt i store matriser der hovedtrekk ved hver tilbakeflytter la seg innenfor kategorier. Jeg foretok så en oppsummering av hver kategori for å se hvilke temaer de var spesielt opptatt av, og hvor der var markerte forskjeller og likheter i uttalelsene. Dette danner så grunnlaget for analysen av empirien.

4.4 Intervju av ledende personer i arbeidslivet

For å belyse spørsmål rundt næringslivet og det offentliges behov for arbeidskraft, tok jeg kontakt med: To konsulenter som driver med rekruttering, opplæringsansvarlig i en avdeling i Rolls Royce, leder for Møreforskning, personalsjef i Ålesund kommune, og leder for NHO Møre og Romsdal. Fem personer snakket jeg med per telefon, og en person intervjuet jeg på hans kontor. Alle fikk tilsendt teksten som sammenfattet intervjuet, og alle hadde merknader til teksten som de ville ha endret.

Jeg opplevde at selv om alle jeg tok kontakt med var imøtekommende, var det en viss tilbakeholdenhet når det gjaldt å uttale seg om forhold som kunne bli gjenstand for diskusjon. Derfor ble de transkriberte intervjuene relativt nøytrale. Ifølge Forskningsetiske retningslinjer (2006:13) ”*må offentlige personer regne med at de offentlige sidene ved det de gjør, kan gjøres til gjenstand for forskning. Hensynet til offentlige personers selvbestemmelse og frihet medfører likevel at de bør informeres om hensikten med forskningen, når de deltar som informanter.*” Informantene fikk fyldig informasjon om hva jeg hadde tenkt å bruke innspillene til. Det ble ikke stilt krav om anonymitet fra informantene side så lenge jeg holdt meg til teksten de hadde godkjent. Når deler av en tekst blir tatt ut av sammenhengen, vil det allikevel alltid være en fare for at det som blir sagt endrer mening.

4.5 Statistikk - behov for arbeidskraft i Ålesund

Bedriftsundersøkinga Møre og Romsdal 2008, utgitt av Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV), gir i tekst og tall god oversikt over de utfordringene bedriftene i fylket mener de står overfor når det gjelder tilgang på arbeidskraft. Etersom det er store forskjeller i fylket, og tallene ikke er brutt ned på kommunenivå, tok jeg kontakt med Stig Lodve Janbu som arbeider med analyse og statistikk i NAV Møre og Romsdal. Med bakgrunn i tallmaterialet, kjørte han egne analyser for bedrifter i Ålesund og deres behov og rekrutteringsproblemer av høyt utdannet arbeidskraft. Informasjon blir hentet fra både private og offentlige arbeidsgivere, og utvalget er trukket tilfeldig. I Bedriftsundersøkinga for 2008 var det 222

bedrifter som ble trukket ut og fikk en henvendelse i Ålesund. Av disse svarte 162, en svarprosent på 73. Utvalget er lite i forhold til populasjonen på 2.069 bedrifter (se Tabell 6) og vi må derfor ta hensyn til dette i behandlingen av dataene.

4.6 Demografiske data

For å forstå hvorfor folk velger å bo et sted, eller hvorfor de velger å flytte, er det interessant å se på større kvantitative undersøkelser som berører temaet. Jeg tok kontakt med Kjetil Sørлие i NIBR som arbeider spesielt med dette temaet for å forhøre meg om hvor jeg kunne finne de beste dataene. Det viste seg under samtalen, at Sørлие har hatt ansvaret for den første landsdekkende intervjuundersøkelsen om nordmenns bo- og flyttemotiver siden 1972 der 10.000 nordmenn har deltatt, (se pkt. 3.5.1). Undersøkelsen er gjennomført i 2008, og utvalget er designet med tilbakeflytting, bofasthet og flytting i ulike retninger i henhold til registeropplysninger⁴⁵. Disse dataene gir informasjon om motiver for flytting for hele befolkningen, mens jeg i tillegg var opptatt av å få vite noe om hvor mange som faktisk flytter tilbake til Ålesund.

4.7 Antall tilbakeflyttere til Ålesund med høyere utdanning

Sørлие fattet interesse for Masteroppgaven min, og var positiv til å kjøre tall på tilbakeflytting av personer med høy utdanning til Ålesund basert på Det norske personregisteret. Materialet inneholder alle flyttemeldinger over kommune- og landegrensene gjennom perioden 1964 – 2007. For hver person som har vært registrert bosatt i landet i løpet av 40-årsperioden, er flyttemeldingene lenket sammen til individuelle flyttekjeder. Totalt omfatter materialet mer enn 7 millioner personer som har vært registrert bosatt i Norge i løpet av perioden. I samarbeid mellom SSB og NIBR er det blitt foretatt oppdatering, videreutvikling og analyse siden 1991⁴⁶.

Slik kunne jeg få kunnskap om hvor mange som faktisk flytter hjem med høyere utdanning. I tillegg til å finne hvor mange av hvert kjønn som flyttet hjem med høyere utdanning, fant Sørлие de som hadde flyttet tilbake de siste fem år per 1.1.2006, uten barn fordelt på utdanning på master/hovedfag og cand. mag. eller tilsvarende.

---

⁴⁵ De styrende dimensjonene i undersøkelsen var: Om man bor i den kommunen man har vokst opp i eller ikke. Livsfaser (sjuårige, 7 årskull født med 7 års mellomrom fra 1935 – 1977). Om man har flyttet inn i kommune man bor i løpet av inneværende sjuårsfase eller ikke (perioden 1.1.1999 – 1.1.2006). Kjønn.

⁴⁶ Mail fra Sørлие 26.05.09

Sørliens data (SSB) tar utgangspunkt i to femårskull som var 23 – 27 år og 27 – 32 år 1.1.2006 (mellom 26 og 35 år per 1.1.2009). Mitt utvalg er plukket ut januar 2009 og var da mellom 26 og 32 år (med unntak av en tilbakeflytter på 46 år). Slik stemmer utvalget mitt - med unntak av en person - med populasjonen til Sørлие når det gjelder alder. Det som avviker, er at de han finner som har flyttet hjem de siste fem årene (per 1.1.2006) uten barn, har flyttet hjem mellom 2001 og 2005, mens mine tilbakeflyttere med unntak av en (2002) har flyttet hjem etter 2005.

Sørliens data viser at det er flere tilbakeflyttere i 30-års alderen enn i 25-års alderen. Mitt utvalg på 9 tilbakeflyttere er i hovedsak i 30-års alderen, og populasjonen disse tilhører kan antas å være på størrelse med Sørлие sin gruppe i denne aldersgruppen; dvs. 12 personer med høyeste utdanning og ytterligere 35 med nest høyeste utdanning. Av mine tilbakeflyttere har 5 høyeste utdanning og 4 har nest høyeste. Sørлие mener at tidsforskyvningen ikke betyr så mye da årskullene følger hverandres mønster i ganske stor grad⁴⁷. Det er derfor grunn til å anta at mitt utvalg tilhører en populasjon i størrelsesorden lik Sørliens populasjon i 30-årsalderen (47 personer). Populasjonen som utvalget er trukket fra, kan uansett antas å være liten. Jeg har dermed intervjuet en relativt stor andel av det vi har grunn til å tro er populasjonen.

4.8 Et kritisk blikk på metode og analyse

Sekundæranalysene av kvantitative data fra NAV og NIBR/SSB er viktige for å gi et bilde av omfang og mønster. Når jeg allikevel i hovedsak har valgt en kvalitativ tilnærming med dybdeintervju som den viktigste informasjonskilden, er det for bedre å forstå kompliserte årsakssammenhenger rundt tilbakeflytternes valg og refleksjoner. En slik metodologisk tilnærming der jeg benytter en kombinasjon av ulike data og metoder i én og samme undersøkelse, har jeg opplevd som fruktbar og hensiktsmessig. Metodetrianguleringen har åpnet for en allsidig og nyansert belysning av problemstillingen. Både feltet jeg studerer og selve forskningsprosessen har gitt meningssammenhenger. Et slikt bilde på denne forståelsen er den hermeneutiske sirkel, eller forståelsessirkelen (Kalleberg 1996:35). Det er flere sirkler, mer som en spiral, der det er en stadig rundgang mellom deler og helheten i feltet. For å forstå den bredere konteksten av fenomenet, opplever jeg at det har vært viktig å forstå de mindre elementene den består av.

---

⁴⁷ E-post fra Sørлие 22.05.09

Siden oppgaven i hovedsak er preget av en kvalitativ tilnærming, er det naturlig å ta utgangspunkt i dette når materialet skal kvalitetssikres. Fangen (2004:195) hevder i tråd med mange kvalitative forskere at kvalitativ forskning ikke kan vurderes ut i fra samme krav som kvantitativ forskning. Hun viser til Guba og Lincoln som, ut i fra et konstruktivistisk/kritisk vitenskapssyn, foreslår et alternativt sett av kriterier som grunnlag for å vurdere kvaliteten ved en undersøkelse: Kredibilitet / troverdighet i stedet for intern validitet, overførbarhet i stedet for ekstern validitet, avhengighet i stedet for reliabilitet, og bekreftbarhet i stedet for objektivitet. Det grunnleggende ved disse fire kriteriene er å etablere troverdighet⁴⁸ (Knutstad 1998:139). I likhet med Fangen (2004:196) vil jeg likevel benytte de tradisjonelle begrepene, men også diskutere arbeidet i lys av Guba og Lincolns kriterier.

I tabellen under sammenlignes den kvantitative og den kvalitative tilnærmingen til kvalitetssikring av en undersøkelse, se Fangen (2004:195-217) og Knutstad (1998:139-147).

Kvantitativ forskning Overordnet: Gyldighet og generalisering	Kvalitativ forskning Overordnet: Troverdighet (Guba & Lincoln)
Intern validitet <ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad kartlegger dine funn fenomenet du skal utforske? 	Kredibilitet eller troverdighet <ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad er dine funn troverdige? - Bygger på forlenget engasjement, utholdende observasjon, triangulering av data, forhør av likemenn, negativ case analyse, nøytral gjengivelse og medlemssjekk.
Ekstern validitet <ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad kan dine funn generaliseres til andre sammenhenger som ligner den som din studie er foretatt innenfor? 	Overførbarhet <ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad er dine funn overførbare til andre sammenhenger? - Bygger på "thick descriptions" som setter leseren i stand til å vurdere relevansen.
Reliabilitet <ul style="list-style-type: none"> - Kan dine funn repliseres eller reproduseres av en annen forsker? 	Avhengighet <ul style="list-style-type: none"> - I hvilken grad er dine funn avhengig av deg selv og din egen forforståelse? - Umulig helt å unngå, men viktig med ærlighet i fremstillingen.
Objektivitet <ul style="list-style-type: none"> - Er dine funn fri for forutinntatthet? 	Bekreftbarhet <ul style="list-style-type: none"> - En form for revisjon: I hvilken grad kan en "revisor" gå inn i dine data og sjekke og rekonstruere meningsinnholdet? - Ofte svært vanskelig eller etisk problematisk i praksis.

Tabell 13: Kvantitativ og kvalitativ tilnærming

Jeg synes sammenligningen er problematisk med hensyn til reliabilitet og objektivitet, der begrepene innhold på mange måter er byttet om i Lincoln og Guba sin fremstilling av kvalitativ forskning, i forhold til tradisjonell kvantitativ forskning.

⁴⁸ Lincoln og Guba kaller den overordnede målsetting for "trustworthiness" og det første kriteriet for "credibility". Problemet er at vi ikke har noen gode norske ord som skiller disse to (Knutstad 1998:140). Begge oversettes best med troverdighet og jeg vil derfor også benytte troverdighet i diskusjonen av dette første kriteriet.

Intern validitet

Intern validitet handler om i hvilken grad mine funn virkelig kartlegger det fenomenet jeg utforsker (Fangen 2004:195). Er data egnet til å besvare forskningsspørsmålene mine? I et begrenset forskningsprosjekt som en Masteroppgave er det nødvendig å foreta begrensninger. Jeg ser i ettertid at jeg kunne ha vært flinkere til å begrense antall tema og spisse datainnsamlingen. Datamaterialet er stort og mangfoldig, og det er ikke all informasjon som er like relevant for problemstillingen. I etterpåklokskapens lys ser jeg at både innsamling og bearbeiding av data kunne ha vært gjort mindre omstendelig uten å renonsere på kravet til kvalitet.

En fare ved bruk av sekundærdata som er innsamlet til annet formål, kan være at materialet ikke stemmer helt med det jeg vil ha svar på. Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 er relevant da den omhandler noen av de kjernespørsmålene jeg er opptatt av å få større innsikt i. Likedan gir tallmaterialet fra NAV kunnskap om tilbudet på arbeidsmarkedet for de med høy utdanning. Å få oversikt over omfanget (populasjonen) av tilbakeflytting, sier noe om utvalgets størrelse, samt noe om hvor interessant byen er å flytte tilbake til.

Et lite utvalg tilbakeflyttere har gjort det mulig å gå i dybden på de samme temaene som jeg har data på gjennom tallmaterialet. Men her er oppmerksomhet rettet mot dynamikken i selve intervju situasjonen, og der innsikt kommer som en følge av detaljert kunnskap og forståelse av hver enkelt person (Dencombe 2002:150). Ved å la tilbakeflytterne selv reflektere rundt hvorfor de valgte å flytte hjem, og ved å la dem fortelle om sine erfaringer med og oppfatninger om Ålesund, belyses problemstillingene. Denne kunnskapen er ikke like objektiv, kontrollert og strukturert som den kvantitative forskningen, men så er det også en helt annen form for data som her blir produsert. Kredibilitet eller troverdighet er det kriteriet denne type data skal måles mot. Av aktiviteter som øker troverdigheten i en undersøkelse peker Lincoln og Guba (Knutstad 1998:139-143) blant annet på triangulering av data, nøytral gjengivelse og medlemssjekk. Metodetriangulering har jeg kort nevnt innledningsvis i dette hovedpunktet. En nøytral gjengivelse av intervjuene er gjort mulig gjennom nøyaktig transkribering av lydbåndopptak, og medlemssjekk har vært benyttet overfor arbeidslivsinformantene som har lest og godkjent teksten som oppsummerte intervjuene.

Etter at jeg startet arbeidet med Masteroppgava har finanskrisa satt sitt preg på samfunnslivet, næringslivet og oss som privatpersoner. De skriftlige kildene til datamaterialet, både statistikk og teori, har i liten grad fanget opp endringer som følge av krisen. Selv om tilbakeflytternes flyttevalg ble tatt før finanskrisen, kan den ha påvirket fortellingene ved at de er blitt mer trygghetssøkende i uttalelsene. Ifølge Sørli (2006) har arbeidsmarkedet større betydning og er viktigere for flytteavgjørelsene når det er lavkonjunktur. Ved høykonjunktur er folk mer mobile, de flytter og skifter jobb. Tilbakeflytternes fortellinger kan være preget av den globale krisen mens det andre datamaterialet ikke har i seg denne dimensjonen.

Fangen (2004:202) omtaler pragmatisk validitet og viser til Marx tankegang om at vurdering av forskningens gyldighet ikke er et teoretisk, men et praktisk spørsmål. Det vesentlige er hvordan du kan forandre verden. Nå tror jeg ikke at jeg kan forandre verden, Ålesund eller ålesundere gjennom denne oppgaven. Allikevel har jeg håp om at deltagerne og leserne fornyede innsikt i problemstillingen gir evne til å bidra i endringer som er positive for Ålesund by.

Ekstern validitet

Ifølge Fangen (2004) handler ekstern validitet eller overførbarhet om i hvilken grad mine funn kan generaliseres til andre sammenhenger som ligner de min studie er foretatt innenfor. Aase og Fossaskåret (2007:44-58) tar opp dette epistemologiske spørsmålet som handler om hvilken kunnskap vi kan ha om verden. En positivist vil si at bare objektivistisk empirisk forskning er vitenskap. Sosiale relasjoner finnes som objektive fakta, og bare slik kan vi forklare observerte handlingsforløp (teorien om sammenfall). Den andre tilnærmingen er teorien om sammenheng der man mener at kunnskap er uavhengig av en objektiv verden og kun er mentale konstruksjoner. Erfaringsrealisme er teorioverbygningen der "sannheten" er å finne i selve relasjonen mellom det tenkende individ og objekter i den ytre verden. At verden både er konkret og abstrakt på samme tid, stemmer også med Halfacrees modell om romlighet. Der er objektive forhold (som kvantitative data over hvem som flytter hvor) mens tilbakeflytterne forstår disse prosessene og egne valg gjennom sine erfaringer og refleksjoner.

Samtidig som jeg er opptatt av måltall som for eksempel sier noe om hvor mange som faktisk flytter hjem, er min type forskning først og fremst interessert i tilbakeflytternes fortellinger. Det er motivene for tilbakeflytting og tanker om, opplevelser og erfaringer ved å bo her jeg ønsker å gå i dybden av, og det er denne gruppen mennesker jeg ønsker å si noe om. Ifølge

Denscombe (2002:148-149) er generalisering basert på å finne målbare og testbare resultat og er nært knyttet til den positivistiske tradisjonen. Overførbarhet (ref. Guba og Lincoln i Fangen, 2004:195 og Knutstad, 1998:143-144) derimot, er mer et spørsmål om relevansen av forskningsresultatene, om de kan overføres til andre hendelser eller mennesker. I dette prosjektet som har en kvalitativ tilnærming, er det ikke et mål å kunne generalisere erfaringene til å gjelde andre steder eller andre grupper mennesker. Allikevel kan jeg si noe om en gruppe mennesker med spesielle karakteristika. Hadde jeg stoppet og tilfeldig intervjuet ni personer på gata, ville resultatet av undersøkelsen blitt annerledes. Når utvalget nå utgjør ni personer av en begrenset populasjon, har vi et lite materiale, men med en tilstrekkelig "thick description" vil leser selv kunne vurdere om de funn som fremkommer kan gjelde for andre tilbakeflyttere, andre grupper mennesker eller andre steder (Stake 2005:450).

Reliabilitet

Reliabilitet handler om i hvilken grad jeg har vært nøyaktig i behandlingen av dataene; ville en annen forsker replisere eller reprodusere de samme funnene? Som lite erfaren forsker har jeg vært veldig opptatt av kvaliteten i arbeidet for å sikre redelighet i forhold til å målbare det informantene har villet formidle. Det omstendelige intervjuarbeidet av tilbakeflytterne, den nøyaktige transkriberingen, avsjekkingen med arbeidslivsinformanter i etterkant og redelighet i analysen av data, er arbeid som har styrket sannferdigheten i funnene. Etersom det ikke er jeg selv som har gjennomført de statistiske analysene, har jeg ikke hatt kontroll med produksjon av disse dataene, men jeg har stor tillit til at de analysene som er gjort på mine vegne er pålitelige. I arbeidet med analysene har jeg hatt flere telefoner og e-postutvekslinger for å avklare forhold jeg har vært usikker på.

Ifølge Fangen (2004:208-210) er det en umulighet å reprodusere samme funn ved bruk av kvalitativ metode der dataene ikke er standardiserte. Allikevel kan jeg la leser vurdere reliabiliteten, eller altså avhengigheten i tolkningene som Guba og Lincoln foreslår (Fangen, 2004:195). Hvor avhengige er de tolkningene jeg har gjort av min egen forforståelse? Det er ikke mulig å unngå at fortolkningene jeg gjør er avhengige av min egen referanseramme, men det som er viktig er å tilkjenne mitt ståsted slik at det er mulig å vurdere argumenter, resultater og konklusjoner i lys av dette (Knutstad, 1998:145). For at leseren skal kunne vurdere dette, er det nødvendig detaljert å redegjøre for empiri og bearbeidingen/tolkningen av denne i lys av begreper og teorier som er benyttet. Faren ved en slik tilnærming er at det kan bli kjedelig å lese en tekst som er full av selvfølgeligheter og detaljer. Dette prøver jeg å

unngå ved å fremstille empirien i fortettet form, men samtidig har jeg søkt å underbygge tolkningene med referanse til etablert litteratur og med innlevelse i deltagerens egne redegjørelser.

I sin diskusjon om reliabilitet, viser Fangen til viktigheten av å forholde seg kritisk til egne tolkninger og vurdere om disse understøttes av annen forskning:

”Kanskje er det mest gunstige ikke å ha verken enighet eller paralogi som det du etterstreber, men heller til enhver tid å vurdere om den tolkningen du mener er mest treffende, understøttes av tidligere forskning, eller om den bryter – og hvis den bryter, argumentere for hvorfor du mener din tolkning er mer egnet enn tidligere forsknings tolkninger. Kanskje er ditt datamateriale noe annerledes, eller kanskje konteksten, sammenhengen du har studert fenomenet under, er forskjellig?” (Fangen, 2004:210).

Ettersom det ikke har vært gjennomført annen forskning på tilbakeflyttere til Ålesund, vil tidligere forskning ikke automatisk kunne overføres og benyttes under mine forhold. En kritisk vurdering av mine tolkninger opp mot andre tolkninger vil derfor være relevant.

Objektivitet

Med objektivitet menes hvorvidt mine funn er fri for forutinntatthet. Ifølge Stake (2005) er det uunngåelig at vi ubevisst (eller bevisst) bærer med oss forforståelser inn i teksten selv om vi konsentrerer oss om å gi en objektiv fremstilling. Personlige meninger og oppfatninger av hendelser og sammenheng legges inn i teksten, mens andre vil bli utelatt. Ettersom jeg selv er tilbakeflytter og bor midt i det feltet jeg studerer, har jeg med meg forforståelse og meninger om hvordan ”ting er og burde være”, og det er uunngåelig at forskningsprosjektet blir farget av mine forventninger og forutinntatthet. Allikevel har jeg etter beste evne søkt å frigjøre meg fra egne forestillinger og gå inn i hver enkelt tilbakeflytters virkelighet. Når Kalleberg (1996:35) snakker om subjekt – objekt sirkelen, dreier dette seg om forholdet mellom den som skal forstå og det som skal forstås. Jeg er mer opptatt å se på mine tilbakeflyttere som subjekt. Min forforståelse kan prege fortolkningen av budskapet til den andre (den intervjuede), samtidig som jeg opplever at arbeidet med å forstå den andre har bidratt til å forandre min opprinnelige forståelse.

Diskusjonen om forforståelse og forutinntatthet blir hos Guba og Lincoln mer et spørsmål om avhengighet. De foreslår i stedet bekreftbarhet som et alternativ til objektivitet (Fangen 2004:195). De sammenligner dette med en form for revisjon, der en ”objektiv revisor” kan gå

inn i mitt datamateriale og sjekke og rekonstruere meningsinnholdet (Knutstad 1998:145)⁴⁹. I teorien kunne dette langt på vei vært gjort siden datamaterialet er grundig dokumentert, for eksempel med lydopptak av intervjuer. I praksis lar dette seg likevel ikke gjennomføre, grunnet kravet til anonymitet for tilbakeflytterne. Bekreftbarhet vil derfor fort gli over i et spørsmål om å vurdere hvorvidt en annen forsker ville trukket de samme konklusjoner som meg, eller om disse er preget av min egen forforståelse.

Det er ikke bare jeg som forsker som bringer med meg tidligere forståelse av en sak. Leser er farget av det han allerede vet om emnet, og han vil prøve å få teksten til å passe inn i denne sammenhengen. Denscombe (2002:19) viser også til at ”*Humans react to the knowledge that they are being studied*”. Det er med andre ord stor mulighet for at også intervjuobjektene handler og uttaler seg annerledes enn de ville ha gjort i en annen sammenheng. Som forsker har jeg et ansvar for redelighet gjennom hele forskningsprosessen, men det er nå en gang slik at den sosiale virkelighet er subjektiv, og et produkt av oss som skaper den.

4.9 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg diskutert hvilken metodologi som er benyttet i oppgaven. Det har vært naturlig å si noe om metodetriangulering, samt skillet mellom kvalitativ og kvantitativt orientert forskning. Det er redegjort for bakgrunnen for de valg som er tatt, og hvordan flere ulike data og metoder er benyttet i undersøkelsen. Til slutt har jeg gjennom et kritisk blikk på metode og analyse diskutert kvalitetssikring av datamaterialet.

Som overordnet perspektiv har jeg valgt den tredimensjonale romlighet slik den er skissert i første del av teorikapitlet (Figur 5). I første del av oppgava beskrev jeg byen som lokalitet (konkrete lokale forhold) og representasjoner av byen (makt i form av dominerende økonomiske og politiske strømninger). Deretter presenterte jeg resultater fra Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 som sier noe om motiver for tilbakeflytting, på landsbasis. Etter på denne måten å ha vist kvaliteter ved byen og generelle motiver for tilbakeflytting ble sted, bostedsattraktivitet og menneskers livsløp behandlet mer abstrakt i teorikapitlet. Slik håper jeg å gi leser en forståelse for de mekanismer som former folks forestillinger om byen og motiver for tilbakeflytting. I neste kapittel vil leser bli kjent med tilbakeflytternes fortellinger og de data som er samlet inn.

---

⁴⁹ Dette minner om formålet med reliabilitet i tradisjonell kvantitativ tilnærming og er nok grunnen til at Fangen (2004:208-210) diskuterer bekræftbarhet under denne overskriften i sin fremstilling.

5 Empiri og analyse

5.1 Arbeidsmarkedet og rekruttering

Ettersom problemstillingen skal svare på hvilke motiver høyt utdannede har for tilbakeflytting til Ålesund, og hvordan de vurderer kvaliteter ved byen, er det naturlig at tilbakeflytternes fortellinger vil ta stor plass i dette kapittelet. ”*Det er oppfatningene og betydningene som mennesker tillegger konkrete steder, som former ulike beslutninger og valg, så som flyttevalg og søking mot spesifikke bosteder*” (Fosso 2007:39).

Med dette som utgangspunkt vil jeg presentere og drøfte hvordan tilbakeflyttere med høy utdanning erfarer og opplever Ålesund. Gjennom ”thick descriptions” vil jeg få innsikt i hvilke motiver de hadde for tilbakeflytting, erfaringene de har gjort seg, og hvilke forestillinger og meninger de har om livet og mulighetene i byen. For å sette disse fortellingene inn i en større kontekst har jeg også benyttet andre datakilder.

Ålesund ønsker å være attraktiv for tilbakeflyttere med høy kompetanse, og da er det naturlig først å gå nærmere inn på egenskaper ved arbeidsmarkedet. Hvilken type arbeidskraft er det arbeidsmarkedet i Ålesund etterspør, og i hvilket omfang? Hvordan rekrutterer bedriftene arbeidskraft med høyere utdanning, og hvordan er holdningene til kompetanse? Innsamlede statistiske data og uttalelser fra nøkkelinformanter i offentlig og privat næringsliv, i næringsorganisasjoner og innen konsulentbransjen, belyser disse sidene. Deretter vil jeg presentere data som viser hvor mange som faktisk flytter hjem med høyere utdanning. Slik kan vi få en forståelse for det som danner populasjonen for det utvalget jeg har valgt å dybdeintervjue (se diskusjon rundt utvalg – populasjon pkt.4.7).

5.1.1 Behovet for arbeidskraft i Ålesund

NAVs Bedriftsundersøking for Møre og Romsdal 2008 kartla virksomhetenes etterspørsel etter arbeidskraft ett år frem i tid, og baserte seg på tall samlet inn i februar og mars 2008. Ikke overraskende viser undersøkelsen at det er behov for 11 politijurister⁵⁰ og 23 personer inne spesialisthelsetjenesten⁵¹. Bedriftene oppgav at de har et behov for folk innen IT (9), sivilingeniør (9), produksjonsdirektør (5), skribent (2) og sivil-/sosialøkonom (2). Bedriftene

---

⁵⁰ Rapporten: Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet. Utgitt av Politidirektoratet

⁵¹ SSB. Sterk vekst i helse og sosial omsorg.

oppgått at 8 stillinger som sivilingeniør/sivilarkitekt var vakante grunnet rekrutteringsproblem. Når vi sammenligner yrkesgruppene fra NAV med de som defineres som den kreative klassen (se pkt. 3.3.2) er det grunnlag for å si at det er et smalt spekter med arbeidstilbud for de kreative med høy utdannelse.

Tallene er for 2008, og det er naturlig å forvente en variasjon i behovet fra år til år. Selv om tallene baserer seg på et utvalg bedrifter i Ålesund, får vi et bilde av behovet i det lokale arbeidsmarkedet. Samtidig vil vi se at bedriftenes behov for arbeidskraft ikke nødvendigvis kommer til uttrykk verken i arbeidskraftundersøkelsen fra NAV, eller i avisenes stillingsannonser.

5.1.2 Rekrutteringsbehov og rekrutteringsmekanismer

For å få mer utfyllende informasjon ønsket jeg synspunkter fra personer med kjennskap til offentlig og privat næringsliv. Stemmer statistikken med det inntrykket de sitter med, og hvilke utfordringer ser de at Ålesund har når det gjelder rekruttering? Jeg intervjuet seks sentrale personer⁵² som hver for seg representerer forskning, kommunen, næringslivet i fylket, industri i regionen og rekrutteringsfirma.

Ifølge regiondirektør for NHO blir mange stillinger aldri utlyst, og det meste av rekrutteringen skjer ikke gjennom NAV, men gjerne gjennom rekrutteringsbyrå (som sitter med CV-baser), eller via kjennskap og nettverk regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Dette bekreftes av rådgiverne som sier det er et ”grått marked”, og at det ikke er uvanlig å ansette uten å gå veien om en lang ansettelsesprosess. Det er derfor grunn til å tro at tallene fra NAV ikke nødvendigvis gir hele bildet når det gjelder hvilke stillinger som er ledige og hvilke som besettes.

Det som er spesielt for Ålesund, er det store behovet for spesialister innen tekniske fag, og dette reflekterer den sterke tyngden regionen har innen industri. Også det offentlige strever med å få tak i slik kompetanse. Som del av et KS⁵³ – program ble det ifølge personalsjef i ÅK utlyst 3 traineestillinger i kommunen som sivilingeniør/sivilarkitekt uten at stillingene ble

---

⁵² Torill Ytreberg, regiondirektør i NHO Møre og Romsdal, Rolf Klock, rådgiver i konsultantselskapet Capricorn AS, Paul Urke, rådgiver i konsultantselskapet Strategisk ledelse Paul Urke, Roar Tobro, direktør i Møreforskning AS, Roar Reiten, personalsjef i Ålesund kommune, Tor Erik Lillebø, Rolls Royce Marine AS, Training Manager Propulsion Ulsteinvik.

⁵³ Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, tidligere Kommunenes Sentralforbund

besatt, da det var for få søkere. Å finne folk med akademisk utdanning og relevant ledererfaring til å gå inn i stillinger som produksjonssjef/direktør, samt kompetente folk til lederstillinger innen salg/markedsføring, sier rådgiverne er den største utfordringen. Hvorfor vises da ikke behovet for kompetanse innen salg og markedsføring igjen i tallmaterialet fra NAV? Det kan være at disse stillingene ikke blir utlyst, og at de blir besatt utenom formelle kanaler.

At NAV som et offentlig organ i sin undersøkelse ikke kommer frem med behov for mer enn 2 personer innen offentlig forvaltning, samsvarer med uttalelse fra personalsjef i ÅK, som sier det kan være vanskelig for de med høyere utdanning innenfor samfunnsvitenskapelige emner å finne "de gode stillingene", da Ålesund har begrenset offentlig virksomhet utover kommunen. Dette kan illustreres ved at det til en stilling i Personalavdelingen var 30 søkere, og at den som ble ansatt hadde en Master i arbeids- og organisasjonspsykologi. Rådgiverne bekrefter da også at det er lettest å få tak i relevant kompetanse til stillinger innen HR/organisasjon/personal, samt økonomi.

NAVs tall viser ikke behov for forskere innen marine næringer. Dette kan synes rart da det i Ålesund er mangel på biologer, marinbiologer og fiskeriøkonomer, men kan forklare med at man ofte ikke oppgir behov som man ikke tror kan oppfylles. Direktør i Møreforskning (MF) sier de sliter med å få folk med doktorgrad til fylket, "*vi har mer eller mindre gitt opp innenfor noen fagområder*". Han mener det er paradoksalt at Møreforskning sliter med rekruttering, når det er 2-300 arbeidsledige og ansatte i midlertidige stillinger som har etablert en "lausungeaksjon" i Oslo. Disse forskerne med doktorgrad mangler finansiering, men vil være i Oslo. Dette begrunner direktøren i MF med lavere lønnsnivå, og begrensede muligheter for en videre forskerkarriere i et lite miljø her. Forskere med lang utdanning er opptatt av å utvikle seg faglig, og da må sterke faggrupper her gjøre det mulig å ha en forskerkarriere ikke bare i sentrale strøk, men i et lite miljø i en mellomstor by.

Utvalget av jobber er hverken stort eller bredt for de som vurderer å flytte hjem. Har du høy utdanning innen tekniske fag, marine fag, politi eller helse vil du finne jobb. Likeså er du attraktiv som toppleder dersom du har relevant erfaring, og kan vise til resultater i tidligere arbeidsforhold. Er du derimot nyutdannet og har en annen fagkrets vil det være vanskelig, eller kreve en del leting, å finne den spennende jobben.

Holdninger til kompetanse og behov for kulturforståelse

Bedriftenes behov for kompetanse er et svært aktuelt tema i tilbakeflyttingsdebatten. Dette tema belyses både i tidligere forskning (se pkt. 3.3), og i avisenes kommentarspalter (ref. Sunnmørsposten 17.04.09 Fremtidsdugnad Sunnmøre). Her pekes det blant annet på utfordringen det er å beholde og styrke kompetansen i regionen. Rådgiver Urke mener media overdriver behovet for formell kompetanse. Næringslivet er ikke opptatt av formell kompetanse hvis dette ikke kombineres med gjennomføringsevne og personlighet. Dette bekreftes av direktør i MF som sier: ”*Headhuntere bryr seg ikke om papirene, men det kunnskapen kan brukes til*”. Bedriftene, og spesielt de mindre, tenker matnyttig og pragmatisk i rekrutteringsarbeidet, og er gjennomgående mer opptatt av resultater enn formell kompetanse. En topp utdannet person vil sjelden trives med bare den gode kremmerånden, dersom det er lite fokus på ledelse og personalutvikling, sier rådgiver Urke. Dette bekreftes av regiondirektør i NHO, som mener mange mindre bedrifter i regionen har en tradisjonell tilnærming til rekruttering, der høyt utdannede fortsatt kan være en trussel. Mange bedrifter er små og mellomstore familiebedrifter som vegrer seg for å ta på seg den store lønnsbyrden som følger med å rekruttere høyt kvalifiserte.

Personalsjef i ÅK sier at de som en stor organisasjon kan tilby utfordrende jobber og arbeidsoppgaver som det er vanskelig å få til i en mindre organisasjon. Det er viktig å ha faglig tyngde i kommunen, da kravene bare blir større og større. Samtidig anbefaler ikke personalavdelingen å sette høyere krav til stillingen enn det er behov for. Det kan kanskje være slik at en anstrengt kommuneøkonomi, fører til at en ansetter på lavest mulig nivå for å holde lønnskostnadene nede. Av 186 personer som er ansatt i stab rundt rådmann er det bare 20 personer (11 prosent) som har utdanning på hovedfag/mastergradsnivå⁵⁴. For saksbehandlerne rundt rådmann, vil en oppdatert høyere utdanning normalt være viktig sier personalsjefen, men kompetanse kan også være opparbeidet gjennom å jobbe med fagområdene. Det er derfor – også i kommunen – vel så viktig å ha erfaring fra fagområdene som å ha den formelle kompetansen. Nå er det selvsagt andre stillinger i kommunen hvor det er behov for høyere utdanning, men ønsker tilbakeflytterne en jobb innen samfunnsfag, er det få stillinger som er aktuelle i kommunen.

---

⁵⁴ E-post fra konsulent Magne Karlsen ÅK 03.02.09

Rådgiver Klock opplever at bedriftene er opptatt av mangfold i ledelsen. Samtidig viser han at bedriftene er resultatorientert på kort sikt, når han uttaler at bedrifter i rekrutteringsarbeidet leter etter en person som kan føre organisasjonen over i en ny situasjon i løpet av 3-4 år. Personer av samme type som har fungert godt før, vil fort kunne foretrekkes. Å ta utradisjonelle valg med hensyn til etnisk bakgrunn, kjønn eller utdanning vil kunne oppleves som risikofylt av bedriften. Klock mener videre at det er vanskelig å finne kandidater med fremmedspråklig bakgrunn, og gode kvinnelige kandidater. Kanskje har regionen ikke hatt et sterkt nok fokus på kvinners kompetanse. "Female Future" er et program initiert av NHO som fokuserer på å styrke likestillingen i arbeidslivet, bedre kvinners representasjon i ledelse og styrer, samt trekke flere kvinner til privat sektor. NHO Møre og Romsdal har foreløpig ikke valgt å delta (11 av 15 regioner i landet deltar). I stedet har NHO Møre og Romsdal valgt å fokusere på Styreakademiet. Regiondirektøren i NHO begrunner dette valget med at det er viktig at kvinner og menn møtes på felles arenaer for at kvinnene skal bli synlige. Innovasjon Norge har flere tiltak under programmet "Kvinner i Fokus" som er spesielt rettet mot kvinner i ledende stillinger.

I næringslivssammenheng mener direktøren i MF at regionen utmerker seg ved at terskelen for å tenke internasjonalt er lavere enn i andre landsdeler. Samtidig mener han å se en endring der bedrifter i stadig større grad ser verdien av akademisk kompetanse. Til tross for dette er det en mangel på kulturforståelse:

"Større bedrifter er helt nødt til å ha folk som behersker det globale perspektivet, og det er litt av utfordringen for regionen... å inkludere ikke-norske, og der tror jeg vi har en lang vei å gå. Håndtere folk med annen kulturbakgrunn, språk, religion...(.....). Du må ha vært i verden for å kunne ta i mot verden".

Når han mener næringslivet er internasjonalt men mangler kulturforståelse, stemmer det med omdømmerapporten utarbeidet på oppdrag fra NCE Maritime (se pkt.2.4). Derfor er han opptatt av at neste generasjon må oppleve resten av verden. Ikke nødvendigvis for å bli ute, men for å forstå språk og andre kulturer. Han mener vi i vår generasjon er født norske mens våre barn er født verdensborgere. Dette stemmer med Schmieds (2005a) tanker (se pkt. 3.3.1) om at nasjonale grenser er mindre viktige, og at regioner nå forholder seg til globale økonomiske og sosiale fellesskap.

Til tross for lav formell kompetanse og manglende kulturforståelse, kan næringslivet i vår region vise til gode økonomiske resultat. Både NæringsNM (Vareide 2008b) og techpoleindeksen (Isaksen 2005) indikerer et sterkt næringsliv i regionen. Direktør i MF viser

til begrepet "the puzzle of Norway" lansert i en landsstudie OECD skrev om norsk innovasjonspolitik som bekrefter indeksen:

"... det puzzelet som de strevde mye med, er at dersom du måler Norge på innsatsiden, indikatorer for innovasjonsevne, en haug med indikatorer... så er vi elendige. Hvis vi sammenligner med andre land i EU ligger vi langt under gjennomsnittet. Paradokset er at i "output" er Norge verdens rikeste land. Hvordan forklarer du det da? Jo, det er oljen, sier mange, men det er ikke det. Du kan ta vekk oljen fra norsk økonomi, og allikevel ligger vi høyere i produktivitet og verdiskaping enn Sverige og mange av de som vi kan sammenligne oss med".

Han mener forklaringen ligger i at man i Norge klarer å skape verdier gjennom effektive læringsprosesser. Man verdsetter kanskje ikke formell kompetanse så høyt, men man er ekstremt god på å bruke kunnskap.

Hvis vi aksepterer "the puzzle of Norway" mener han vi enda klarere kan snakke om "the puzzle of Møre". Møre er under norsk gjennomsnitt på indikatorene, og har samtidig en BNP per kapita der bare Stavanger og Rogaland ligger bedre an. Han sier videre at dette inntil nå har vært en styrke, men at det er en lite bærekraftig praksis på lengre sikt fordi formalkompetanse vil bety mer og mer. Det er helt grunnleggende for en region at det er en dynamikk i form av verdiskaping, og da trengs det både "cowboyer" og formalkompetanse. Handlingsevne, risikovillighet og evne til å se på tvers av strukturer må kombineres med akademisk forståelse, for å få til innovasjon og nyskaping. Følgende uttalelse fra Jens Petter Ekornes⁵⁵ kan illustrere nettopp dette: "Du vet det, hadde vi hatt like mye utdanning som deg hadde vi aldri turt å starte bedrifter". Det er noe i det Schmied (2005a:6) påpeker når hun sier at en regions suksess er avhengig av et møte mellom gode interne forutsetninger og ytre påvirkning. Samtidig som vi må holde fast ved den gode sunnmørske kremmerånd, er det viktig å ta innover seg at verden er i endring, og at det stilles helt andre krav til kompetanse i dag enn for bare noen tiår siden.

Attraktive arbeidsplasser

De bedriftene som har behov for høy kompetanse er ikke nødvendigvis beliggende i Ålesund, men i regionen rundt byen. Ålesund har lite areal, og omlandet kan derfor være mer egnet til industrivirksomhet. Regiondirektøren i NHO gir uttrykk for at de største og mest attraktive bedriftene klarer å tiltrekke seg kompetanse. Dette bekreftes av Training Manager i RR som imidlertid legger til at det er lettere å rekruttere til avdelingen i Ålesund enn hovedkontoret i Ulsteinvik, og de andre avdelingene som ligger i regionen. Blant annet derfor har Rolls Royce

---

⁵⁵ Uttalelse til Håkon Raabe (min mann) i feb. 1997 da han var i ferd med å avslutte sin doktorgrad ved Ekornes ASA.

valgt å etablere kontor i Ålesund med 150 – 200 ansatte som ikke er direkte knyttet opp mot produksjon. Når regiondirektør i NHO sier at det for næringslivet derfor er viktig med gode kommunikasjoner, gjelder dette også for tilbakeflytterne, da deres arbeidsmarked på denne måten kan utvides.

Den største utfordringen for byen er å ha et positivt omdømme, sier direktørene i NHO og MF. For direktøren i MF er det viktig å bygge et omdømme som synliggjør regionen som et senter for akademisk arbeid, og regiondirektøren i NHO følger opp tankegangen ved å si det er viktig å holde kompetansen i regionen, og ikke flytte utviklingsavdelinger til utlandet. Fokus på FoU, design og kvalitet samt rekruttering, vil i framtiden være viktig for utvikling av regionens eksportretta næringsliv.

De jeg har intervjuet om arbeidsmarkedet gir uttrykk for at Ålesund er viktig som regionsenter for industrien, men også for innbyggerne i kommunene rundt byen. Et tett samarbeid mellom by og bygd er da en forutsetning. Ålesund må være en motor for omlandet både når det gjelder å tilrettelegge for bedrifter som gir attraktive arbeidsplasser for høykompetent arbeidskraft, men også ved å gi et kulturtilbud som er godt nok til å være attraktivt og tilgjengelig for de som bor i omlandet. Dessuten mener direktøren i MF at de virkelig gode bedriftene er mer opptatt av samfunnsforhold, kulturtilbud og akademiske muligheter enn mange tror.

5.1.3 Oppsummering og drøfting

Om stedets kvaliteter eller spennende jobb er det viktigste, vil arbeidsmarkedet med tilbud og etterspørsel uansett være viktig å vurdere ved en eventuell tilbakeflytting. Som beskrevet over er det et relativt snevert tilbud av relevant arbeid for de med høyere utdanning. I tillegg til stillinger der det er lav dekning også i resten av landet, er det i vår region flere ledige stillinger innenfor det vi tradisjonelt forbinder med mannsyrker; tekniske yrker innen marin og maritim sektor samt møbelindustrien. Næringslivet er resultatorientert og leter etter personer som har de rette egenskapene for å tilføre bedriften verdier på kort sikt, og da er gjerne ikke den formelle kompetansen det viktigste. Bedrifter ser kanskje ikke på formell kompetanse som en mulighet, men heller som en mulig trussel. Når ÅK i tillegg ligger på 232. plass på likestillingsindeksen (se pkt. 2.4) er det ikke alltid lett å være kvinnelig akademiker. Gjennom artikler i Sunnmørsposten 11. og 16. september 2008, ble det satt fokus nettopp på hvor vanskelig mange kvinnelige akademikere synes det er å få arbeid i Ålesund. Generelt er

det heller ikke alltid like enkelt å finne jobb som nyutdannet, dersom relevant erfaring og det å kunne vise til resultater er det som blir høyest verdsatt.

De Florida (2004) definerer som den kreative klassen vil ha store utfordringer i jakten på spennende jobber. Når de fleste bedriftene i byen er små, har de ikke behov for mange ansatte innen administrasjon. Dessuten har vi få offentlige arbeidsplasser i forhold til byens størrelse. Høyskolen har et relativt smalt utdanningstilbud, og har derfor ikke behov for et bredt spekter av lærekrefter og en stor administrasjon. Det samme gjelder forskningsmiljøet, som i hovedsak retter seg mot de marine og maritime næringene. Selv om tilbakeflyttere får en spennende jobb og velger å flytte hjem, kan det vise seg vanskelig å finne andre tilsvarende jobber, om de ønsker å skifte beite etter en tid. Dersom man i tillegg er i et parforhold, der begge parter ønsker å bruke sin høye kompetanse, kan planer om tilbakeflytting bli skrinlagt. Å pendle til arbeidsplasser i regionen kan være et alternativ.

Det er imidlertid større villighet til å pendle fra regionen til byen enn omvendt. Dette er noe de større bedriftene i regionen har tatt konsekvensen av, ved å legge avdelingskontorer til Ålesund som ikke er direkte knyttet opp mot produksjon. Slik kan de lettere få tilgang til arbeidskraft av de som bor i byen. Når by og bygd er avhengig av hverandre er gode kommunikasjoner viktig. Lettere tilgang til interessante arbeidsplasser vil gi større valgfrihet for arbeidstakere i antall bedrifter å velge mellom, og bedriftene vil ha flere kandidater å velge mellom. For kulturlivet i Ålesund vil økt etterspørsel føre til bedre tilbud, som vil komme både regionens og byens innbyggere til gode.

Tidligere i dette kapittelet har vi sett at mange stillinger ikke blir annonsert gjennom formelle kanaler, men at tilsetninger skjer gjennom kjennskap og vennskap. Slik kan det være avgjørende å ha de rette kontaktene for i det hele tatt å få vite om ledige stillinger. For de med høyere utdanning som vurderer å flytte hjem, og som forholder seg til utlysninger, kan det bildet de får av arbeidsmarkedet derfor være dårlige enn det i realiteten er. Dette kan være med på å danne stedsrepresentasjoner som ikke er sanne, men som fungerer som ”push-faktor”.

Direktøren i MF viser til ”the puzzle of Møre” ; det at næringslivet går godt til tross for lav formell kompetanse og kulturforståelse. Spørsmålet er om dette er bærekraftig på lang sikt. Bedrifter vil etter hvert måtte se verdien også av formell kompetanse og erfaring fra større

miljø, gjerne fra utlandet. Dessuten må bedriftene forstå at dersom de ønsker mennesker med høy utdanning, må disse tas på alvor. Alfred Bjørlo i Måløy vekst uttaler til Sunnmørsposten 15. sept. 2008 at stadig flere tar høyere utdanning, og at disse forventer at bedriftene er med og utvikler dem som person. Mange ønsker å flytte ut i distriktet, men da ønsker de å ha med seg godene de finner i større konsern på Østlandet. Samtidig som bedriftene på Vestlandet skal beholde det beste av det gamle, må de ta inn over seg at det er annet enn ”the self made-man” som kan være bra.

Flere av uttalelsene over indikerer at vi har å gjøre med Moderna-mennesker (Skålnes 2001) som setter utfordrende og spennende jobber som en betingelse for å flytte hjem. Sørli mener på sin side, at tilbakeflyttere med høy utdanning i større grad enn andre tilflyttere søker mot trygge jobber i det offentlige når de velger å flytte hjem⁵⁶. Han mener at søken mot trygg jobb i offentlig sektor på hjemstedet er viktigere enn å gjøre karriere i storbyen, selv for de som tar høyere utdanning. Etersom Ålesund har lavere innslag av offentlig sysselsetting enn byer og kommuner flest, kan det være færre åpninger for jobb for disse tilbakeflytterne med høy utdanning.

Er det slik at talentfulle mennesker velger sted å bo og flytter dit uansett (Florida 2008)? Dersom det er få valgmuligheter for jobb, starter de da egne kunnskapsintensive arbeidsplasser? Eller kanskje er de som flytter hjem av typen Alterna (Skålnes 2001), som vektlegger alternative livsformer. Da må byen ha stedskvaliteter som romslighet og toleranse. Noen av disse spørsmålene vil bli belyst når vi hører tilbakeflytternes fortellinger.

Jeg har valgt å dybdeintervjue et utvalg tilbakeflyttere som er vokst opp i Ålesund og har tatt høyere utdanning, for så å flytte hjem. Neste kapittel vil klargjøre hvor mange som faktisk tar steget. Deretter vil jeg se nærmere på hvem tilbakeflytterne er, og hva de sier.

5.2 Tilbakeflytting til Ålesund

Det har skjedd en sentralisering gjennom 1900-tallet der mennesker i større grad flytter til by enn land. Jeg har villet undersøke hvor mange som tar høyere utdanning, hvor mange av disse som flytter hjem, og hvor mange av disse som har kommet hjem de siste fem årene uten barn. Slik vil vi få en forståelse for omfanget av tilbakeflytting, og se hvor stort mitt utvalg er

---

⁵⁶ E-post fra Kjetil Sørli 22.05.09

i forhold til populasjonen. Mitt utvalg som er innhentet ved hjelp av snøballmetoden har følgende karakteristika:

- Oppvokst i Ålesund
- Bodd utenbys/utenlands og har flyttet hjem i løpet av de fem siste årene
- Har høyere utdanning (fire år eller mer ved Høyskole/Universitet)
- Hadde ikke barn på tilbakeflyttingstidspunktet

For å finne populasjonen, de som har flyttet hjem med høyere utdanning til Ålesund, har Kjetil Sørli i NIBR bearbeidet SSBs koblede flytthehistoriemateriell for meg⁵⁷. Her har han tatt utgangspunkt i gruppen tilbakeflyttere med høy høyere utdanning. Ettersom antall tilbakeflyttere er begrenset når det gjelder de som har utdanning på Master/Hovedfagsnivå, har han også kjørt data på de med kort høyere utdanning (opp til cand-mag-nivå; sykepleiere og lærere inklusive). Tabellene under baserer seg på tall per 1.1.2006 og er derfor ikke helt i overensstemmelse med det som er situasjonen for de som er flyttet hjem siste fem år per dags dato (se diskusjon om dette i pkt.4.7). Selv om populasjonen ikke stemmer helt med mitt utvalg, gir tallene indikasjoner på hvor mange som flytter hjem med høyere utdanning.

Størrelsen på femårskullet, antall av disse som tok utdanning på høyeste nivå (master/hovedfag), antallet av disse som er tilbakeflyttere i Ålesund, og antall av disse igjen som er kommet siste fem år uten barn.

25-årsalderen (23-27 år)			30-årsalderen (28-32 år)	
Menn	Kvinner		Menn	Kvinner
1121	1117	Antall i ungdomskullet	1251	1179
15	17	- m/høyeste utdanning	124	124
2	1	- flyttet tilbake	9	23
0	1	- av disse innen fem år uten barn	5	7

Kilde: SSBs koblede flytthehistoriemateriale. Upubliserte tabeller bearbeidet ved Kjetil Sørli, NIBR. Nov. 2008

Tabell 14: Antall tilbakeflyttere med høy høyere utdanning til Ålesund

Det er ikke mange med høyeste utdanning som har flyttet tilbake for mindre enn fem år siden uten barn. I 25-årsalderen finner vi kun en kvinne, og dette kan ha sammenheng med at det er få som er ferdig med høy høyere utdanning i denne alderen. Ifølge Sørli⁵⁸ er det en generell tendens til at all adferd skyves litt oppover på aldersskalaen; folk bruker lenger tid på alt de gjør - ta utdanning, etablere familie, flytte osv. Dette kan bidra til å redusere tilbakeflyttingen litt i den yngste fasen ved at færre har rukket å komme så langt.

⁵⁷ Gjennomført 12.11.08

⁵⁸ E-post fra Kjetil Sørli 22.05.09

I 30-årsalderen er det 5 menn og 7 kvinner som har flyttet hjem uten barn av de 124 av hvert kjønn som har tatt høyeste utdanning. Som vi ser er det heller ikke så mange som flyttet hjem med barn; 1/3 av kvinnene som flyttet hjem i 30-årsalderen hadde ikke barn.

Ifølge Sørлие⁵⁹ er det en overrepresentasjon blant Ålesunds-ungdom som tok høy høyere utdanning i forhold til landsgjennomsnittet. Tre av fire som tok høy høyere utdanning flyttet imidlertid fra Ålesund på varig basis, noe som stemmer med Båteviks (2002) funn som viser at Ålesund har liten egenrekruttering av mennesker med høyere utdanning. De som flytter herfra blir langt fra erstattet av innflyttere med høy høyere utdanning. Blant de som bor her som voksne i 40-årsalderen har befolkningen derfor en underrepresentasjon av mennesker med høy høyere utdanning i forhold til landsgjennomsnittet. Dette stemmer med tallene som kommer frem i pkt 2.2 som viser et noe lavt utdanningsnivå for ålesundere.

Størrelsen på femårskullet, antall av disse som tok utdanning på nest høyeste nivå (cand.mag el tilsvarende), antallet av disse som er tilbakeflyttere i Ålesund, og antall av disse igjen som er kommet siste fem år uten barn.

25-årsalderen (23-27 år)			30-årsalderen (28-32 år)	
Menn	Kvinner		Menn	Kvinner
1121	1117	Antall i ungdomskullet	1251	1179
256	351	- m/nest høyeste utdanning	374	515
10	28	- flyttet tilbake	34	84
6	10	- av disse innen fem år uten barn	7	28

Kilde: SSBs koblede flyttehistoriemateriale. Upubliserte tabeller bearbeidet ved Kjetil Sørлие, NIBR. Nov. 2008

Tabell 15: Andel tilbakeflyttere med høyere utdanning til Ålesund

At høy utdanning fører til flytting fra periferien eller at man blir værende i storbyen blir bekreftet av tidligere forskning. At tilbakeflytting av de med kort høyere utdanning er som på landsnivå forbauser noe, da jeg ville tro at en by på Ålesund sin størrelse hadde mer behov for formell kompetanse enn landssnittet. At Ålesund har veldig lav tilbakeflytting av de med høy høyere utdanning i forhold til landssnittet, kan forklares med det som er diskutert rundt næringsstruktur og holdninger til kompetanse tidligere i dette kapitlet.

Det finnes ikke et bredt spekter av spennende jobber i Ålesund for den kreative klassen med akademiske yrker. Er utfordrende jobb så viktig for de med høy utdanning at flytting er uaktuelt uten at dette er på plass? Kanskje ligger årsaken også i andre forhold enn jobb. I neste punkt vil disse spørsmålene belyses. Jeg ønsker å få mer kunnskap om hvorfor folk med

⁵⁹ Her har jeg ikke grunnlagstallene, teksten baserer seg på e-poster med Kjetil Sørлие.

høy utdanning velger å flytte hjem til Ålesund, og hvordan de vurderer kvaliteter ved byen. Jeg vil få synspunkter fra et utvalg, og deres fortellinger kan ikke generaliseres til å gjelde alle tilbakeflyttere med høy utdanning (se diskusjon i metodekapittelet).

5.3 Tilbakeflytterne - kjennetegn

Jeg har valgt ut ni tilbakeflyttere for dybdeintervju. Alle navnene som er benyttet er fiktive. Disse seks kvinnene og tre mennene er vokst opp i Ålesund, de har tatt høyere utdanning og er flyttet hjem i løpet av de siste fem årene uten barn. I valg av tilbakeflyttere har det vært et mål å fordele disse på forskjellige yrkesgrupper, og følgende yrkesgrupper er representert: media, offentlig, bank, kreativt yrke, industri, personalarbeid og helse. Tilbakeflytterne har gjennom å dele sine erfaringer, forestillinger og meninger med meg, gitt innsikt i det levde livet i Ålesund. Deres forståelser danner grunnlag for å si noe om byen er liv laga for denne gruppen tilbakeflyttere. Tabellen under oppsummerer kort kjennetegn ved tilbakeflytterne.

Variabler	Verdier	Merknader
Kjønn	3 menn, 6 kvinner	Begrunnelse i metodekap.
Alder	Gjennomsnitt: 31 år	Dersom ser vekk fra en på 46 år: 28 år
Sivilstatus	5 single, 4 samboere (1 partner bor delvis på Østlandet)	En har barn
Familie	Alle har mor, 6 har far, 4 har søsken, 2 har bestemor i byen	
Utdanning	5 Master, 4 Bachelor + minst ett år tillegg	
Partneres utdanning	Høyere utdanning	
Studert hvor	4 bare i Norge, 5 i Norge + Europa	
Arbeidserfaring	Solid	3 har bodd og arbeidet i utlandet
Arbeidssted nå	7 i eller nært bysentrum, 2 pendler til regionen	
Kreativ klasse	<ul style="list-style-type: none"> • Den kreative kjerne: 5 • De kreative profesjonelle: 3 • Kunstnere (bohemene): 1 	I henhold til Isaksen (2005:16) sin inndeling
Vokst opp	4 Indre, 2 Midtre, 1 sentrum, 2 Ytre	
Bosted nå	2 Indre, 6 Midtre, 1 sentrum	1 Indre, flytter nå til byen
Type bolig	4 eier og 3 leier leilighet, 1 hos mor, 1 i hus	1 som leier bygger hus, 1 hos mor leter etter leilighet for kjøp

Tabell 16: Kjennetegn ved tilbakeflytterne

Gruppen av tilbakeflyttere er preget av tverrfaglige kompetanse. Alle tilbakeflytterne faller inn under Floridas (2004) definisjon av "the creative class" som er kjennetegnet ved kreativitet og høy utdanning. Flere har lengre opphold i utlandet bak seg; delvis gjennom studier og jobb, men også på oppdrag fra arbeidsgiver i Norge. Utenlandsopphold blir gjerne sett på som en del av en livsløpskarriere, se Sørli (2006), Båtevik (2002) og Frønes (1997). Et flertall jobber i næringer som er orientert mot et internasjonalt marked, og de har derfor

erfaringer som går utover forhold i byen eller distriktet. To av tilbakeflytterne har arbeidssted i regionen, men har mulighet for kontorsted i byen innimellom. Resten arbeider i eller nært bysentrum.

I forhold til hvor de er vokst opp er det nå flere som bor i bysentrum. De to som har barn eller planlegger familie, har hus eller bygger hus med mer landlig beliggenhet. De er opptatt av gode oppvekstforhold for barna, og vurderer ikke bysentrum som et sted å la barn vokse opp. De andre eier eller leier leilighet i eller nær sentrum, med unntak av han som fremdeles bor hos mor, men leter etter leilighet i byen. Tilbakeflytterne tiltrekkes av det urbane, og vil gjerne bo i bysentrum.

Det var bare to som flyttet hjem med partner, de andre var single. En av tilbakeflytterne har funnet partner her etter tilbakeflytting. Alle har familie i Ålesund, og det som er felles for alle, er at de hadde en mor å komme hjem til. Sannsynligvis er det andre faktorer enn mor som har betydning i flytteprosesser, og i det følgende vil vi bli kjent med tilbakeflytternes grunnvinger for å flytte hjem.

5.4 Motiver for tilbakeflytting

Når vi vet at det er få som har tatt høyere utdanning som flytter hjem er det naturlig å spørre hvorfor i all verden disse tross alt valgte å komme hjem til Ålesund. Var det forhold ved det stedet de flyttet fra som var avgjørende (push), eller var det forhold ved hjemstedet som dro (pull)? Eller var det slik at de ikke hadde noen klare formeningene men bare drev inn i en avgjørelse om å flytte tilbake?

De fleste hadde veldig klare oppfatninger om i hvilken grad de tenkte at de ville flytte hjem den gang de dro ut. Halvparten var som Petter helt klar på at *”Ja, jeg så alltid for meg at jeg skulle tilbake til Ålesund”*, mens Marianne representerer de som aldri skulle komme tilbake. At det ble Ålesund allikevel var noe som både overrasket henne selv, venner og familie:

”... jeg var alltid den som aldri skulle tilbake til Ålesund, jeg var en av de første som dro, jeg dro til utlandet rett etter videregående. Og skulle liksom aldri tilbake hit, og så var jeg en av de første som flyttet tilbake”.

Underveis fra ungdom til voksen tok livet en annen retning enn hun hadde forestilt seg før hun dro ut, og dette gjelder for så vidt flere av tilbakeflytterne. Mange forhold har påvirket de

avgjørelsene de har tatt underveis i livsløpet, og alle disse avgjørelsene har igjen fått betydning for det livet de lever.

5.4.1 Livsløp

Flere nevner at de i livsløpet var kommet til et vendepunkt i sitt livsløp som ville gi livet ny retning. Cecilie som bodde i utlandet

”kom til et punkt der jeg måtte tenke litt (jobb), og så hadde jeg bodd vekke i seks år, hvis jeg gror fast skikkelig her..... det er jo dette med nettverk, og venner og slikt. Hvis jeg skulle begynne i en ny jobb, noe helt nytt noe, så bør jeg kanskje komme meg hjem for det er det jeg vil. Det var på tide å ta et valg”.

Cecilie ønsket å optimalisere sitt ”livsprosjekt” (se pkt. 3.4), og da måtte hun ta et aktivt valg som ville ha betydning for store deler av livet. Hun ville ikke fortsette å bo i utlandet, og hadde ressurser og handlingsevne til å gjøre noe med situasjonen.

De tre vitale spørsmålene; Hva skal jeg gjøre her i livet? Hvem skal jeg gjøre ting sammen med? og Hvor skal det skje? (Sørli 2006, Florida 2008) ble diskutert i punkt 3.4. I hvilken rekkefølge tilbakeflytterne tok stilling til disse, var for mange bestemmende for nettopp hvilke muligheter de så de hadde til å flytte tilbake til hjembyen. De fleste hadde ”hva skal jeg gjøre her i livet” først i rekkefølgen. Det å ta utdanning er i seg selv av stor betydning for livsløpet – og ikke minst forventningene til livet. Når de så ønsket å se på hvor – spørsmålet, hendte det at de så den kompetansen de hadde ikke var tilstrekkelig til å få den jobben de ønsket i Ålesund. Noen hadde søkt jobb eller prøvd å jobbe i Ålesund, men så at de måtte dra ut igjen, eller være lenger utenbys, for å fylle på med mer utdanning eller erfaring:

”Jeg var bestemt på, hadde lyst hjem igjen når jeg var ferdig i (land i Europa), hadde lyst til å jobbe innen eksportmarkedsføring. Men det var bare håpløst, husker han jeg snakket med på Ekornes den gangen: Det er flere som går ut døra enn som går inn om morgenen her, så det var helt håpløse tider.”

For Vidar betydde dette at han måtte ta mer utdanning og opparbeide mer arbeidserfaring før han kunne få den jobben han ønsket her hjemme.

Flere så også at stilte de spørsmålene i ”feil” rekkefølge, måtte de av og til ta omvalg når det gjaldt hvem de skulle dele livet med. Å treffe sin partner på utdanningsstedet betydde ofte at det var to parter som begge ville realisere sine liv i forhold til muligheter for arbeid og karriere, samt bindinger til hjemstedet (sammenvevde liv, se pkt.3.4). Ettersom flere tok hensyn til egne individuelle ønsker når det gjaldt bosted, medførte dette store endringer i

kjærlighetslivet. To av tilbakeflytterne flyttet fra samboere, og en flyttet fra kjæreste. Som Vidar sier:

”Jeg ville ikke bli boende i (by på Østlandet) for evig og alltid, og hun ville ikke flytte til Ålesund så det ble litt sårne grunner som lå litt og lugget litt bak, som jeg måtte ta et oppgjør med, før man sitter der med unger og alt det der.”

For andre var nettopp det at det ble slutt med kjæresten avgjørende for tilbakeflytting. Det at ingen hadde barn når de flyttet hjem, gjorde det lettere å rive seg løs fra de bindingene de hadde der de var. For de fleste var det ikke tilfeldigheter som førte dem hjem til Ålesund; det var aktive valg og timing i forhold til en planlagt sekvens i livsløpet.

I forskjellige faser av livet er noen faktorer viktigere enn andre. For mange unge er det å ta utdanning viktig, ikke fordi det garanterer god inntekt, men fordi det er vanskelig å oppnå god inntekt dersom man ikke har utdanning (Frønes 1997, pkt. 3.4). Når utdanning prioriteres blir også et yrkeskarriereløp viktig. At flyttemotiver forandrer seg i ulike livsfaser er derfor naturlig.

5.4.2 Arbeid

Bo- og flyttemotivundersøkelsen viser flyttemotiver i ulike livsfaser. I alderen 22-28 år (Sørli, Havnen og Langset 2008), er det først og fremst arbeid og utdanning som er viktig. Det stemmer med det inntrykket jeg får når jeg snakker med mine tilbakeflyttere. Når de har tatt en lang utdanning ønsker de å bruke kompetansen. Som Berit sier: *”Det er jo en grunn til at du har tatt en så lang utdanning, ikke sant?”* For de aller fleste var det utsiktene til en god jobb med spennende arbeidsoppgaver som var utslagsgivende. Vidar formulerer dette slik: *”Det er vanskelig å sette fingeren på noe, men samtidig er jobb viktig for meg, og var vel egentlig utslagsgivende for meg, ville ikke flyttet opp igjen på død og liv og begynt i kassa på Rimi”*. Tilbakeflytterne ønsker å bruke sin kompetanse og setter krav til at jobben skal være utfordrende og utviklende.

For noen var ”push”- faktoren et tøft arbeidsmarked, og det til tross for at de tilhører en ”heldig” fødselskohort (se Figur 8). For andre var det en overgang fra studier til jobb. Andrea ønsket å komme ut av studentlivet og konsentrere seg om arbeidet, (det var så alt for mye som skjedde hele tiden der), og da var flytting en måte å markere overgangen til en ny fase i livet. Noen var misfornøyde med innholdet i jobben der de var, og så at ny jobb kunne kombineres med flytting. Selv om de ikke nødvendigvis mistriivdes i den jobben de hadde var de klar for

noe annet. Da var nettopp utsiktene til en god jobb avgjørende og en forutsetning for å flytte tilbake. Hanne sier: *"Det er på grunn av jobb jeg bor her nå, flytter tilbake hit, på grunn av mulighetene det å jobbe i dette selskapet gir meg. Det er lurt karrieremessig"*. Hvis vi holder oss til Skålnes' (2001) begrepsbruk kan vi si at alle kvinnene i utvalget kan kategoriseres som Modernatyper som ser på høyere utdanning som en selvfølge, og er opptatt av et yrkesliv som er utfordrende og interessant. De vil gjerne jobbe i Ålesund, men det er vurderingen av hvor mulighetene er best for å få "alt", som avgjør hvor de slår seg ned.

Flere nevner at det er lettere å være synlig i Ålesund hvis du bare får en fot innenfor, og når de sammenligner med andre som har valgt å bo andre steder, ser de at mulighetene er vel så gode i Ålesund. Andrea sier:

"Det er stor forskjell på arbeidsmarkedet her og i (by på Vestlandet). Det er veldig bra å være her, synes det er lett å være kunstner, et mye bedre og større miljø enn jeg hadde trodd. Det er faglig utviklende å være her, har gode muligheter. Det er færre jobber, men færre om jobbene, du er mer synlig...."

Andrea fremhever også det gode samholdet, og muligheter for fellesprosjekt og "stunts" i samarbeid med institusjoner.

Det har ikke vært like lett for alle å få spennende oppgaver, og for de som har en mer samfunnsfaglig bakgrunn, var det viktig å kunne vise til arbeidserfaring. Som Siri sier: *"Jeg hadde ikke fått så god jobb her dersom jeg ikke hadde god jobberfaring fra (by på Østlandet)"*. Hun sier den tunge formelle kompetansen hun har ikke ville vært tilstrekkelig, da det avgjørende var de erfaringene og resultatene hun kunne vise til. Dette stemmer med det rekrutteringsrådgiverne sier.

For alle tilbakeflytterne var muligheten for en interessant jobb der de kunne bruke sin kompetanse en helt nødvendig forutsetning for å flytte tilbake. Når tanken om å bytte jobb eller gå over fra studentlivet til arbeidslivet ble aktuell, var det naturlig å se på arbeidsmarkedet også i Ålesund. Med forskjellige uttalelser som: *"... men det har mye med jobb å gjøre faktisk.....det var jobb.....praksis å komme til her.....fikk jobb.....det var jobb.....og så fikk jeg den jobben jeg søkte på og så flyttet jeg etter det.....jobben er svaret"*, er arbeid det eneste motivet som klart skiller seg ut fra de andre motivene. Allikevel er det ikke jobb alene som drar dem mot hjembyen. Her har de tilknytning og nettverk, og ikke minst er familie og venner viktig.

5.4.3 Familie og venner

For tilbakeflyttere til små og mellomstore byer viser Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 (pkt. 3.5.1) at familie og sted/miljø er de viktigste motivene for tilbakeflytting. Nå divergerer min gruppe fra utvalget som utgjør grunnlaget for disse dataene, da mine tilbakeflyttere alle har høyere utdanning, og de hadde ikke barn på tilbakeflyttingstidspunktet. Så viser da også mine samtaler at det å ha familie i byen er viktig, men ikke avgjørende for tilbakeflytting; Siri sier: *"Familie selvsagt en av grunnene til at vi valgte å flytte opp igjen"*. For en tilbakeflytter var en krise i livet avgjørende for å flytte hjem til familien. Det som skulle være et kort stopp er kanskje blitt permanent, da hun fikk *"en fot innenfor"* i en spennende jobb.

Tilbakeflytterne gir ikke uttrykk for at det er forventninger og press fra familie som fører til at de flytter hjem. Hanne måtte nesten unnskyldes seg for det valget hun tok: *"De var sjokkert, det var det siste dem hadde trodd..... Når du forklarer årsaken aksepterer de det og er enige i det, og de støtter meg, tror det er lurt karrieremessig."* Når du tar høyere utdanning blir det forventet at du skal flytte ut for å gjøre karriere. Å bo i Ålesund oppfattes av mange som en blindvei, og kan kanskje forklares med at Ålesunds identitet ikke er knyttet til akademien.

Noen nevner at det er godt å være nær gamle foreldre eller besteforeldre, men det er mer som en ekstrabonus enn en grunn til å flytte hjem. Berit sier: *Jeg er kommet veldig nært besteforeldre, jeg har ei bestemor som lever, det er kjekt å være tett de de siste åra de lever."* Andre sier foreldre er mobile og kan komme på besøk uansett hvor de bor. Han som er over i en annen livsfase med barn fremhever verdien av å ha besteforeldre i nærheten. For å oppsummere kan vi si at ja, familie er viktig, men i hvilken grad er avhengig av hvor tilbakeflytterne er i livsløpet, og hvilke forpliktelser de føler de har overfor gamle foreldre og besteforeldre.

De aller fleste har lite kontakt med barndomsvenner som bor i byen, og nye venner er gjerne kollegaer. De vennene de føler de har noe til felles med har bosatt seg andre steder. Nettverket skiftes gradvis ut til fordel for kollegaer når interessene endres, som tidligere diskutert i punkt 3.2. Barndomsvenner som bor i byen har ofte ikke tatt utdanning og er ikke så opptatt av jobb, og dessuten er de i andre faser i livet. Hanne er en av dem som synes dette er vanskelig, og som savner noen som er lik seg selv og som hun kan finne på aktiviteter sammen med:

” Jeg har ei barndomsvenninne her som jeg har kontakt med. Og da er det sånn at jeg kommer opp til ho, og så sitter jeg og leser alle Se og Hør og prater med ungene hennes, og så er jeg helt sliten og så går jeg hjem (latter). Kanskje jeg tar med ungene hennes for å hjelpe og avlaste ho..... men de fleste av vennene mine her hjemme er ikke så full fart i da. Her er en del, et par gutter på jobb som er litt aktive og friluftinteressert, men så er det jo ganske begrenset, for de har jo dame, sant, og da skal de liksom hjem til familien og krav og, så det sosiale blir nok på jobb, mest. Med nye bekjenskaper. Det er jo litt rart, for det er jo helst guttene som er aktive, sant? Så jeg tror det kan bli ei utfordring dersom du tenker på sosialt sett.”

Det at Hanne har tatt utdanning og bodd vekke, har vært med på å løsrive henne fra sosiale nettverk og den måten jevnaldrende lever på (Fosso 2004, se pkt. 3.2.3). Denne mangelen på felles erfaring med andre kvinner på stedet gjør det vanskelig å integreres når hun nå flytter hjem. Å søke fellesskap og mening med andre blir vanskelig fordi hun bare finner menn som deler hennes friluftinteressener. Å være kompis med menn som har ”dame” og familie å ta hensyn til, er ikke alltid like enkelt. Hun er ikke alene om å savne et nettverk av likesinnede. I et større miljø preget av kulturelt mangfold og alternative arenaer ville dette vært lettere. I Ålesund er tilbakeflytterne i en annen livssituasjon enn andre på samme alder, og det er ikke så lett å finne noen med de samme interessene. Dessuten, og kanskje nettopp derfor, opptar jobb en stor del av livet.

Mye av det sosiale foregår på byens kafeer eller utesteder, og da gjerne med kollegaer som de føler de har noe til felles med. Disse behøver ikke være fra Ålesund, heldigvis sier Siri: ” *Og det er folk fra Ålesund, men heldigvis også folk fra andre plasser. Som bor her også. Det synes jeg er veldig bra, at det ikke bare er folk fra Ålesund som bor her*”. De aller fleste gir uttrykk for et savn av barndomsvenner og venner fra studietiden som nå bor andre steder. Samtidig er det mulig å få nye venner – og da ofte kollegaer som gjerne har røtter i regionen.

5.4.4 Bolig

Boligprisene er betraktelig lavere i Ålesund enn større byer i Norge eller Europa. For å synliggjøre dette har jeg sammenstilt boligprisene i Ålesund og Oslo.

Type bolig	Oslo	Ålesund	”Rabatt”i Ålesund
Enebolig	34.000	16.000	53%
Rekkehus	30.000	18.700	38%
Leilighet	36.000	22.500	38%

Tabell 17: Priser på boliger siste året per kv. m. i gj. snitt, per 21.11.08. Kilde: Eiendomsverdi AS

Det er spesielt enebolig som er billigere i Ålesund enn Oslo, men ingen av tilbakeflytterne tenkte på dette som alternativ boform når de flyttet hjem. Å kunne ha råd til egen leilighet var

en ekstra bonus som de ikke kunne regne med om de hadde bodd i en mye større by. Som Marianne sier: *”Det at jeg kunne kjøpe egen leilighet, hadde ikke hatt råd til det i Oslo”*. For de som kommer fra storbyer i Europa blir prisnivået her ekstra lavt. Men, det er ikke bare prisnivået, det er også type bolig som er attraktivt her. Det å kunne bo nært sentrum, det å ha utsikt eller egen balkong, er goder de ikke kunne ha regnet med å få andre steder. Som singel oppleves leilighetsmarkedet som godt og variert, verre er det dersom du har barn og leter etter noe til leie. Han som har barn strevde med å finne noe å leie, og senere også med å finne hus i det området han ønsket – men nå er han kjempefornøyd. For Andrea som lette etter billige, egnede lokaler i sitt yrke som utøvende kunstner, var utleiemarkedet i Ålesund veldig bra, og var en positiv faktor ved å flytte hjem. Billige gode lokaler kan gi grobunn for kreativitet og innovasjon sier Florida (2008:140), og refererer til Jane Jacobs: *”New ideas require old buildings”*.

Selv om lave boligpriser og et godt tilbud på boliger er positivt for tilbakeflytterne, er ikke dette avgjørende som motiv for å komme hjem. Funnene fra Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 (pkt.3.5.1) viser at familie/bolig var de dominerende motivene for tilbakeflytting i aldersgruppen 29 – 35 år. De fleste i mitt utvalg er yngre enn denne gruppen, og ”henger” dessuten litt etter i livsløpet når det gjelder motiv for flytting. Samme undersøkelse viser at sted/miljø er motiv for å flytte mot strømmen, mot småbyen. I hvilken grad dette også er motiv for mitt utvalg vil vi få vite mer om i det følgende.

5.4.5 Sted/Miljø

Tilbakeflytterne blir lyriske når de snakket om fjord og fjell, sjølukt og stillhet. Nå er nok utvalget mer friluftinteressert enn den gjennomsnittlige nordmann, og toppturer sommer som vinter er aktiviteter de fleste har glede av. Flere driver som Hanne med ganske krevende aktiviteter:

”Det er naturen som gjør at vi kan vurdere Ålesund. Det er godt å ha fjord og fjell, naturen, jeg er veldig glad i ski, paraglider, kitesurfer, vi gjør alle sånne ting da, så der er veldig fint å bo her på den måten. Naturmessig da. Det var kulissene rundt mer enn bysentrum jeg tenkte på som verdifullt. Du kan gå rundt, se sjøen, du kan kjenne frisk luft, du kan gå her og her er ikke folk rundt deg, her er stillhet”.

Hanne er ikke alene om å fremheve stillheten og roen, og spesielt gjelder det de som har flyttet hjem fra storbyer i utlandet.

Bysentrum og Jugendstilen har tilbakeflytterne et forhold til, men det er ikke disse stedlige kvalitetene som var viktigst når de vurderte å flytte hjem. Det var naturkvaliteter i kommunen og i regionen rundt byen, som gav hjemlengsel og som dro dem hjemover. Dette stemmer med funnene i rapporten "Jakta på det regionale mennesket" (Båtevik, Olsen & Vartdal 2003), som viser at tilknytning til regionen og naturkvaliteter var viktige motiv for tilbakeflytting.

Tilbakeflytterne ser på Ålesund som et godt og trygt sted å vokse opp, og de referer til egen gode oppvekst. Cecilie sier:

"Når jeg var vekke tenkte jeg på det at hvis jeg skulle få barn, jeg hadde aldri lyst til å få barn som skulle vokse opp i (by i Europa) for eksempel, jeg tenkte liksom Ålesund, for familie er jo Ålesund en perfekt plass å vokse opp i. Passe stor, du har liksom naturopplevelsene, du har sjø, du har fjell du har et bra fritidstilbud - familie".

At flertallet av tilbakeflytterne har bodd i større byer i utlandet, gjør i at de kanskje i større grad enn de som er blitt boende for eksempel i Bergen eller Oslo etter endte studier, reflekterer over hvordan livet ville artet seg på to vidt forskjellige steder. For dem var det et valg av livsstil, der det urbane internasjonale ble stilt opp mot et ruralt alternativ. Ved å jobbe i en internasjonalt orientert bransje kan de få det beste av to verdener; naturen og roen her, samtidig som de i jobbsammenheng kan være verdensborgere. Når de har bodd borte setter de mer pris på det de har her; de vet hva andre steder har å tilby. Hanne sier: *"Jeg vet hva det vil si å jobbe i utlandet nå, og jeg tenker over hvor godt vi har det i Norge, sant, nå har jeg vært rundt på forskjellige avdelinger og sett litt av hvert."*

Det å ha tilknytning til stedet er viktig, de kunne ikke ha flyttet hvor som helst. Som Petter sier: *"Jeg må ha en tilknytning til stedet. Ellers er stedet verdiløst for meg. Det med identitet og tilknytning er viktig for meg"*. For han var det ikke et valg å fortsette å bo et sted han eller samboeren ikke hadde tilknytning; det måtte bli flytting til byen der samboeren var fra eller Ålesund. Hans og samboerens ønsker måtte tilpasses hverandre, (se Elder & Johnson 2003 om "linked lives", pkt. 3.4).

Det er vanskelig for tilbakeflytterne å sette ord på hva det spesifikt er ved Ålesund som drar hjem, det er deres "sense of place", basert på mer eller mindre bevisste stedsopplevelser og stedsfølelser. Sverre sier: *"Er litt usikker på om det kunne vært en annen by jeg flyttet hjem til. Jeg hadde lyst hjem til Ålesund, det var liksom det som var .... jeg stortrives her i byen, jeg føler jeg har hatt nok tid vekke fra byen."* Ålesund er noe i tilbakeflytternes bevissthet basert

på mentale forestillinger. Disse bildene er like mye et resultat av følelser, stemninger og minner som konkrete forhold ved byen.

5.4.6 Oppsummering og drøfting

Det utvalget jeg har valgt å intervju er i den livsfasen hvor de fleste flytteprosesser skjer. De har høy utdannelse som de ønsker å bruke, og derfor er det en nødvendig forutsetning at de flytter hjem til en spennende og utfordrende jobb. Selv om det var tilknytning til byen som gjorde tanken på å flytte hjem aktuell, var det mulighetene for en spennende jobb som var avgjørende når de tok steget og flyttet.

Det var i noen grad forhold ved det stedet de var som dyttet (push) tilbakeflytterne vekk, men først og fremst var det følelser og tilknytning til Ålesund og regionen som dro (pull) dem hjem. Alle med unntak av en tok et aktivt valg ved å flytte hjem, de lot seg ikke "viljeløst drive" hjem. Valget de tok gikk ofte på tvers av det som var forventet, og det som var vanlig blant venner med høy utdannelse. Flytting medførte brudd med en livsstil og et oppbrudd fra nettverk av likesinnede. For noen influerte flyttevalget sterkt livsprosjektet til dem selv og partner. Spørsmålet "Hvem skal jeg dele livet med" måtte stilles på nytt, da partner ikke var villig til å flytte til Ålesund. De opplever at det er positivt å komme nærmere familie, men dette motivet sammen med venner og bolig, synes å ha mindre betydning for tilbakeflytterne enn for befolkningen generelt.

At det heller ble Ålesund enn en annen by, henger sammen med tilknytning og identitet, der minner om en god og trygg oppvekst er viktig. I tråd med Halfacrees modell (pkt. 3.2.1) er det ikke de konkrete kvalitetene ved byen alene som gir forståelsen av hva Ålesund er for dem. Det er derimot et komplekst samspill av abstrakte og konkrete dimensjoner. Hvordan byen fysisk er utformet og ligger i landskapet, de dominerende representasjonene og hvilket liv de kan leve her. Det er ikke mulig å rangere byer i forhold til et sett av konkrete kvaliteter satt opp på ei liste (Florida 2008, appendix E), og ut fra dette velge by å flytte til. Følelser som tilknytning og identitet er ofte vanskelig å identifisere, og gi konkret innhold eller verdi. Nå ser ikke Florida bort fra tilknytning og identitet da han sier at vi ofte undervurderer betydningen av denne dimensjonen. Han mener vi i vårt valg av sted å bo må vurdere (avhengig av hvor vi er i livsløpet), hvor viktig det er å ha familie og nære venner i nærheten, hvilken livsstil vi ønsker, og hvordan stedet passer med vår personlighet.

Det stedet som gjør oss lykkelig kompromisser ikke sier Florida videre. Dette stedet setter ikke noen verdier opp mot andre – det gir oss alt. Cecilie som har bodd mange år i (by i Europa), uttrykker i likhet med flere glede over å ha tatt et riktig valg, og at byen gir henne det hun ønsker i sitt livsprosjekt: *”Fy søren så glad jeg er for at jeg flyttet hjem! Det er jeg kjempeglad for. Det ble mye bedre enn jeg hadde trodd!”*

Ifølge Fosso (2004:121) kan vi gjennom en kvalitativ undersøkelse ikke finne den ene eller viktigste årsaken til tilbakeflytting, men få en forståelse av mangfoldet av motiver. Dette stemmer med det sammensatte bildet jeg finner hos tilbakeflytterne. Allikevel vil jeg si at det først og fremst er en draging mot hjemstedet som handler om identitet og tilknytning, men at flytting er uaktuelt uten en spennende jobb hvor de kan bruke sin kompetanse. Draging mot Ålesund baserer seg blant annet på deres subjektive forestillinger om stedet, og i det videre vil vi få innsikt i hvilke kvaliteter de vurderer at byen har. Har byen ”alt” - som Florida mener din by bør ha - eller mener tilbakeflytterne her er rom for forbedringer?

5.5 Kvaliteter ved Ålesund

Som omtalt tidligere er det vel så viktig å stille spørsmålet ”hvordan skal jeg leve”, som ”hva skal jeg gjøre her i livet”, og ”hvem skal jeg gjøre det sammen med”. Hvor du bestemmer deg for å bo, mener Florida har stor betydning for den globale økonomien, men også for hvert enkelt menneske. Som amerikaner representerer han muligens en annerledes tradisjon enn vår tradisjonelt rotfaste norske, da han mener mennesker ”shopper” sted alt etter hvor de mener de best får dekt sine behov. At stedet har de rette kvalitetene er helt avgjørende for den kreative klassen.

Etter å ha transkribert og kategorisert tilbakeflytternes uttalelser, så jeg at mye føyde seg noenlunde inn i Floridas kategorier (2008, appendix E), men at jeg måtte føye til forhold som hadde med tilhørighet å gjøre. Dette stemmer med ”Place and Happiness” undersøkelsen til Irene Tinagli (Florida 2008). For å være lykkelige må vi føle at vi hører til, at vi har en tilknytning, og at vår identitet er knyttet til stedet. I en globalisert verden der landegrensener blir mindre viktige og vi influeres av internasjonale inntrykk, er det naturlig at den individuelle valgfriheten øker. I mitt utvalg finner jeg at identitet og tilknytning er en viktigere dimensjon å ta hensyn til, enn det som generelt kommer til uttrykk hos Florida når det gjelder hans kreative klasse.

Nå ønsket jeg ikke i det følgende å vurdere steder opp mot hverandre. Med utgangspunkt i det som er skrevet om byen som lokalitet og representasjoner av byen, ønsker jeg å gå i dybden på tilbakeflytternes tanker om, opplevelser og erfaringer med å bo i Ålesund. Det levde liv i byen (Figur 5 og Tabell 7). Ettersom kvaliteter ved byen også kan være motiv for tilbakeflytting er det en glidende overgang mellom motiver og kvaliteter, og temaene bør sees i sammenheng.

5.5.1 Arbeidsmarked

Hvordan få jobb

Når arbeid er en viktig del av tilbakeflytternes liv, og samtidig er den viktigste forutsetningen for tilbakeflytting, er det naturlig at de hadde mye de ønsket å formidle om dette temaet. Derfor er arbeidsmarkedet gitt stor plass i oppgaven. For potensielle tilbakeflyttere er det viktig å kunne orientere seg om hvilke ledige stillinger som finnes. Nå er det ikke alltid at stillinger er utlyst, og som diskutert tidligere, eksisterer det både formelle og uformelle rekrutteringskanaler. Slik er det ingen tilfeldighet at to av tilbakeflytterne har fått jobb etter å ha hatt studentoppgaver for bedrifter. Hanne som er en av disse sier:

”Jeg har ikke gått gjennom en formell rekrutteringsprosess, ikke sant, de hadde et behov og jeg var kvalifisert, ... det er da jeg ikke kan si hvor bevisst de er på å få inn.... sånne som meg eller ikke, for jeg kom inn litt andre veien”.

Dette utsagnet bekrefter det som er diskutert tidligere. Bedriftene er ikke nødvendigvis på jakt etter en person med en definert formell kompetanse. De ser at en person fungerer godt – har den realkompetansen de trenger akkurat nå – og ansetter.

Noen tilbakeflyttere ble tipset om mulige behov for arbeidskraft og tok kontakt med arbeidsgiver, mens andre søkte på jobber som var annonsert. Cecilie som jobber i finans sier de jobbene hun erfarer er ledige, dreier seg mye om bank og forsikring, men at hun ikke ser disse jobbene utlyst. Du må være i miljøet og slik få kunnskap om hva som er ledig.

”Venninnene mine også som skal med tid og stunder flytte hjem, de spør meg om hvor de skal se etter jobb, har ikke sett noe i Sumpen. Det er ikke så veldig mye som er utlyst i Sumpen, du må liksom vite, eller kjenne noen rundt, høre litt rundt i stedet for å gå på avisene”⁶⁰.

Flere av de jeg har intervjuet sier de ble tipset om stillinger som var ledige, og mener de var heldige som kjente noen som visste om en ledig jobb. For de som ønsker å flytte hjem og ikke

---

⁶⁰ Sumpen: Dagligtale for Sunnmørsposten, den største avisen i regionen

har nettverk, men forholder seg til stillingsannonser, kan arbeidsmarkedet fremstå som tøffere enn det i realiteten er. Samtidig vil bedrifter gå glipp av gode søkere, fordi de ikke tar seg bryet med en formell ansettelsesprosess (se pkt. 5.1.2).

Muligheter for karriere og faglig utvikling

Som tidligere omtalt under diskusjonen rundt motiv, er tilbakeflyttere ikke interessert i å kompromisse på jobbinnhold. Mitt utvalg sier alle at de får vel så gode muligheter i Ålesund som andre steder – men det gjelder å få en fot innenfor. Ettersom her er små forhold får de ansvar, arbeidsoppgavene er varierte, og de blir synlige. Det er tette miljøer der de som jobber innenfor samme bransje kjenner hverandre og gjerne omgås privat. Denne ”minglingen” foregår ikke i formaliserte fora, men gjerne på kafé, i treningsstudio eller i skibakken.

De av tilbakeflytterne som arbeider i næringslivet vurderer Ålesund (og regionen) til å ha et godt arbeidsmarked innenfor visse næringer, der det er mulig å utvikle seg i jobben, og få mer krevende jobber underveis i karrieren. De som arbeider innenfor samfunnsfaglige emner er derimot mer forbeholdne, og mener det ikke er så mye å velge mellom. Dette stemmer med det arbeidslivsinformantene sier om behovet for arbeidskraft omtalt tidligere i dette kapittelet.

At Ålesund og regionen har et internasjonalt næringsliv blir sett på som veldig positivt. Ikke bare de som selv jobber internasjonalt, men også de som jobber innenfor kreative yrker er klar på at dette påvirker det arbeidet de gjør på en positiv måte. Andrea sier:

”At det er et eksportrettet næringsliv er bra for oss. Da kan vi få en internasjonal tilnærming. Mange av verftene er synlige internasjonalt og kan presentere kunsten for oss enten det er i form av gaver, på kontorene der det er mange besøkende, eller om bord i båtene”.

Selv om det globale sterkt påvirker en by som Ålesund, blir alle disse inntrykkene filtrert gjennom lokalmiljøet sine tradisjoner (for eksempel Heggen, Myklebust & Øia 2001, pkt. 3.2.3). Det reflekteres da også i omdømmerapporten NCE har utarbeidet (se pkt. 2.4), uttalelser fra arbeidslivsinformanter tidligere, samt i uttalelser fra tilbakeflytterne som blir omtalt i det følgende.

Verdier i næringslivet

I likhet med direktøren i MF (se pkt. 5.1.2) er det flere av tilbakeflytterne som snakker om den spesielle cowboymentaliteten vi finner i næringslivet. Vidar sier:

”Miljøet på jobben; det er ikke kvinnefiendtlig, men det er kanskje litt mer tradisjonelt, føler jeg. Cowboy og tradisjonelt er kjapt og greit oppsummert fordi de damene som jobber der er kanskje mere, for å kalle det det, mer i sekretærfunksjoner, sentralbord, kantine, ja riktignok noen i personal og sånne ting men i hallen, ingeniører, og ikke minst ledelsen, der er det mannsdominert”.

Bedriftens representasjoner som gir makt handler om hvilken kunnskap, symboler og koder som er dominerende (se pkt. 3.2.1). Kvinnene uttrykker at det er et problem å få legitimitet for det arbeidet de utfører dersom de ikke har gått gradene. De blir møtt med holdninger som: ”hva kan du om å bygge båt da?”. Gjennom samhandling med, og i relasjon til andre, skapes vår identitet gjennom fellesskap og mening. Mennesket vil søke lykke, og da er det ifølge Tinaglis ”Place and Happiness” undersøkelse viktig å kunne være seg selv og kunne dyrke sin egen individualitet. Når de dominerende representasjonene i bedriftene ikke gir rom for akademisk språk, og den kommunikative diskurs er vanskelig, vil ikke kvinnene få bekreftelse på seg selv og sin egen selvforståelse. Da vil de føle seg ”out-of-place”, og tilpasse sin sosiale hverdagslige praksis ved å søke seg over i annet arbeid hvor de får legitimitet.

To av tilbakeflytterne har tidligere jobbet innenfor det offentlige, og mener det her er mange spennende og varierte oppgaver, og at formell kompetanse i større grad blir verdsatt her enn i næringslivet. Som Berit sier:

”Det er flere damer jeg kjenner som er blitt ansatt i det maritime som har sluttet etter ett år – og det jeg hører som er begrunnelsen for det, når mannfolka sier det; det at de ville ha mer ansvar. Og det fikk de ikke og gikk tilbake til det offentlige, eller tilbake til bank. De fikk ikke brukt kompetansen, de følte vel egentlig ikke at de hadde legitimiteten”.

Sørliie skriver i en e-post at flere tilbakeflyttere er trygghetssøkende, og ønsker jobb i det offentlig (se pkt. 5.1.3). Med utgangspunkt i uttalelsen over og det generelle inntrykket fra tilbakeflytterne kan vi føye til at det ikke bare er trygghet i arbeidssituasjonen de er på jakt etter, men legitimitet. Når de ikke oppnår å bli tatt på alvor og å få brukt sin kompetanse i næringslivet, er det offentlige en mer attraktiv arbeidsplass fordi disse organisasjonene i mindre grad enn næringslivet, er preget av lokale koder og verdisett. Dessverre er det ikke mange offentlige jobber å velge mellom for de som leter etter arbeid innen det offentlige i Ålesund.

Uttalelsene til regiondirektøren i NHO om at bedrifter i regionen har en tradisjonell tilnærming til rekruttering, blir bekreftet gjennom uttalelsene fra tilbakeflytterne.

Det er ikke bare de som arbeider innenfor marine næringer som etterlyser mer mangfold både når det gjelder kompetanse, kjønnsfordeling og også folk fra andre kulturer. Tilbakeflytterne

mener organisasjonene ville tjent på det, og viser til at organisasjoner med mangfold får bedre arbeidsmiljø. Som Berit sier:

”De må begynne med å verdsette den akademiske kompetansen utover ingeniører, for i næringen slik som jeg kjenner den er det ingeniører som er alfa omega, og så er det gjerne litt kiving mot økonomene, at de ikke kan båt, det er bare ingeniørene som kan, men etter hvert kan de klare å samarbeide da.... Så du har ingeniører og økonomer, men jeg mener at vi på sikt bør få inn jurister, vi burde egentlig få inn psykologer i stillinger innen HR, innenfor organisasjonsutvikling - statsvitere ... hadde også kanskje trengt mer kompetanse på.....”.

Med referanse til direktøren i MF og ”the puzzle of Møre” er det slik at bedriftene lenge har kunnet vise til gode økonomiske resultater, til tross for en tradisjonell bedriftskultur. Men for fortsatt å være konkurransedyktig, er det nødvendig å endre organisasjonene for å tilpasse seg en ny tid. Omdømmerapporten til NCE Maritime og uttalelser fra arbeidslivsinformantene og tilbakeflytterne, er samstemte i at det er et forbedringspotensial for bedriftene. De trenger å bli bedre på kundeorientering, service, relasjonsbygging, kulturforståelse og markedsføring. Dette betyr at det er rom for ny og annen kompetanse i bedriftene.

Nå gjelder ikke det som er skrevet over for alle bedriftene i byen og regionen. De jeg har intervjuet synes å se en endring i holdninger til kompetanse, og skryter av noen bedrifter som ser at det må settes andre krav til organisasjoner i dag enn tidligere. En forutsetning er at slike verdier er forankret i toppledelsen. Siri sier:

”Men det har også noe med at de får nye ledere som tenker litt annerledes, og som kanskje har sett litt mer verden enn bare skipsverft og fartøy.....du kan på en måte ikke ha fiskere fra toppen og ned altså. Fordi det er andre ting du skal ta hånd om , det stilles stadig andre krav fra myndigheter, fra konkurrenter”.

For å få mennesker til å flytte tilbake mener hun privat og offentlig næringsliv må ha sterkere fokus på mangfold, og disse verdiene må fremmes av sterke stakeholders som har makt til å forme forestillinger og diskurser. Dette kan være ledere men også lokale medier. Dette stemmer med Baudrillard og Allmendingers (2002) tanker (se pkt. 3.2.5), om at kultur og media har makt til å påvirke samfunnsutviklingen.

5.5.2 Grunnleggende tjenester

Flesteparten av de jeg har intervjuet er en gruppe som i liten grad blir berørt av – og er opptatt av - grunnleggende kommunale tjenester som stønad, barnehage, skole eller eldrebolig, i den livsfasen de er i nå.

Kommunikasjoner

Det som derimot opptar dem er kommunikasjoner. Jeg hadde forventet at de var mer opptatt av kommunikasjonene internt i regionen, men det er først og fremst lokaltilbudet av buss og tilrettelegging for sykkel, samt kommunikasjon ut av regionene som er viktig for dem. At tilbakeflytterne er lite regionalt orientert, samsvarer med funnene til Båtevik, Olsen og Vartdal (2003). Tilbakeflytterne ønsker primært å ha arbeidssted nær bysentrum, og slik kunne gå eller sykle til jobb. De fleste har utstrakt reisevirksomhet til større byer i Norge og i utlandet, og er derfor opptatt av et godt fly- og togtilbud ut av byen.

To av tilbakeflytterne pendler ut av byen til regionen, men de har begge avtaler om arbeidsdager i byen for å slippe å bruke tid på reise. På sikt håper den ene av disse å få fast arbeidssted i byen, den andre er ny i jobben, og har ikke gjort seg erfaringer som pendler. Cecilie oppsummerer på mange måter det alle føler:

”Denne pendlingen jeg hadde i (storby i Europa), akkurat der og da synes jeg ikke det var så ille, men når jeg så hvor deilig det er å gå til jobb, eller nå også å kjøre, tar ikke så lang tid, det er så deilig å tenke på at du kan bruke den tida på noe helt annet enn å sitte på tog eller tube, jeg synes den pendlingen er så bortkastet tid. Folk vil gjerne bo der de jobber. Å skulle gå tilbake til pendling – da skulle det vært en veldig interessant jobb!”

Flere gir uttrykk for at nettopp det å slippe å bruke tid på reise til jobb er en stor fordel ved å bo i Ålesund, og derfor er de også i liten grad opptatt av å orientere seg mot regionens næringsliv. Dette stemmer med funnene til Florida (2008:151), som sier kort reise er viktig for å minske tidsklemma, og at lang pendling til arbeid er en av de tingene i livet som gjør oss mest misfornøyde. Når politikere og de som arbeider med rekruttering er opptatt av å forbedre kommunikasjonen for å skape en større ABS-region, er dette mindre viktig for min gruppe hvis ikke reisetiden kommer under 30 minutt. Tilbakeflytterne er regionale i den forstand at de gjerne, og ofte benytter seg av naturen i regionen, men generelt er verken jobb eller kulturtilbud noe de fremhever som viktig ved distriktet.

Tilbakeflytterne er vant til å benytte seg av kollektivtransport der de flyttet fra, men synes det er håpløst i Ålesund da busstilbudet er så dårlig. Derfor velger flere heller å gå eller sykle, men de savner sykkelstier i kommunen og egne felt for sykling i bysentrum. Også kommunikasjonen ut av regionen må forbedres. Petter sier:

”Det eneste jeg virkelig savner med Ålesund, det er jo tog. Det hadde vært veldig bra – tog til Oslo liksom, så man kunne gjøre noe annet enn å ta fly. Ellers er det nå disse veiene..... Det spørs jo hvor du skal, skal du til Bergen er det jo håpløst. Krøttersti, men det er ikke nødvendigvis Ålesund sin feil”.

De som har bodd på mer sentrale steder er vant til det urbane livet, og det å ha tilbud tilgjengelig. At Ålesund ikke har så mye å tilby av urbanitet, sydhavsstrender eller kulturtilbud blir på mange måter akseptert – men de ønsker lett tilgang til disse tilbudene.

Hanne sier:

”Jeg synes i Ålesund er det vanskelig, jeg har lyst til å ha et liv der jeg kan reise, har du ei helg har jeg lyst til å reise, jeg vil at ting skal være tilgjengelig, og da tenker jeg på utlandet. I (by i Østen) kunne jeg reise til Venezia på ei helg, du kunne reise til Vietnam eller Malaysia for en billig penge. Man blir vant til det. Sånn det er her vet jeg ikke om jeg greier”.

Hanne er i en livssituasjon som singel og med god råd der hun har anledning til å prioritere seg selv. Interessant jobb, et spennende friluftsliv, og reiser i utlandet, er det hun vil bruke tid på nå. Lett tilgjengelighet til alt dette blir da viktig. Funnene samsvarer med Schmied og Friedmans tanker diskutert i pkt. 3.3.1. Gode fysiske strukturer gjør verden ”flatere”, og gir muligheter for å bosette seg mer ruralt.

Utdanning

Tilbakeflytterne er opptatt av livslang læring. Da dekker ikke høyskolen i Ålesund behovet de har for etterutdanning. De savner et mer allsidig tilbud på et høyere nivå, og da gjerne tilbud som kan taes på deltid/kveldstid, eller bedriftsinterne kurs. Volda og Molde blir vurdert til å ha et bedre tilbud, men så lenge de må reise mer enn 30 minutt, mener de fleste at de like gjerne kan dra til Oslo. Her er det et enda bedre tilbud, og de møter en mer mangfoldig studentgruppe.

Det er viktig for byen og næringslivet med et godt studietilbud i byen, men de mener det også er positivt at ungdommer reiser ut, gjerne til utlandet, for å få andre impulser. Dette stemmer med funn og diskusjon foran, som viser at flere i løpet av sitt livsløp gjennomfører opphold i utlandet. Allikevel er studenter i seg selv positivt for byen. Andrea sier: *”Studentene er viktige for kulturlivet i byen, da dette er en gruppe som benytter tilbudene og preger bybilder”*. Et godt og bredt studietilbud mener de vil tiltrekke seg et mangfold av folk som i neste omgang vil prege byen, kulturlivet og næringslivet på en positiv måte.

5.5.3 Ledelse

Ingen av de jeg intervjuet var politisk engasjert, var aktive i interesseorganisasjoner, eller frivillig arbeid. De hadde liten eller ingen formening om politikere eller kommunens administrasjon. Når det gjelder påvirkning av byens utvikling, er mange klare på at det er

pengene og de konservative som har makt, som er ”stakeholders” i Ålesund (se pkt.2.3). De mener at det ikke nødvendigvis er negativt med press fra næringslivet da dette er en forutsetning for å ha en levende by. Marianne sier: *”og jeg tror det er helt naturlig fordi her er så mye ressurser og så mange sterke familier som det er”*.

Ved spørsmål rundt Jugendstilbebyggelsen, mener hun videre at Sunnmøringer tradisjonelt sett har vært gründere preget av idéskapning og nytenkning, og at det kanskje er vanskelig å se verdien av det som har vært. Vi har høyreordfører - næringslivet har stor betydning for utvikling av byen - og det vil alltid være et motsetningsforhold mellom disse, og de som kjemper for vern. Fordelen med at Ålesund er liten og oversiktlig blir nevnt av flere; det er ikke slik at de med penger og makt holder til på en kafé, mens andre grupper er på andre kaféer. Nettopp det at byen har slike uformelle møtested, gjør det mulig å få til diskurser på tvers av grupperinger.

En av de som jobber i regionen, sier Ålesund blir litt ledd av når de tar på seg storebrorrollen og tror de skal redde regionen. Det er jo i regionen verdiskapingen skjer! Ålesund har ikke rykte for å være spenstig i næringsutvikling, kanskje fordi folketallet går jevnt og trutt opp? De store utfordringene blir ikke presserende, og derfor kan Ålesund i mye større grad enn de mindre kommunene i regionen lene seg tilbake.

Flere fremhever en negativ grunntanke der ”alle” sier det er så vanskelig å få til ting, og at janteloven rår. Dette er feil sier de. Det skjer mye attraktivt i byen, og det er ikke vanskelig å få administrasjonen i kommunen på lag bare du kommuniserer med dem. Tilbakeflytterne er ikke enige i at ting er vanskelige, men folk har en irriterende negativ innstilling. Cecilie blir oppgitt når folk ikke en gang vil engasjere seg i dugnader i eget sameie: *”Når ikke folk vil engasjere seg i sitt eget hus en gang, hvordan skal vi da få folk til å engasjere seg for et bysentrum, eller for ting som skjer rundt dem?”* Tilbakeflytterne er aktive i nære ting som sameie, eller organisering av aktiviteter for vennegrupper. De har meninger om forhold ved byen, men bruker ikke interesseorganisasjoner eller demokratisk valgte organ til å påvirke utviklingen. Kanskje har det sammenheng med at vi generelt ser et langt mer individualisert samfunn nå enn tidligere. Utvalget har ikke barn de ønsker å engasjere seg for, de bruker ressurser på jobb, fritidsaktiviteter og venner.

At de dominerende representasjonene i Ålesund er konservative og at her er små forhold, er de fleste tilbakeflytterne enige i. Siri sier:

”Altså, jeg synes det er små forhold her, og jeg tror kanskje de som er født og oppvokst her merker det mer enn de som er innflyttere. Sånn som for min del, så prøver jeg å la være å høre alt, og det er fordi jeg ikke har lyst til at det skal være så lite. Så jeg velger helt bevisst å la ting flyte litt”.

Allikevel mener de at her er mange forskjellige miljøer, og at samtidig som Ålesund er rural, er her også rom for andre mer urbane uttrykk. Det som er fint er at byen er liten og oversiktlig. Selv om unge single tilhører forskjellige grupperinger, omgås man på tvers av miljøene.

5.5.4 Verdier

Når tilbakeflytterne er vant til mer urbane levesett og verdier, er det ikke rart at Ålesund på mange måter fremstår som provinsiell. De hadde ikke forventninger til at Ålesund skulle gi dem alt det urbane de flyttet fra, og mener ålesundere i større grad må verdsette de mange kvalitetene som er fint ved å bo på et mindre sted. Som Marianne sier:

”Skal jeg utsette noe med Ålesund er det at vi vil så gjerne være en storby, og så er vi så fryktelig langt unna å være det. Da synes jeg vi heller skal godta det vi er, og prøve å være en liten norsk by. Vi er ikke i Oslo, Bergen eller Trondheim”.

Trygghet

Det at byen er liten og oversiktlig er positivt da det gir en trygghetsfølelse. For de som er over i en livsfase der familielivet er viktig, blir betydningen av dette fremhevet. Mange viser til egne positive opplevelser fra barndommen som de ønsker å gi egne barn. Petter sier:

”Tilgangen på det at jeg kunne boltre meg. Klatre og herje og alt det man gjør når man er barn, uten å gå og være redd for ting da, trygghet rett og slett. Det var ikke noen særlig faremomenter i nabolaget. Trygghet og forutsigbarhet da, det er to viktige ting i min oppvekst som jeg er opptatt av å videreføre til mine barn”.

Trygghet innebærer ikke bare gode og trygge leikeområder for barn og friområder i nærmiljøet, det inkluderer også trygghet for kriminalitet. De føler seg generelt trygge i byen, men kvinnene sier de er ekstra oppmerksomme når de går hjem fra utesteder om natta, det ikke er nødvendig å være naiv.

Toleranse

Samtidig som tilbakeflytterne setter pris på mange positive trekk ved Ålesund som småby, er de opptatt av at vi ikke skal ta med oss det negative ved små samfunn. Høyt utdannede kreative mennesker sier steds kvaliteter knyttet til toleranse og mangfold er viktig (Florida 2008). Dette er verdier tilbakeflytterne savner i Ålesund. Som Petter sier:

”Jeg tror det er – hvis du skulle for eksempel være homofil her i byen så tror jeg ikke – kan ikke se for meg at det skulle være – det er litt lukket og låst, og hvis du faller utenom så er du utenfor. Så jeg synes ikke Ålesund er spesielt sånn åpen og tolerant by som mange andre byer er. Det kan være et moment, jeg føler det kan være et moment når mange velger ikke å bo her, men heller bor i Oslo eller Bergen”.

Det er ikke bare homofile som vil føle seg ”out of place” i Ålesund; det gjelder også fremmedspråklige innvandrere. Stedsrepresentasjoner kommer ikke minst til uttrykk gjennom media, og da etablering av asylmottak var et tema lot Sunnmørsposten folk slippe til med ytringer. Det var ikke alt som kom på trykk som var like pent synes blant annet Marianne: *”Når vi hadde denne asyldebatten som var, så skammet jeg meg over å være fra Ålesund. Jeg synes det var så mye stygt, så mye hårreisende som ble sagt”.*

Det er ikke bare de med annen seksuell legning eller annen hudfarge som blir møtt med skepsis; Vidar reagerer på holdninger til kompiser i forhold til de som er fra regionen: *”..... og ikke minst dette lokale: jævla bønder, ikke sant, kompiser som sier det, jeg synes det er håpløst da, jeg synes det er så idiotisk som det går an å bli da, men det er sånn, de er fra byen, er kule liksom”.* Det er kanskje mer i Riises (1998) morsomheter når det gjelder motsetningsforholdet mellom folk fra byen og omlandet enn vi vil være ved (se pkt. 3.2.4). Likedan som byfolk er nedlatende til folk fra distriktet, slår bygdefolk tilbake. Hanne opplever at venner som ikke er fra distriktet hermer etter dialekten, og forsøker å gjøre narr av ålesundere som tror godt om seg selv, er arrogante og *”tror at vi er noe”*. Det verste, mener Hannes samboer, er at ålesundere liker å ha et slikt rykte. Dersom slike stedsrepresentasjoner virkelig er dominerende, (”by og land, mann mot mann”), hvordan skal en da få til felles forståelse og samhandling? ”By og land, hand i hand” er en forutsetning, dersom Ålesund skal kunne realisere visjonen i kommuneplanen, og være en motor i regional utvikling.

Som diskutert, kan stedsrepresentasjoner stenge for felles forståelse og samhandling. Hvordan kan en forvente å få til et tett samarbeid mellom by og bygd med Ålesund som motor dersom det er slike forestillinger som er de dominerende?

At Ålesund er en liten gjennomsliktig by er med på å dempe utelivet i uka. Sverre savner samværet med kompiser fra han bodde i en større by, og opplever følgende som et problem:

”Dersom du går ut her en tirsdag ettermiddag og tar ei pils og sitter og prater med kompiser blir du stemplet som alkoholiker, det har i hvert fall vært det. Ja, det er nesten så gale, ja det har i hvert fall vært det. Så det er litt kulturforandring. Det er kultur, i Bergen er det jo nesten 5000 studenter, og da blir det til at du kan gå ut og treffe kompiser og ta ei pils og så stikke hjem igjen. Men når byen her er tom etter kl. 4 er det ikke så mye som skjer....”

Urbane mennesker tar med seg urbane skikker når de flytter hjem. Det å møtes på kafé betyr ikke at de "heller innpå" med alkohol. Like gjerne kan de møtes over en kopp kaffe eller milkshake for å delta i quiz. De mener det er viktig med uformelle møtesteder for byens befolkning, og ikke minst studentene. Dersom vi styres av hva andre måtte si og mene, "Det er mange med S i muntlig for å si det slik" (Sverre), kan dette begrense mulighetene for å møtes. Tilbakeflytterne har med seg urbane forestillinger om sosial omgang, der organisasjonsliv og foreningsliv ikke dominerer. Dersom det ikke er fullt ut akseptert å møtes uformelt på utesteder kan det vanskeliggjøre etablering av nettverk i byen for tilbakeflytterne.

Hvordan er vi med hverandre?

Flere mener at byen er preget av en slags "vikingmentalitet". Marianne sier:

"Det er litt barbarisk, folk hyler og skriker og slenger rundt seg med mat og papir. Vikingmentalitet. Det er litt morsomt, fordi alle som er fra Ålesund skylder på de som kommer – bøndene som kommer til byen. Det er de som roter. Det er noe med holdningene til folk, vikingaktig".

Høflighet og dannelse er ikke noe særtrekk ved byens befolkning. Mange har bodd i utlandet og er vant til en annen omgangsform. Cecilie sier folk her ikke er blide og imøtekommende, og i hvert fall ikke høflige, men når det kommer til stykket bryr de seg kanskje mer enn folk i større byer: "... jeg føler mer at folk bryr seg litt mer. I (storby i Europa) kunne noen besvime på tuben og folk trakka over dem på en måte". Det er jo helt sann.... Jeg synes folk her kanskje ikke er så blide, men de bryr seg i hvert fall". Det å bo i en liten by betyr at man har nærere forhold til hverandre: "Det er noe med det, at du møter på en måte ekte mennesker.... det er noe med å møte mennesker. Det er ikke alltid det som er størst er best", sier Marianne og sammenligner med forholdene i en større europeisk by.

Det er ikke bare i sosiale sammenhenger tilbakeflytterne er flaue over generell mangel på dannelse. Berit sier: "Når det gjelder kulturforståelse tenker jeg mitt, det at hele klynga må bli bedre på internasjonal kompetanse, litt sann generell dannelse (he, he)". Hun bekrefter med dette uttalelser fra direktøren i MF og Omdømmerrapporten til NCE Maritime (pkt. 5.1.2 og 2.4).

Tillit og aksept

Alle de jeg intervjuet føler de kan være seg selv i Ålesund, men de ser dette kan være vanskelig for de som er litt annerledes. Allikevel opplever noen at å få tillit og aksept som akademiker er vanskelig; du skal ikke tro du er noe. Derfor er det ofte at de nedtoner sin

formelle kompetanse. Berit sier: *Det er en røff tone, mye takket det maritime, og kystsamfunnet, det har jo sine fordeler, får jo ting gjort, ting går kjapt og sånn, men når vi kommer med våre kvinneperspektiv, når vi begynner å hevde oss, har god kompetanse, så skli vi ikke inn.* Berits uttalelse stemmer med bildet direktøren i MF gav oss av "the puzzle of Møre". I noen bransjer og i noen sammenhenger føler kvinnene seg "out of place".

5.5.5 Det estetiske, måter å leve på

Florida (2008: 302) mener en by må ha kvaliteter som tenner en gnist hos deg - "Come on city, light my fire". Byen må ha energi som gjør at du kjenner deg levende, den må ha sjel. Byen må sette pris på, og markedsføre sin historie, det unike både ved fysiske strukturer og sin kultur. Det må være en artig plass å leve for deg, og du må inspireres av det energinivået som du finner motiverende, enten det er ro eller livlighet. Hva tenker tilbakeflytterne, hvordan opplever og erfarer de at Ålesund møter disse kravene?

Byens fysiske kvaliteter

At byen er "det vakreste som finnes" er alle enige i. Det er ikke bare den særpregede Jugendbebyggelsen som blir fremhevet, men også gateløpene og den geografiske plasseringen av byen, der den slanger seg i havet. Med fjell og hav på alle kanter kunne man trodd byen var bygd opp av kulisser. Sverre sier:

"Du ser jo med en gang du står på Fjellstua, det er jo et eldorado, jeg blir nesten litt sånn kristen når jeg tenker på det. Det er det som trekker, det er jo Norges flotteste by spør du meg og resten av Norge!"

Allikevel var det ikke bysentrum, bygninger og gateløp tilbakeflytterne lengtet tilbake til når de vurderte å flytte hjem. De fleste dro fra byen rett etter videregående, og hadde kanskje heller ikke et så bevisst forhold til disse kvalitetene da de dro. Cecilie sier:

"Jeg bor ikke i byen nå, men bysentrum var jo viktig, men det var ikke slik at når jeg satt og tenkte på å flytte hjem at bykjerna var noe viktig. Jeg tenkte liksom litt sånn at butikkene var ikke så bra som i (by i Europa), og utelivet er sikkert ikke så bra. Det var hele pakken mer enn bykjerna".

Tilbakeflytterne ser at det er et en vanskelig avveining mellom vern og utvikling av byen, og er opptatt av at vern ikke må bremse for innholdet. Som Marianne sier: "Hvis vi skulle bevare byen mer enn vi gjør i dag, ville vi miste mye livet i sentrum, og skulle vi bevare mindre ville vi miste hele byen liksom". Siri er mer pragmatisk:

"Det er flott at vi har disse Jugendhusa, men for meg er det viktig at byen, det er synd å si det, men jeg er ikke opptatt av om det er Jugend inne i husa dersom det er Jugend utenpå. Så holder det for meg altså. Jeg synes det er fint at byen er sånn, og jeg ser når jeg er i andre byer, så ser jeg at Ålesund er en fin by".

De fleste synes det er vanskelig å ha bestemte meninger om retningslinjer for vern og fornying, det blir generelle vendinger der de vil ha i ”pose og sekk”. De vil ha byen slik den er, og samtidig er de redd for at strenge verneforskrifter vil føre til en død by.

At du slipper å pendle til jobb, og at du i motsetning til større byer faktisk kan finne parkeringsplass i sentrum, er kvaliteter de setter stor pris på. Avstandene er korte; de behøver ikke å planlegge verken besøk hos venner eller parkering i sentrum, og det gir en veldig frihet. Det er ikke bare det kompakte ved selve byen som er positivt, også nærheten til naturkvaliteter er bra. Cecilie sier: *”Jeg er friere, vil du dra på fjellet så behøver du ikke planlegge ei uke i forveien. Deilig”*.

Det at byen er kompakt og på mange måter trang, gjør at byen ikke har mange åpne plasser og grønne lunger. Allikevel gir byen mange muligheter som det å kunne vandre langs kaiene, sitte på flytebyggene eller ha en rolig stund på den lille plassen som er anlagt ved monumentet for Englandsfarten. Slike kvaliteter mener tilbakeflytterne gir byen særpreg og verdi. Tilbakeflytterne er derfor veldig opptatt av å bevare de som er, og gjerne utvikle nye lignende kvaliteter. Andrea sier:

”Det er en liten natur, men det er klart det vi har av natur i sentrum, det er det viktig å ta vare på. Vi har Byparken, før hadde vi Fuglefjellet, men sånne små grønne flekker, men i hvert fall ta vare på det vi har da i hvert fall, Storhaugen”.

Flere nevner at byen med fordel kunne være mer innbydende og ha større innslag av grønt. Andrea viser til by på Vestlandet som engasjerer en kunstner til å ta seg av bed og rabatter. *”Her er det tragisk. Spesielt er det ille i helgene med boss og rot over alt”*. Det er ikke bare manglende prioritering fra kommunens side som gjør at det ser ille ut, og da er vi tilbake til folks holdninger. Andrea sier:

”Det er et problem at folk er udanna, blir kjempeprovosert når det ligger MacDonalds papir over alt. Jeg tenker hvor dum går det egentlig an å være, når det står ei bossbøtte rett ved siden av liksom”.

Tilbakeflytterne vil ha ”alt”, og det stemmer med Floridas tanker (2008:161-187), som kritiserer mange byutviklere for ensidig å ta hensyn til basistjenester som infrastruktur, skoler samt gode og trygge arbeidsplasser. Florida sier de som har makt til å påvirke ikke må gå i den fellen at de tenker at det er et enten – eller. Kvaliteter som estetiske bygninger, museum, parker og sykkelstier er ikke luksus, men nødvendige forutsetninger for å skape attraktive samfunn.

Energi

Det er liv de savner i sentrum, liv som gir byen sjel. De sammenligner med andre byer der parker og grønne lunger er fylt av folk. Samtidig mener de bysentrum har et ufortjent dårlig rykte. Det er faktisk mange som benytter seg av et relativt godt tilbud, og de som klager mest er de som ikke selv går ut. Kanskje er noe av årsaken at det er veldig vanskelig å orientere seg om hva som foregår – det finnes ingen samlet oversikt. De fleste mener at det har vært en positiv utvikling når det gjelder utelivet i Ålesund, og spesielt er det et bra kafétilbud som de hyppig benytter. Dette er med på å gi liv i gatene, men det er fremdeles veldig stille på ukedagene.

Et sted de møter masse folk, er på Color Line Stadion når AaFK har hjemmekamp. Da går folk ”mann av huse”, og masse energi og patriotisme får blomstre. Alle bortsett fra en, er veldig opptatt av fotballklubben ”vår”, og får med seg kamper og følger med i media. De synes det er artig med det livet og engasjementet som da kommer frem. I dette kollektive rommet føler de fellesskap med andre, og de får bekreftelse på sin søken etter identitet. De skulle bare ønske at denne energien også smittet over til bysentrum andre dager.

Liv finner de også på Moa, men det er ikke et sted de drar til annet enn i nødsfall. Det var faktisk forbausende hvilken uvilje tilbakeflytterne føler overfor Moa. Petter som ble spurt om han om ikke annet kjøpte store artikler som vaskemaskin eller TV på Moa var helt klar: ”Jeg går konsekvent i byen, jeg hater Moa. Jeg drar ikke til det stedet.” De mener Moa er et sted uten sjarm og særpreg, det er et shoppingsenter. At to viktige element som kino og svømmehall ligger der mener de er tragisk; hadde disse funksjonene lagt i bysentrum ville det vært med på å vitalisere byen. Ifølge definisjonen til Grytten (pkt. 3.2.3), er tilbakeflytterne ”ekte ålesundere”.

Til tross for at bysentrum har mye å tilby, er det plass til mange flere. Berit mener miljøet er A4 og familieorientert:

”Folk er veldig mye hjemme, bruker tid på, ressursene sine i heimen, og bruker det mindre på offentlige servicetilbud. Se ut nå, nesten ikke en sjel. Jeg tror det henger sammen med næringsstrukturen, og hvilken type kompetanse de vil ha, hvilke typer folk de ønsker å ha inn, hadde vi hatt mer mangfold i bedriftene og næringsliv, så hadde vi også hatt mer mangfold i kommunen”.

Byen har ikke et mangfold av mennesker, og det vil også merkes på livet i byen. Kanskje er en av grunnene at vi ikke har et stort studentmiljø, og at mange ikke har vent seg til en urban livsstil der man også går ut midt i uka.

Friluftsliv og natur

Tilbakeflytterne ser veldig verdien av det grønne, enten det er regionens naturkvaliteter, byens nære friområder, eller åpne plasser og grønne lunger i sentrum. Tilbakeflytterne har gjerne bodd i store europeiske byer eller større byer i Norge der det er en helt annen tradisjon for, og vektlegging av fellesareal. De som flytter hjem har med seg erfaringer herfra, og opplever disse kvalitetene som dårlige. Cecilie sier: *”Det jeg synes Ålesund er kjempedårlig på er jo dette med parker, og det merket jeg veldig når jeg bodde i byen uten noen særlig veranda.... det behøver jo ikke å være fint vær heller for at man skal være i en park.....”*. At mange setter pris på Byparken er morsomt, spesielt da den ikke var tema i intervjuguiden. Flere tar med seg pledd og har picnic, griller, soler seg eller spiller badminton – og de sier de ikke er alene om det.

De fleste bor på Nørvøya og er flittige brukere av Aksla til tur og jogging – en også til skitur. De skryter av mulighetene fjellet gir, der også Aksla stadion blir brukt. At stadion er i så dårlig forfatning mener Siri er symptomatisk for byen:

”.... jeg føler det er en del sånne viktige ting med Ålesund som de av en eller annen grunn ikke tar tak i. Som jeg tror ut fra størrelse har større grunnlag, men hvis du aldri tar noen slike grep, er det noen som synes det blir litt sånn stusselig”.

To som bor langs foten av Aksla og ikke kan bruke de vanligste atkomstene, sier de slet med å finne ut hvor de kunne komme seg til fjells uten å gå gjennom hagene til folk. De mener både atkomster og skilting kunne vært bedre. Ellers er Volsdalsberga en perle som blir rost opp i skyene, og er et yndet utfartsområde de er veldig fornøyde med. Andrea bader her hele året, og på sommeren gjerne flere ganger om dagen. Det er ikke bare Volsdalsberga som er bra, Andrea har prøvd det meste:

”Her er mange fine badeplasser. En dag tok jeg og badet syv forskjellige fine plasser i Ålesund på en dag bare for å prøve de forskjellige. Det var mange fine plasser, artig å prøve”.

At det er lite liv i byen har også sine positive sider. Roen og stillheten de finner her i forhold til større byer er positivt, da hverdagen blir mindre oppjaget. At de slipper å bruke mye tid frem og tilbake til jobb, frigjør tid de kan bruke til friluftaktiviteter også på ettermiddagen. Vidar synes det er deilig å kunne ha naturen mer for seg selv:

”Du har helt andre muligheter her enn det du hadde i (by på Østlandet), selv om du der hadde muligheter til å stikke og kite på (.....) og sånn, men hvis det først var bra var der 5.000 stk., som holdt på der, mens her er det kanskje 10 aktive, pluss at du har mulighetene rett utfor døra di, praktisk talt.....”.

Nærheten til regionens naturkvaliteter er vel så viktig som byens egne kvaliteter.

Kombinasjonen av fjell og sjø gir unike muligheter for friluftsliv som det er vanskelig å finne andre steder. Petter sier:

”For meg har Ålesund naturmessig med omegn alt som man kan be om. Vi har sjø, vi har fjell, vi har Taffordfjella dersom du har lyst til å gå langt, du har langrenn innover Engesetdalen og Svartløken. Korte turer dersom du har lyst å gå en tur på Sula....., Du kan dra ut i båt, på Godøya og fiske, så for meg er det helt ideelt, det er bare å ha tida”.

Når Petter nevner langrenn, er han ikke alene om å med seg denne tradisjonen fra Østlandet. Flere savner nærheten til marka, og muligheten for å spenne på seg skiene i lysløype etter jobb, eller å ha alle stiene tilgjengelig for sykling om sommeren.

Klima

De fleste ser ikke på klimaet som noe problem, men tvert imot som en fordel, da de nå kan oppleve de forskjellige årstidene. At det innimellom er dårlig vær hadde de kalkulert med når de flyttet hjem. Som Sverre sier:

”Jeg er ikke noen sånn værsluk person, og hvis det regner en dag, så ja, ja, det får heller bare være. Selvfølgelig det kunne vært finere på sommeren, og mer snø på julaften, men det er ikke noe vi kan gjøre noe med uansett. Vi har nå valgt å bosette oss her, det er sånn det blir”.

Og så har jo dette skiftende været med mye nedbør mange fordeler for de som er glad i løssnøkjøring. Sverre sier:

”2. nyttårsdag var jeg sikker på at jeg skulle hatt med snorkel når jeg kjørte ned på baksida av Fursetsida, var så mye snø, hadde snø i munnen når jeg kom ned. Det blir jo ikke bedre”.

Cecilie som har bodd i en europeisk storby savner ikke den klamme byen, den varme lufta; det var den friske sjølufta hun lengtet tilbake til.

Kulturtilbudet

Mange bruker treningssenter, ellers er det naturen som blir brukt til sykling, gåturer, langrenn, slalåm, toppturer, kiting, klatring, vindseil og fiske. Når det gjelder idrettsarrangement, begrenser dette seg i stor grad til AaFK sine hjemmekamper. Møtesteder er helst på kafeer og utesteder i byen, men de benytter også relativt flittig de forskjellige kulturtilbudene. Det varierer i hvilken grad, og hvilke tilbud de setter pris på. Tilbud både på Kulturhuset,

Teaterfabrikken, Arbeideren og Kunstforeningen blir benyttet. De fleste er positivt overrasket over det rike tilbudet som finnes i byen – dette er ikke slik de husker det var fra de dro herfra. Kanskje er de blitt eldre og ser andre kvaliteter, eller så er tilbudet blitt bedre.

De er klar på at de ikke forventet å finne det samme tilbudet her som det de flyttet fra. Bor du i en større by kan du velge og vrake, du bestemmer deg for å gå ut, og så finner du et tilbud. Her må du planlegge og være mer kreativ. Allikevel er det noen tilbud de mener er katastrofalt dårlige i en by på Ålesunds størrelse.

At det ble vurdert å legge ned Løvenvold kino i bysentrum oppleves de som uforståelig; de mener derimot at kinotilbudet i sentrum må forsterkes. Det er ikke den samme kinoopplevelsen å gå på Moa kinosenter som ligger midt i kjøpesenterområdet. Siri sier:

”Jeg prøver å gå på Løvenvold så sant jeg kan, men jeg går jo på Moa også. Jeg skulle ønske at det var et stort kinosenter i Ålesund by! Det tror jeg hadde vært bra. Så det er synd at Ålesund kommune er litt baklengs inn i fremtida på det.....”

En konsertscene er det kulturtilbudet flest savner. Vidar sier: *”Det jeg egentlig savner mest, det er jo det å ha muligheten til å gå på ulike typer konserter, det synes jeg egentlig er kjipest å måtte gi avkall på”*. Det er ikke godt nok å ha tilbud i Volda eller Brattvåg, da reiser de heller til andre scener rundt om i Norge eller utlandet. Jugendfest på St. Olavs plass⁶¹ og Sommerfest på Giske⁶² er typen arrangement de liker, men de skulle gjerne hatt noe innendørs også. Andrea sier:

”...helt greit ute, bare å ta på seg sydvesten det. Var på Giske både i fjor og forfjor, i år var det jo knallvær da, men i forfjor striregnet det, men det var flere tusen folk der allikevel. ....det burde jo sikkert vært mulighet for en lignende type størrelse som for Jugendfest innendørs...”

Nå behøver ikke lokalet være stort nok til å huse flere tusen, vi snakker om et lokale stort nok til noen hundre. Lokalet skal ha en uformell atmosfære med halvstor scene der det er mulig å dra kjente band. Ikke som Teaterfabrikken, ikke som Kulturhuset, og heller ikke Color Line. De ønsker noe annet.

Det tredje tilbudet de savner i byen er en svømmehall eller badeland. Ikke fordi de nødvendigvis selv vil bruke tilbudet så mye, men fordi de mener det er viktig for byens befolkning, og at dette vil gi liv til sentrum. De er opptatt av å fylle byen med innhold, men

---

⁶¹ Utendørs konsertarrangement midt i bysentrum

⁶² Utendørs gratis konsertarrangement på naboøya Giske. Initiert av popgruppa The Margarets. Mange store norske artister bidrar.

det er ikke festivaler, ballonger og kaker de ønsker mer av. I likhet med Floridas tanker (2004:260) er det hverdagslivets levende bymiljø de savner.

5.5.6 Tilhørighet

Identitet handler blant annet om å høre til, og er for mange en abstrakt forestilling som handler mye om følelser knyttet til opplevelser og minner fra barndommen. Det er stemninger og lukter, og ikke minst relasjoner til andre. Som Marianne sier:

”For meg så er det stemninga i bysentrum, lufta når du går av flyet på Vigra, kjenne saltet i lufta da vet du at du er kommet hjem. Altså, mest av alt er det familie og venner, det er de som gjør deg til den du er”.

De jeg intervjuet hadde alle gode minner fra en oppvekst med frie tøyler og mye lek i skogholt, i gata eller ved sjøen. Tette vennskap, støttende familie og et usedvanlig tett program med fritidsaktiviteter preger fortellingene. Gode opplevelser har vært med på å forme personligheten, og også de følelsene de har for hjemstedet. I rekkefølgen av de tre spørsmålene: ”hvor”, ”med hvem” og ”hva” du skal gjøre (se pkt. 3.4), er det et avgjørende moment for tilbakeflytting at stedstilknytningen er sterk. Hvor-spørsmålet må stilles tidlig i rekkefølgen. Tilbakeflytterne har en sterk stedsidentitet, og gode oppvekstminner har hatt stor betydning for hvor de nå bor.

Andrea mener tilhørighet dreier seg mye om en ide som hun på mange måter forstod bedre etter at hun flyttet hjem. Når hun gjenoppdaget stiene og steinene fra barndommen ble hun mer bevisst hva det konkret var som gav følelsen av tilhørighet. Det var lyset og sjøen, det var opplevelser hun bar med seg fra barndommen ”... og så kjenner du at åh, ja, dette er en del av meg på en måte. Jeg tror det har ett eller annet med identitet og tilhørighet å gjøre”.

Helt på slutten av intervjuene stilte jeg spørsmålet: Hvor ville du bodd hvis du fikk velge helt fritt? Vidar tenkte seg om og sa:

”Jeg tenkte med en gang du stilte spørsmålet at det kuleste ville kanskje vært å stikke til Australia eller New York eller noe sånt, noe virkelig annerledes og spennende stort og flott, men til syvende og sist er ikke det noen plasser som jeg ville, hadde sikkert vært kult for et halvår eller noe sånt, men igjen, jeg ville nok kjent på at jeg ville fått samme trangen etter hvert allikevel”.

Trangen til å flytte hjem er felles for de fleste. Det er her de hører hjemme, det er her de vil bo.

5.5.7 Oppsummering og drøfting

Denne følelsen av tilhørighet til Ålesund er avgjørende for det valget de har tatt. Hvilke tanker om, opplevelse og erfaringer har de så med å bo i Ålesund – det levde liv i byen? Nettopp det at de har bodd vekke mener mange har stor betydning for det positive møtet de har hatt med hjemstedet. Som Cecilie sier:

”Folk som bare har bodd her og som kanskje ikke vet om andre ting, og ikke vet hvor godt de har det. Jeg er av den oppfatningen, jeg tror ikke jeg hadde trivdes så godt dersom jeg ikke hadde bodd vekke ei stund. Ikke fordi jeg skal savne alt som er her, men for å sette pris på hva vi har. Jeg velger å være her, har tatt et aktivt valg”.

De har på ingen måte følt at de var forpliktet til å komme hjem, tvert om har de tatt et aktivt valg som er uvanlig for likesinnede. Og de er glade for det valget, selv om noen ikke er sikker på om de vil fortsette å bo her for alltid.

Hvorfor de er usikker begrunnes med begrensede muligheter for karriere. De fleste bedriftene er små, og det er ikke et bredt utvalg av attraktive jobber for akademikere. For de som arbeider med ”myke” fag er arbeidsmarkedet spesielt utfordrende. For de som arbeider i mannsdominerte yrker er det vanskelig å oppnå legitimitet som akademiker, og enda verre dersom du i tillegg er kvinne. De tanker tilbakeflytterne har om betydningen av jobb, betyr nok at de fleste er i kategorien Moderna (Skålnes 2001). De tar som en selvfølge at de har høyere utdanning, og de forventer å ha et yrkesliv som både er utfordrende og interessant. Dersom de opplever at yrkeslivet blir begrenset av holdninger de møter i arbeidslivet kan det være at de velger å flytte herifra. Det at de har et ønske om å bo i Ålesund betyr ikke at de kan kompromisse på jobbinnhold.

Tilbakeflytterne mener både offentlige og private bedrifter vil tjene på å rekruttere mennesker med forskjellig bakgrunn. I tillegg til å gi gode arbeidsmiljø, er tung og bred kompetanse en nødvendig forutsetning for innovasjon og utvikling og for å lykkes internasjonalt. Dette vil være en vinn - vinn situasjon da tilbakeflyttere med høy utdanning vil få et større utvalg jobber å velge mellom, og byen vil bli attraktiv å bosette seg i for de kreative med høy utdanning (Florida 2004, 2008). Når mange mennesker med slik kompetanse bosetter seg i tette miljø vil dette ikke bare bidra til næringsutvikling og etablering av nye bedrifter, men også gi bedre kulturtilbud og mer liv i gatene. Et større mangfold medfører økt toleranse, og dette er stedskvaliteter kreative mennesker med høy utdanning tiltrekkes av. Slik det er nå

opplever tilbakeflytterne liten toleranse for mennesker med annen etnisk bakgrunn, seksuell legning, og til tider også nedsettende holdninger til folk fra distriktet.

Tilbakeflytterne mener det er en generell mangel på dannelse og at folk til tider er uhøflige, men dette betyr ikke at folk ikke bryr seg. Det er omgangsformen, en slags ”vikingmentalitet” som kommer til uttrykk. Likedan mener de hvordan byen ser ut med boss slengt utover, har noe med folks holdninger å gjøre, det er en mangel på folkeskikk å ikke rydde opp etter seg.

Ålesund er en vakker by, men den mangler innhold og energi. De fysiske rammene, byen som lokalitet, gir de beste forutsetninger. Men når det ikke er et mangfold av mennesker som fyller gatene, butikkene og kulturtilbudene, blir byen mer som kulisser, den blir uten sjel. Livet og entusiasmen rundt AaFK skulle de gjerne sett bredte seg til sentrum. De er stolte av, og opptatt av Jugendstilbebyggelsen, men er redd strenge verneforskrifter vil begrense muligheten for aktivitet i sentrum. Tilbakeflytterne sitter med inntrykket at det er mennesker med penger som har makt til å forme utviklingen av byen, men at dette nødvendigvis ikke er negativt.

Flesteparten av de jeg har snakket med har ikke barn, de har tid og ressurser til å nyte fritiden, og de er urbane. Kultur- og friluftslivstilbud blir naturlig viktig. De mener Ålesund har et mye bedre kulturtilbud enn sitt rykte, og kafétilbudet er bra. De som klager er de som ikke benytter seg av tilbudet, og at det er lite oppslutning rundt tilbud kan ha sammenheng med at det er vanskelig å orientere seg om hva som foregår. At en by på Ålesunds størrelse ikke har et egnet konsertlokale, et kinosenter og svømmehall i sentrum er derimot for dårlig.

Tilbakeflytterne er urbane og har med seg urbane livsstiler fra der de kommer fra. Moa er for dem bare et shoppingsenter uten spesiell verdi, det er bysentrums kvaliteter som må utvikles. Lag flere uterom, bevar og rust opp de grønne lungene vi har, sier de. Også større grønne områder er viktige - det være seg Volsdalsberga, Storhaugen, Sukkertoppen eller Aksla - sier tilbakeflytterne som bor nært sentrum.

Men så er det ikke først og fremst kvaliteter ved selve byen mitt utvalg fremhever. Det er den spennende og varierte naturen og mulighetene for friluftsliv i umiddelbar nærhet, som gjør det unikt å bo i Ålesund. Som Marianne sier: ”*Ble overrasket over hvor mye jeg hadde savnet natur og fjella. Hverdagen er lik andre steder – vennene og familie, jobb*”. Fritiden betyr mye for tilbakeflytterne, og da ønsker de å fylle den med det de ikke finner andre steder. Klimaet

blir ikke sett på som noe stort problem – de fleste synes tvert i mot at været er forfriskende. De vet hva de flyttet hjem til, og da ser de positivt på at de kan oppleve de forskjellige årstidene, og at lufta er fri for forurensing men full av sjøluft.

Tilbakeflytterne mener utdanningstilbudet i Ålesund i liten grad møter deres behov for etterutdanning. Volda og Molde har et bedre tilbud, men med lang reisetid dit er Oslo et bedre alternativ for dem. Et godt utdanningstilbud med et studentmiljø som setter sitt preg på byen er imidlertid noe de ser er viktig for byen. Av andre grunnleggende tilbud er de oppgitt over dårlig busstilbud, og manglende tilrettelegging for sykkel. Forbedret kommunikasjon med regionen for øvrig var ikke et tema det var lett å få engasjement rundt i løpet av intervjuene. Det kan henge sammen med at de fleste ikke er avhengig av gode forbindelser til distriktet i hverdagen, og at distriktpolitiske spørsmål er noe de i liten grad er opptatt av. Det de savner er bedre flytilbud og hurtigtog for å komme seg ut av byen til større steder.

Det at tilbakeflytterne søker ut for å finne urbane kvaliteter, kan ha sammenheng med at de ikke finner alt de ønsker i Ålesund. Det kan da være interessant å se i hvilken grad de vurderer Ålesund til å ha urbane eller rurale kvaliteter. Jeg har tatt utgangspunkt i Tabell 8, og merket av med fet skrift det hovedinntrykket jeg sitter igjen med etter å ha hørt tilbakeflytternes fortellinger.

Bygda	Byen
Den tradisjonelle bygda:	Den moderne byen:
<ul style="list-style-type: none"> • Smalt vare- og tjenestetilbud • Kjedelig • Likhet • Sosial kontroll 	<ul style="list-style-type: none"> • Bredt vare- og tjenestetilbud • Spennende • Mangfold • Stor takhøyde
Den idylliske bygda:	Den fæle byen:
<ul style="list-style-type: none"> • Ro • Rent • Trygt • Sosial omsorg • Pent, grønt • Sunt liv 	<ul style="list-style-type: none"> • Bråk • Skittent • Farlig • Sosial isolasjon • Stygt, grått • Usunt liv

Tabell 18: Dominerende forestillinger hos tilbakeflytterne om bygda og byen. Berg og Lysgård (2004:73)

Som vi ser har byen i tilbakeflytternes øyne flere kvaliteter som bygd enn som by. Fraværet av noen kvaliteter ved den moderne byen er tydelig, men vi finner samtidig få negative trekk som særpreger en typisk storby. Det må være et mål for Ålesund å arbeide for å utvikle stedlige kvaliteter som kombinerer verdier ved Den moderne byen med Den idylliske bygda.

Skal Ålesund forbedre sine urbane kvaliteter må den bli mer spennende, mer mangfoldig, og ha større takhøyde.

5.6 Samlet analyse

Bedrifter, bygder, byer og regioner burde være på jakt etter mennesker som har unik kompetanse. Framtidig konkurranseevne er helt avhengig av mennesker som er nyskapende. Det utvalget jeg har valgt å dybdeintervjue er mennesker som faller inn i den kategorien som Florida (2004) betegner som "the creative class". Når Sørli (2006) sier de fleste flytteprosesser skjer i forbindelse med utdanning og fram til man er etablert med arbeid, bolig og familie, har det vært interessant å gå dypt inn i fortellingene til en gruppe mennesker som er i denne fasen i livet. Intervjuobjektene er tilbakeflyttere til Ålesund med høyere utdanning som ikke har barn på tilbakeflyttingstidspunktet, og som har flyttet hjem i løpet av de siste fem årene. De har delt sine tanker om, opplevelser og erfaringer med å flytte til, og bo i Ålesund. For å forstå tilbakeflytternes subjektive fortellinger om motiver for tilbakeflytting og hvordan de opplever og erfarer verdier ved Ålesund, har det vært nødvendig å få innsikt i det komplekse samspillet mellom aktør og struktur. Et sted er noe for noen, og for å forstå hvordan både konkrete og abstrakte dimensjoner påvirker tilbakeflytternes forståelse av sted, har jeg tatt utgangspunkt i Halfacrees modell. Ifølge Fosso (2007:39), er det nettopp vår forståelse av sted som har betydning for våre flyttevalg. Både konkrete og abstrakte dimensjoner danner et mangfold som ligger til grunn for tilbakeflytternes identitetsprosjekt. Slik kan flytting forstås som en måte å identifisere seg med noe. Tilbakeflytterne oppsøker noe de ønsker å identifisere seg med.

Hvorfor er det da så få med høyere utdanning som flytter tilbake? Kan dette ha sammenheng med at akademikere i liten grad identifiserer seg med det Ålesund representerer? Nå har jeg intervjuet et utvalg som har tatt et aktivt valg og flyttet hjem, og derfor kan jeg vite lite om årsakene til at folk som er oppvokst i Ålesund og har tatt høyere utdanning **ikke** flytter hjem. Det jeg har fått kunnskap om, er hva som ligger til grunn for personene i mitt utvalg sine valg, og hvordan disse personene med høyere utdanning ser på Ålesund som sted å bo, byen som lokalitet, og representasjoner av byen. Disse tre dimensjonene fungerer i et komplekst gjensidig forhold der mennesket påvirker stedet, og stedet påvirker mennesket.

Våre livsløp er et resultat av kompliserte sammenhenger mellom mange faktorer som påvirker våre valg: Handlingsevne, egne liv vevd inn i andres liv, strukturelle forhold, og i hvilken

rekkefølge vi tar våre valg. Selv om mange flere kunne tenkt seg å flytte hjem til Ålesund, har de ofte tatt valg i forhold til utdanning og partner som gjør det vanskelig å bryte opp. Når utvalget mitt har tatt valget og flyttet hjem har dette vært etter nøye overveielser av push og pull faktorer, og det er komplekse og individuelle subjektive årsaksforhold som ligger til grunn for valget om tilbakeflytting. Det er ikke mulig å finne ett felles årsaksforhold i mitt utvalg på seks kvinner og tre menn, som forklarer hvorfor de flyttet hjem. Allikevel har jeg grunn til å si at det er følelsen av å høre til, tilknytning og identitet som var årsaken til at de i det hele tatt reflekterte over å flytte hjem. Denne sterke dragningen ble for noen forsterket ved at der var push-faktorer der de dro fra som markerte overgangen til en ny fase i livet (mellom studier og arbeid, mellom to jobber). De tok aktive valg som ledet livet inn i en ny bane, som gikk på tvers av det som var forventet, og som medførte brudd med en mer urban livsstil, et nettverk og i flere tilfeller brudd med partner. Det må ha vært sterke drivkrefter som dro dem hjem til en livsstil som de vurderte var bedre enn den de hadde der de var. En av disse faktorene var utsiktene til en jobb de ønsket.

Alle er veldig fornøyde med jobbinnhold, og mener det ville være vanskelig å finne tilsvarende jobber med så spennende og varierte arbeidsoppgaver andre steder. Dette forbauser kanskje, da inntrykket vi får av jobbmarkedet er at det er smalt, og at her er få ledige stillinger. Kanskje har det sin forklaring i at mulighetene for spennende jobber er underkommunisert. Mange jobber blir aldri annonsert, men besatt gjennom kjennskap og vennskap. En annen forklaring er at mitt utvalg har høy utdanning, og flere har erfaring som er verdifull for bedrifter i Ålesund og regionen. Slik var det også noen som så at de måtte fylle på med mer utdanning og/eller mer erfaring for å få ”drømmejobben”.

For alle var det en forutsetning å ha en interessant og utfordrende jobb å flytte hjem til. Den sterke vektleggingen de aller fleste har på jobb som det avgjørende i flytteprosessen, gjør at jeg vurderer at de aller fleste tilbakeflytterne ifølge Skålnes (2001) sin terminologi er av typen Moderna. De så ikke på Ålesund som en så ”spiky place” at de ville finne en spennende jobb her uansett; om det så var i etablerte bedrifter eller om de startet egen virksomhet. Det at byen og regionen har et attraktivt næringsliv innen marine og maritime næringer var ikke viktig når de vurderte å flytte hjem. Det kunne vært hvilken som helst næring, det var mer jobbinnholdet, og gjerne det at miljøet er internasjonalt, som var positive aspekter. Tilbakeflytterne er globale i den forstand at geografiske grenser ikke har stor betydning. Flere har bodd i utlandet, de fascineres av verden, og vil gjerne bruke sin kompetanse i

internasjonale relasjoner. Som direktøren i MF sier under rekrutteringsbehov og rekrutteringsmekanismer: ... ”du må ha vært i verden for å ta i mot verden”, og denne kompetansen har flere av tilbakeflytterne. Når omdømmerapporten sier at den maritime klyngen er god på produktkvalitet, teknologi og avanserte operasjoner, men er dårligere på kundeorientering, service, relasjonsbygging, kulturforståelse og markedsføring, stemmer dette med uttalelsene fra direktøren i MF og flere av tilbakeflytterne. De mener næringslivet i regionen har en utfordring når det gjelder å skaffe den nødvendige kompetansen i møte med en globalisert verden. Bedriftene trenger et bredere spekter av kompetanse som ikke bare kan løse tekniske oppgaver, men også kan bidra i menneskelige relasjoner.

Bysamfunn bygges opp av forskjellige kontekster som blant annet er knyttet til forskjellig sosiale gruppers organisering av forskjellige praksiser (Berg & Lysgård, 2004). Noen har sterkere makt til å forme forestillinger og diskurser om stedet, og for tilbakeflytterne er det klart at det er de som har penger som styrer utviklingen av byen. Det har de generelt ikke noe i mot, for de mener byen trenger investorer og drivkrefter. De er ambivalente til forhold rundt vern av Jugendstilbebyggelsen, men er klar på at verneforskrifter ikke må begrense muligheten for å skape liv i bysentrum. Flere refererer til Sunnmørsposten og hva som blir satt på dagsorden der, og slik er det tydelig at også regionavisa spiller en rolle som stakeholder.

Nå er det ikke alle representasjoner ved Ålesund og bedriftene i byen og regionen de ønsker å identifisere seg med. Fosso (2004:121) sier vi søker fellesskap og mening i samhandling med andre, og i relasjon til andre. Vi identifiserer oss med andre, men vi forstår også hvem vi er ved å definere oss som forskjellig fra andre. Slik gir tilbakeflytterne klart uttrykk for at de har et verdisett som er annerledes enn det mange andre i Ålesund har. Det kan være kompiser som ikke ønsker å gå ut midt i uka, det kan være venninnen som leser Se og Hør, folk som er utdannede og kaster fra seg boss i gata, lite toleranse for fremmedkulturelle, eller bedriftskulturen som ikke gir legitimitet for formell kompetanse.

Lysgård sier (2004:23) mennesker tilpasser sin aktivitet i forhold til dominerende forståelser av samfunnets romlighet. Et eksempel på slik tilpasning til dominerende representasjoner tilbakeflytterne ikke setter pris på, kan være å overhøre intolerante uttalelser. Andre tilpasninger kan være å skifte arbeidsplass fordi de opplever manglende legitimitet for sin

formelle kompetanse. For det som generelt gir legitimitet i bedriftene i Ålesund og regionen (der er unntak), er at du kan vise til resultater gjennom å ha gått gradene.

Som vi ser over er det ikke bare strukturelle forhold, men også abstrakte og ofte uutalte forestillinger blant aktører som gir stedet dets innhold. Florida har en konkret tilnærming til sted, han mener din by må ha "alt": Et kunnskapsintensivt næringsliv (Teknologi), mennesker med høy utdanning som arbeider i kreative yrker (Talent), og stedskvaliteter preget av åpenhet, toleranse, kultur og sportsaktiviteter (Toleranse). Florida mener et samfunn må ha alle T'ene for å være attraktiv for høyt utdannede i kreative yrker. Tilbakeflytterne mener byen er pen, men mangler innhold og energi. Når de sier at energi og entusiasme stort sett bare blir opplevd på AaFK sine hjemmekamper, kan det være et tegn på at et fotball-lag i eliteserien fyller et tomrom som gir fellesskap og mening. Slik opplever tilbakeflytterne identitet med andre fra Ålesund og distriktet, og en slik arena vil kunne virke samlende for by og bygd. For mitt utvalg er ikke regionalt orientert – de er i liten grad interessert i å reise mer enn 30 minutt verken til arbeid eller kulturtilbud.

En viktig og positiv kvalitet ved å bo i Ålesund er korte avstander, og at de slipper å bruke tid til reise i hverdagen. Unntaket er reise til regionens naturkvaliteter som gir unike muligheter for et rikt friluftsliv. Lett tilgang til fjell, fjord og hav er den aller viktigste kvaliteten de opplever ved å bo i Ålesund. Dette stemmer med funnene til teoretikere som Schmied (2005b), Båtevik (2002) og Florida (2008). Klimaet er generelt ikke noe problem da dette gir en ekstra dimensjon - det er mulig å virkelig erfare de forskjellige årstidene gjennom året. For flere er det allikevel en betingelse at de greit må kunne komme seg ut av byen til andre steder med varmere klima og mer urbane kvaliteter. For på de fleste områder vurderer de Ålesund til å være mer bygd enn by. De ser gjerne at vi får hurtigtog til Oslo og flere flyforbindelser til inn- og utland. Ikke minst vil dette virke positivt i jobbsammenheng. Dessuten kan de på denne måten nå kulturtilbud de ikke finner i Ålesund.

De jeg har intervjuet legger stor vekt på fritid og det å kunne dyrke egne interesser i forhold til bostedets kvaliteter. Kulturtilbudet er mye bedre enn sitt rykte, men de mener folk ikke er flinke nok til å benytte seg av de tilbudene som finnes. Med et større mangfold mennesker i byen, som flere studenter, mener de kulturtilbudene ville hatt større appell i befolkningen. Det de aller fleste savner mest er en konsertscene i tillegg til kinosenter i sentrum. I tillegg mener de en by på Ålesund sin størrelse burde hatt en svømmehall i bysentrum. De mener det er en

del slike nødvendige grep som ikke blir tatt, og som en sier: ”*da blir det litt stusselig*”. Dette gjelder også i hvilken grad byen er innbydende med innslag av grønt, åpne plasser og parker. Slike kvaliteter sammen med bynære friområder er viktige for dem i hverdagen, og gir verdi til byen.

Når Florida sier (2004:260) at det som betyr noe for mennesker med høyere utdanning i kreative yrker ikke er de store attraksjonene, men et levende bymiljø, lett tilgang til friluftsliv og bra konserttilbud, stemmer det med tilbakeflytternes opplevelser. Dessuten sier Florida (2008:157) at det er tre universelle verdier som er viktige ved et sted for at vi skal være lykkelige. Det at vi stimuleres kreativt og opplevelsesmessig, det at vi føler at vi kan være oss selv, og at vi føler at vår identitet er knyttet til stedet. Det generelle inntrykket jeg sitter igjen med etter å ha intervjuet tilbakeflytterne, er at de aller fleste mener disse behovene i stor grad er dekt. De har utfordrende arbeidsoppgaver hvor de kan bruke sin kompetanse, og på fritiden er de mer opptatt av forbruk av opplevelser enn materielle goder, som stemmer med Floridas funn (2008). Allikevel er det forhold ved byens representasjoner - som lite mangfold og lav toleranse, samt konkrete forhold ved bysentrum - de mener kan forbedres. Dette samsvarer med resultatene som fremkommer hos Isaksen (2005, se pkt. 3.3.2) som viser at Ålesund må forbedre sine bostedskvaliteter for å tiltrekke seg mennesker med høy utdanning.

6 Konklusjon

I innledningen stilte jeg spørsmål ved om Ålesund er liv laga, om her er forutsetning for vekst og utvikling, og om byen er liv laga for de som flytter hjem med høyere utdanning. Ved å benytte metodetriangulering har jeg kartlagt komplekse samspill mellom konkrete og abstrakte dimensjoner fra forskjellige innfallsvinkler. Slik har jeg fått større innsikt i mange forhold rundt Ålesund som sted, og utvalgte gruppers holdninger og erfaringer med byen.

Ved å kartlegge lokale konkrete forhold ved byen så som: historikk, utdanning, kompetanseutvikling, infrastruktur, politikk, økonomi og næringsstruktur, får vi et bilde av en vakker by ved havet som fungerer som regionsenter for Nordvestlandet. Byen opplever befolkningsvekst og et blomstrende næringsliv mye takket være en sterk maritim klynge. Dette til tross for at utdanningsnivået blant befolkningen er lavt, her er lite bredde og tyngde i utdanningstilbudene, og forskningsmiljøene er små. Intervju med arbeidslivsinformanter viser til fokus på kremmerånd og resultater som suksessfaktorer. De fleste bedriftene er relativt

små, kompetansen er gjerne tung innen tekniske områder, og generelt er konservative og mannsdominerte holdninger dominerende. Arbeidsmarkedet for de med høy utdanning er begrenset, da det er lite fokus på mangfold i bedriftskulturene. I tillegg skjer mange ansettelser i et ”grått marked” utenom formelle ansettelsesprosedyrer, og på denne måten får byen et dårligere rykte enn fortjent når det gjelder mulighetene for attraktive jobber. Å ikke ha fokus på formell kompetanse er ikke bærekraftig i lengden, sier arbeidslivsinformantene. Kunnskap er helt nødvendig, og bedriftene må ha mer fokus på mangfoldig kompetanse. I en stadig mer globalisert verden vil kravene til kompetanse bli stadig større, og da må bedrifter og byen være attraktiv for kreative mennesker med høy utdanning.

Oversikten over tilbakeflyttere med høy utdanning er urovekkende. Ifølge datamateriale fra Sørli⁶³ er det mange ålesundere som tar høy høyere utdanning, men få som velger å flytte hjem. Antallet potensielle tilbakeflyttere er derfor stort. Av 248 menn og kvinner (124 + 124) i 30-årsalderen per 1.1.2006 som hadde tatt høy høyere utdanning, var det bare 9 menn og 23 kvinner som hadde flyttet hjem siste fem år. Forklaringen kan ligge i lav attraktivitet; de opplever ikke at byen er liv laga for dem. Vakker natur, tilknytning og familie er ikke tilstrekkelig. For de som har bodd vekk, er byen på mange måter ei bygd som mangler vesentlige verdier som åpenhet og toleranse. I tillegg har ikke det politiske flertallet prioritert kvaliteter som kjennetegner mer urbane byer; parker, gode uteområder, kultur og sportsfasiliteter. Dette er vel så viktig som attraktivitetsfaktorer for den kreative klassen som grunnleggende tjenester.

Det er forsket lite på aktørers subjektive preferanser i forhold til sted. Svakheter ved kvantitative analyser om flytting er at de ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til faktorer som er knyttet til sosiale nettverk, kulturelle bånd og sammenhenger mellom holdninger, verdier og oppvekststed. Med utgangspunkt i et teoretisk rammeverk og forståelse av livsløpsprosesser, har jeg ved hjelp av dybdeintervjuer kartlagt en gruppe tilbakeflytteres tanker om, følelser for og erfaringer med Ålesund som sosial romlighet. Jeg har søkt å formidle, drøfte og tolke fortellingene til et utvalg tilbakeflyttere for å få svar på

hvilke motiver høyt utdannede har for tilbakeflytting til Ålesund, og hvordan de vurderer kvaliteter ved byen.

---

⁶³ SSBs koblete flyttestoriermateriale. Upubliserte tabeller bearbeidet ved Kjetil Sørli, NIBR. Nov. 2008. Se pkt. 5.2

Jeg har tatt utgangspunkt i ideene til Florida (2004, 2008) som sier at byer og regioner burde være på jakt etter kreative mennesker med høy utdanning, da framtidig konkurranseevne er helt avhengig av mennesker som er nyskapende. Denne oppgaven viser at så ikke alltid er tilfelle, da de fleste bedriftene er lite opptatt av formalkompetanse i sitt rekrutteringsarbeid. I tillegg til manglende fokus på krav til formell kompetanse, bidrar et ensrettet næringsliv og få offentlige arbeidsplasser til at det er lite utvalg av spennende jobber for de som ønsker å bruke sin høye utdanning. **Motivene for tilbakeflytting** var for de aller fleste relatert til tilhørighet og identitet, gjerne knyttet til naturopplevelser. Betydningen av tilhørighet og søken etter identitet finner jeg er mye sterkere enn vektleggingen av slike verdier i Floridas tilnærming. I tillegg til disse pull – mekanismene, var det gjerne forhold ved stedet der de var som virket som push – krefter. For alle tilbakeflytterne var det imidlertid en forutsetning for å flytte hjem at de fikk en utfordrende og spennende jobb.

For at vi skal trives er vi avhengig av andre rundt oss som vi deler et fellesskap med og som vi føler deler våre oppfatninger og verdier. For tilbakeflyttere til Ålesund med høy utdanning kan dette være vanskelig, da her er flere dominerende representasjoner de ikke ønsker å identifisere seg med. Spesielt gjelder dette forhold knyttet til toleranse for annerledeshet, liten anerkjennelse for formell kompetanse, og tradisjonelle verdier som ofte blir stående i et motsetningsforhold til tilbakeflytternes mer urbane verdsett. Tilbakeflytterne er ressurssterke, unge, og har med seg urbane forestillinger om hvordan livet skal leves. Selv om de mener byen er vakker, har mange gode kulturtilbud og kafeer, samt unike naturkvaliteter i umiddelbar nærhet, savner de liv og energi i bysentrum. Tilbakeflytterne mener **byens kvaliteter** kan styrkes gjennom å få et større mangfold i befolkningen og prioritering av gode arenaer for sosiale fellesskap (kinosenter, konsertscene, grønne parker og uterom) i bysentrum. Slik kan de treffe andre i samme livssituasjon.

Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008 viser at sted og miljø betyr mer og mer for hvor vi bosetter oss. Avgjørelsen om hvor vi bosetter oss er den faktoren som betyr mest for hvilket liv vi skal leve, og er viktigere enn hvilken utdanning vi tar, og hvem vi skal dele livet med. Den byen vi velger å slå oss ned i bør ha "alt", den kompromisser ikke når det gjelder kvaliteter som kunnskapsintensivt næringsliv, kreative mennesker med høy utdanning og steds-kvaliteter preget av toleranse, kultur og sportsaktiviteter (Florida 2008).

Gullestad (2000) definerer identitet som ”...delar av ein persons sjølbilete ein ynskjer å få stadfesta av andre. Kanskje måtte ein heim for å få stadfesta kven ein var? Kanskje er identiteten knytt opp til det som ein sakna når ein var borte? – sjølv om mykje er ting som ein eigentleg også kan irritere seg over”? De tilbakeflytterne jeg har intervjuet har i stedet for å ”shoppe” en by, tatt et aktivt valg ved å flytte hjem til røtter, for så å forholde seg til de holdninger og stedskvaliteter de ikke liker. Dersom utvikling av stedlige kvaliteter ble prioritert ville byen bli mer attraktiv, og Ålesund ville bli liv laga for de med høy utdanning. Omdømmet til byen ville bli bedre, tilbakeflytterne ville finne kvaliteter og verdier de identifiserer seg med, og flere ville ønske å flytte hjem. I tillegg ville vi få nye tilflyttere med høy utdanning som ville ”shoppe” Ålesund som en attraktiv by med unike stedlige kvaliteter. Slik tilflytting og tilbakeflytting vil i sin tur være med på å opprettholde spennende og kunnskapsintensive arbeidsplasser og samtidig skape nye. En by som har tiltrekningskraft på de kreative med høy utdanning, har gode forutsetninger for å være liv laga.

Selv om utvalget jeg har intervjuet er lite, mener jeg problemstillingen er grundig belyst gjennom metodetriangulering, der forskjellige innfallsvinkler er benyttet. Nettopp det at jeg har benyttet forskjellige teoretikere fra ulike tradisjoner har gitt utfordringer når det gjelder å gi en god struktur på oppgava. Jeg har tatt utgangspunkt i Halfacrees modell som er kompleks og beskriver både abstrakte og konkrete forhold ved flere dimensjoner samtidig. Allikevel føler jeg modellen, og de tanker som er utledet av andre teoretikere med utgangspunkt i denne, går som en rød tråd gjennom hele oppgava.

Motiver for tilbakeflytting og vurdering av kvaliteter ved byen, baserer seg på historiene til mennesker i en gitt livsfase og med gitte karakteristika. De har alle høy utdanning, de har alle med seg erfaringer fra mer urbane byer, og de fleste er single og uten barn. Funnene har overføringsverdi til andre tilbakeflyttere til Ålesund med samme kjennetegn. Dessuten kan funnene gi innsikt i vurderinger som styrer flytteprosesser generelt. På overordnet nivå kan hvilke motiver høyt utdannede har for å flytte hjem, og hvordan de vurderer kvaliteter ved hjembyen, overføres til andre sammenlignbare byer. Slik kan mitt arbeid være et bidrag til å forstå forutsetninger for innovasjon, vekst og verdiskaping i mindre byer generelt.

Denne oppgaven favner bredt, men det er allikevel mange spørsmål det hadde vært interessant å finne ut mer om. Siden det er så få som flytter hjem med høyere utdanning, kunne det være interessant å dybdeintervjue alle med de karakteristika jeg har brukt, i en fødselskohort. Slik

kunne man undersøke om funnene i mitt utvalg stemmer med en gitt populasjon. Dette ville kunne bekrefte eller avkrefte mine funn. Jeg har sett på de som tar et aktivt valg og flytter hjem. Det ville være veldig spennende å gå i dybden på hvorfor folk med høy utdannelse **ikke** flytter hjem. Er det forhold ved stedet der de er som holder dem der, eller er det forhold ved Ålesund som gjør at de ikke velger å flytte tilbake? Videre er det langt flere kvinner enn menn med høy utdannelse som flytter hjem, og det til tross for at her er mindre tilbud av det vi betegner som tradisjonelle kvinneyrker. Hvorfor det er slik kunne det være interessant å finne ut mer om. Tilsvarende kvalitative undersøkelser vil bidra til å øke forståelsen av flytteprosesser utover det vi kan tolke fra demografiske data. Kanskje er motiver for tilbakeflytting og vurdering av sted helt annerledes andre steder, eller kanskje finner vi at mennesker med høy utdannelse har samme preferanser uavhengig av sted?

Hvor vi velger å bo er et identitetsprosjekt; vi søker steder som forteller omverdenen hvem vi er, og hvilke verdier vi står for. Byer som ønsker å tiltrekke seg kreative mennesker med høy utdannelse som kan bidra til vekst og utvikling, må derfor tilby kvaliteter de ønsker å identifisere seg med. De vil da stolt kunne si: Jeg bor i Ålesund, det er en by som gir meg ”alt”.

7 Kilder

7.1 Litteratur

- Allmendinger, P. (2002): "The Post-Positivist Landscape of Planning Theory". I Allmendinger, P. & Tewdwr-Jones, M. (red): *Planning Futures. New directions for planning theory*. New York: Routledge.
- Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H.K. & Løfgren, A: (2004): *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Berg, N. G. & Dale, B. (2004): "Sted – begreper og teorier". I Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H. K. & Løfgren, A.: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Berg, N. G. & Lysgård, B. (2004): "Ruralitet og urbanitet – bygd og by". I Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H. K. & Løfgren, A.: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.
- Bourdieu, P. (1979): *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Båtevik, F.O. (2002): *Demografi og mobilitet i Møre og Romsdal. Flyttehistoriene til årskulla fødte 1955-64*. Arbeidsrapport nr. 134. Møreforskning Volda/Høgskulen i Volda. (En av to delrapporter. Se også Sørli, 2003).
- Båtevik, F.O., Olsen, G.M. & Vartdal, B. (2003): *Jakta på det regionale mennesket. Om bulyst og regionale tilpassingar i Møre og Romsdal*. Arbeidsrapport nr. 136. Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda.
- Denscombe, M. (2002): *Ground rules for good research. A 10 point guide for social researchers*. Buckingham: Open University Press.
- Elder, G.H. & Johnson, M.K. (2003): "The Life Course and Aging: Challenges, Lessons and New Directions". I Settersten, R.A. (ed.): *Invitation to the Life Course: Toward New Understandings of Later Life*. Society and Aging series. New York: Baywood Publishing Company.
- Fangen, K. (2004): *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Farrell, G. & Thirion, S. (2005): "Social Capital and rural development: From win-lose to win-win with the leader initiative". I Schmied, D. (red.): *Winning and Losing. The changing geography of Europe's rural areas*. Wiltshire: Antony Rowe Ltd.
- Florida, R. (2004): *The rise of the creative class..... and how it's transforming work, leisure, community & everyday life*. New York: Basic Books. Paperback.
- Florida, R. (2008): *Who's your city? How the creative economy is making where to live the most important decision of your life*. New York: Basic Books.
- Foss, Olaf (2003): "Ny regionalforskning?". *Regionale trender*, nr. 1, 2003. Oslo: NIBR
- Fosso, E.J. (2004): "Unges flytting – et spørsmål om identitet og myter om marginale og sentrale steder?" I Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H. K. & Løfgren, A.: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.

- Fosso, E. J. (2007): "Bygda som bosted – hvorfor flytte til eller derifra?". I Rusten, G., Iversen, N. M. & Hem, L. E.: *Vårinn med nye muligheter. Ressurs- og opplevelsesbasert verdiskaping på vestlandsbygdene*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Frønes, I, Heggen, K. & Myklebust, J.O. (1997): *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Frønes, I. (1997): "Generasjoner, barndom og familier i etterkrigs-Norge". I Frønes, I., Heggen, K. & Myklebust, J.O. (red.): *Livsløp. Oppvekst, generasjon og sosial endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Giele, J.Z. & Elder, G.H. (1998): *Methods of Life Course Research. Qualitative and Quantitative Approaches*. London: Sage.
- Green, A. (2005): "Employment restructuring in rural areas". I Schmied, D. (red.): *Winning and Losing. The changing geography of Europe's rural areas*. Wiltshire: Antony Rowe Ltd.
- Grytten, H. & Kipperberg, K. (1989): *Et hurra skal du ha! 50 sanger fra Ålesund*. Aalesunds Museums skrift nr. 17. Ålesund:Smp-Trykk.
- Gullestad, M. (2000): "*Kultur og hverdagsliv. På sporet av det moderne Noreg*". Oslo: Universitetsforlaget.
- Gustafsson, I.A.(1998): "Ålesund i Jugendstil" I Asker, K., Ekroll, B.W., Kaldhol, M., Maaseide, K., Pettersen, J.R. (red.): "*Fra guttalus til ungdomshus. Ei bok om Ålesund*". Ålesund kommune. Jubileumskontoret
- Halfacree, K. (2006): "Rural space: constructing a three-fold architecture". I Cloke, P., Marsden, T. & Mooney, P. (red.): *Handbook of rural studies*. London: Sage Publications.
- Heggen, K, Myklebust, J.O., Øia, T. (2001): "Ungdom, stad og meining". I Heggen, K, Myklebust, J.O. & Øia,T. (red.): *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Det norske samlaget.
- Holsen, S. & Fosso, E.J. (2002): *Migrasjon og romlege representasjonar – ein eksempelstudie av migrasjonspraksisar og –prosessar eit spansk kystsamfunn*. Arbeider fra Institutt for geografi – Bergen Nr. 252 – 2002. Nedlastet 20.02.09.
<http://bora.nhh.no/bitstream/2330/2037/1/synnove%20holsen252.pdf>
- Isaksen, A. (2005): *Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge*. Arbeidsnotat 22/2005. Oslo: NIFU STEP. Nedlastet 26.02.09.
http://www.nifustep.no/norsk/publikasjoner/den_kreative_klassen_og_regional_n_ring_utvikling_i_norge
- Kalleberg, R. (1996, 2007): "Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog". I Holter, H. & Kalleberg, R.: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforslaget.
- Knutstad, G. (1998): *Medvirkning og innrullering av sosiale- og teknologiske aktører i endringsprosesser. En studie av hvordan medvirkning i endringsprosesser bidrar til ny organisatorisk praksis i tre bedrifter på Nordvestlandet*. Doktor ingeniørvhandling, NTNU, Institutt for industriell økonomi og teknologiledelse.
- Lysgård, H.K. (2004): "Romlighet i studier av mennesker, steder og regioner". I Berg, N. G., Dale, B., Lysgård, H. K. & Løfgren, A.: *Mennesker, steder og regionale endringer*. Trondheim: Tapir Akademisk forlag.

- Malterud, K. (2003): *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Myklebust, D. & Havran, J. (1995): *Den levende Jugendbyen Ålesund*. Ålesund kommune Riksantikvaren.
- Myklebust, J.O. (2001): Demografiske bølger. I: Heggen, K., Myklebust, J.O. & Øia, T. (red.): *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Paulgaard, G. (2001): "Sted og tilhørighet". I Heggen, K, Myklebust, J.O. & Øia, T. (red.): *Ungdom. I spenninga mellom det lokale og det globale*. 2001: Oslo. Det norske samlaget.
- Porter, M. E. (1998): "Clusters and the New Economics of Competition". *Harvard Business Review* November-December 1998. Nedlastet 23.03.09. <http://hbr.harvardbusiness.org/1998/11/clusters-and-the-new-economics-of-competition/ar/1>
- Putnam, R.D. (2000): *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Richardson, L. & St. Pierre E. A. (2005): "Writing. A Method of Inquiry". I: Denzin, N..K. & Lincoln, Y.S. (red.): *Handbook of qualitative Research*. London: Sage.
- Riise, A. & Hagen, R. (1998): *Livet på Sunnmøre. Blant bona og dæmmagutta*. Oslo: Det norske samlaget.
- Ruud, M.E., Bratbakk, I., Røe, P. G. & Vestby, G. M. (2007): *Sosiokulturelle stedsanalyser – en veileder*. NIBR, Akershus fylkeskommune. Nedlastet 18.11.08. http://www.akershus.no/index.php?page_id=3226
- Schmied, D. (2005a): "Winning and Losing in Europe's Rural Areas". I Schmied, D. (red.): *Winning and Losing. The changing geography of Europe's rural areas*. Wiltshire: Antony Rowe Ltd.
- Schmied, D. (2005b): "Incomers and Locals in the European Countryside". I Schmied, D. (red.): *Winning and Losing. The changing geography of Europe's rural areas*. Wiltshire: Antony Rowe Ltd.
- Skålnes, Sigrid (2001): *Distriktskvinnescenarier 2010 – På leit etter ei framtid*. Samarbeidsrapport NIBR/HIF. Sammendrag. Nedlastet 16.03.09. <http://distriktskvinneforsk.hifm.no/prosjekt/samsigrid.doc>
- Sørli, K., (2003): *Demografi og mobilitet i Møre og Romsdal. Flyttebalanser, alderskjevheter og framtidutsikter*. Notat 2003:101. Oslo: NIBR. (En av to delrapporter. Se også Båtevik, 2002).
- Sørli, K. (2006): *Bosettingspreferanser, flyttemotiver og flytteprosesser. Status og perspektiver omkring den regionale befolkningsutviklingen i Norge*. Notat til Kommunal og regionaldepartementet, 16.02.06. Oslo: NIBR.
- Stake, Robert E. (2005) "Qualitative Case Studies". I Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna S. (red.): *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage.
- Vareide, Knut (2008a): *Attraktivitetsbarometeret 2008*. NHO/Telemarkforskning. Nedlastet 19.02.09. http://www.nho.no/getfile.php/filer%20og%20vedlegg/NHO_Attraktivitetsbarometer_08_orig_Lowres%281%29.pdf

- Vareide, Knut (2008b): *NæringsNM 2008*. TF-notat nr. 19 – 2008. Telemarksforsking. Nedlastet 19.02.09. <http://www.tmforsk.no/publikasjoner/filer/1494.pdf>
- Wiborg, A. (2001): ”Utdannelse, mobilitet og identitet. Studenter fra distriktene i høyere utdanning”. I Heggen, K, Myklebust, J.O. & Øia, T. (red.): *Ungdom. I spennings mellom det lokale og det globale*. Oslo. Det norske samlaget.
- Aase, T. H. & Fossaskåret, E. (2007): *Skapte virkeligheter. Kvalitativt orientert metode*. Oslo: Universitetsforlaget.

7.2 Innlegg, presentasjoner etc. med navngitte forfattere

- Glendrange, Jan: *Sett fra verden. Den maritime klyngen på Møre*. PP presentasjon 9.9.08. Rapport fra den globale omdømmeundersøkelsen på oppdrag fra NCE Maritime, utarbeidet av Burson-Marsteller. <http://www.ncemaritime.no/default.aspx?menu=697>
- Janbu, Stig Lodve. *Månadsmelding frå NAV*. NM-15/09 A. Nærings- og miljøutvalet 10.03.09. Møre og Romsdal fylkeskommune. Nedlastet 05.03.09. <http://www.mrfylke.no/mbok.aspx?m=22664&type=5>
- Reve, Torger: *Ålesund som magnet i regionen*. PP presentasjon brukt 18.03.09 på møte i regi av Ålesund Handelsforening.
- Sørli, K., Havnen, E., Langset, B.: *Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008*. NIBR. Lysarkpresentasjoner i Demografisk forum 29.10.08.
- Kjetil Sørli, NIBR ”Bo- og flyttemotivundersøkelsen 2008”
  - Kjetil Sørli, NIBR ”Arbeid – nødvendig men ikke tilstrekkelig betingelse for å flytte”
  - Eli Havnen, NIBR ”Hvorfor flytter vi, og hvorfor blir vi boende?”
  - Bjørg Langset, NIBR ”Med eller mot strømmen?”

7.3 Statistikk, internettsider, etc.

- ABS region. Kommunenes Sentralforbund. Nedlastet 08.03.09. http://www.folkevalgt.no/folkevalgt/tema/samfunnsutvikling/regionalpolitikken_nye_muligheter_1/mangfold_av_regioner/den_funksjonelle_regionen_abs_regionen
- Attraktivitetsbarometeret 2008. Kommunerangering. Nedlastet 22.05.09. <http://www.nho.no/attraktivitetsbarometer-og-naerings-nm/attraktivitetsbarometeret-2008-article20077-496.html>
- Bedriftsundersøkinga Møre og Romsdal 2008. NAV Møre og Romsdal. Nedlastet 5.11.08. <http://www.nav.no/Lokalt/M%C3%B8re+og+Romsdal/Tall+og+analyse>
- Bu- og flyttemotivundersøking 2008. Pressemelding 28.10.2008. Kommunal og regionaldepartementet. Nedlastet 09.03.09. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/pressemelder/pressemeldinger/2008/bu--og-flyttemotivundersokning-2008.html?id=534098>
- Database for statistikk om høgre utdanning. Antall studenter. Nedlastet 02.03.09. <http://dbh.nsd.uib.no/>
- Eiendomsverdi AS, tall lastet ned av Marit Stuen i Krogsveen eiendomsmegler i Ålesund 21.11.08.

Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Nedlastet 05.01.09. <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/06>

Framover. Utfordringsdokument. Fylkesplan 2005-2010 Møre og Romsdal fylke

Kart over Ålesund. Nedlastet fra ÅK nettsider 5.6.09.
<http://kart.alesund.kommune.no/webinnsyn/Content/Main.asp?layout=alesundsula&time=1244200509&vwr=&MapType=png>.

KOSTRA. Kommunal- og regionaldepartementet. Nedlastet 08.03.09.
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/kostra.html?id=1233>

Norwegian Centres of Expertise. Nedlastet 20.05.09.
http://ekstranett.innovasjon Norge.no/templates/Page_Meta_56198.aspx

Politiet mot 2020. Bemannings- og kompetansebehov i politiet. Politidirektoratet. Datert 30. mai 2008. Nedlastet 06.05.09. http://www.pf.no/asset/4618/1/4618_1.pdf

SSB "Tall om Ålesund kommune". Nedlastet via ÅKs nettsider 01.03.09.
http://www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=1504

SSB Bedriftstatistikk. Nedlastet 24.11.08.
http://statbank.ssb.no/statistikkbanken/Default_FR.asp?PXSid=0&nvl=true&PLanguage=0&tilside=selecttable/hovedtabellHjem.asp&KortnavnWeb=bedrifter

SSB Befolkning, norgeskart. Nedlastet 12.03.09. http://www.ssb.no/befolkning/kart02_gjns-befendr.jpg

SSB Folketall. Nedlastet 01.03.09. <http://www.ssb.no/emner/02/01/10/folkemengde/tab-2009-02-19-16.html>

SSB Fortsatt sentralisering. Nedlastet 01.03.09.
<http://www.ssb.no/vis/emner/00/01/20/valgaktuelt/art-2007-08-30-01.html>

SSB Fortsatt sterk vekst i tettstedene. Nedlastet 27.02.09.
<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/befsett/>

SSB Informasjon om Ålesund by. Lastet ned via Ålesund kommunes nettsider 28.02.09.
http://www.alesund.kommune.no/sub/info/index.php?option=com_content&task=view&id=160&Itemid=71

SSB Innvandring bidrar til positive flyttetall. Nedlastet 01.03.09.
<http://www.ssb.no/vis/emner/02/02/20/flytting/main.html>

SSBs koblede flyttehistoriemateriale. Bearbeiding for mitt formål av Kjetil Sørli, NIBR. november 2008.

SSB Konjunkturbarometer Høst 2008. På oppdrag fra Sparebanken Møre.
http://modfiles.digiport.no/files/mod9/1001/sbm_barometer_08.pdf

SSB Kostratall. Nedlastet 03.03.09.
<http://www.ssb.no/kostra/stt/index.cgi?spraak=norsk&nivaa=2&regionstype=kommune&faktaark=1074771228169132&regioner=default@default&kolonne=0&event=ny&mal=region&cookie=0>

SSB Likestilling. Nedlastet 03.03.09. <http://www.ssb.no/likekom/>

SSB Sterk vekst i helse og sosial omsorg. Nedlastet 06.05.09.
<http://www.ssb.no/vis/emner/00/01/10/valgaktuelt/2001/art-2001-08-28-01.html>

SSB Sysselsatte 15-74 år, etter yrke og bostedskommune. 4. kvartal 2007. Nedlastet 25.02.09.
<http://www.ssb.no/emner/06/01/regsys/tab-2008-06-12-13.html>

SSB Utdanningsnivå i befolkningen. Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, kjønn og alder 2007. Nedlastet 17.11.08. <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/tab-2008-08-21-02.html>

SSB Utdanningsnivå i befolkningen. Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå og bostedskommune, 2007. Nedlastet 17.11.08. <http://www.ssb.no/emner/04/01/utniv/tab-2008-08-21-02.html>

SSB Utdanningsnivå. Nedlastet 01.03.09. <http://www.ssb.no/vis/emner/04/01/utniv/art-2008-08-21-01.html>

Temp. Konjunkturbarometer for Møre og Romsdal 2007. Utgitt av Sparebanken Møre, Møre og Romsdal fylke, Møreforskning Molde, Innovasjon Norge, NHO Møre og Romsdal og NAV. Nedlastet 16.12.08. http://www.innovasjon norge.no/Fylker_fs/More_og_Romsdal/051207%20TEMP%20LR.pdf

Ålesund 2020. Kommuneplan for Ålesund 2007-2020.

Ålesundsregionens utviklingsselskap, hjemmeside. Nedlastet 06.03.09. <http://www.aru.no/infotorg/>

7.4 Kontakt med

- 11.09.08 Telefonsamtale med direktør Roar Tobro, Møreforskning
- 03.11.08 Telefonsamtale Stig Lodve Janbu NAV Møre og Romsdal (+ mailer)
- 03.11.08 Rådgiver Vegard S. Austnes i Ålesundsregionens utviklingsselskap (ÅRU)
- 05.11.08 Telefonsamtale med Regiondirektør i NHO i Møre og Romsdal, Torill Ytreberg (+ mailer)
- 17.11.08 Telefonsamtale med bedriftsrådgiver Paul Urke i Strategisk ledelse (+ mailer)
- 17.11.08 Telefonsamtale med bedriftsrådgiver Rolf Klock i Capricorn AS (+ mailer)
- 13.11.08 Lunsjmøte med forskerne Ragnhild Skogheim og Guri-Mette Vestby fra NIBR (Norsk institutt for by- og regionforskning). De var i Ålesund i forbindelse med et forskningsprosjekt om "Kulturarven som ressurs, strategi og satsingsfelt i by- og stedsutviklingsprosesser" (+ mailer)
- 16.11.08 Telefonsamtale med rikssynser Andreas Hompland (+ mailer)
- 26.11.08 Telefonsamtale med Torgeir Dahl, andrekandidat på Høyres liste i Møre og Romsdal ved stortingsvalget 2009 vedr. Møreaksen
- November 2008 Telefonsamtaler med forsker Kjetil Sørli NIBR ved flere anledninger (+ mailer gjennom hele oppgaveperioden)
- 23.01.09 Intervju med direktør Roar Tobro, Møreforskning AS
- 03.02.09 Mail fra rådgiver personal ÅK, Magne Karlsen
- 06.02.09 Telefon og mailkorrespondanse med samfunnsforsker Ottar Brox
- Feb. 09 Mailkorrespondanse og telefon med Andreas Wabø, daglig leder Citisense
- Feb. 09 Mailkorrespondanse med Irene Tinagli, medarbeider Richard Florida

- Feb. 09 Mailkorrespondanse og telefon med Arne Isaksen, Universitetet i Agder
- 02.03.09 Telefon rådgiver Andreas Sylte, Høyskolen i Ålesund
- 02.03.09 Telefon informasjonssjef Jens Petter Straumsheim, Høyskolen i Molde
- 02.03.09 Telefon studiesjef Gonnies Smit, Høyskolen i Volda
- 03.03.09 Telefon rådmann Ragna Dahl Grønnevet
- 03.03.09 Telefon og diverse mailkorrespondanse kommunalsjef Ronny Frekhaug
- 03.03.09 Telefon bysekretær Tore Hals
- 05.03.09 Telefon Vegard Austnes, Ålesundsregionens utviklingsselskap
- 05.03.09 Telefon Inge Furre, sjefsøkonom Sparebanken Møre
- 05.03.09 Telefon Tor Erik Lillebø, Rolls Royce Marine
- 18.03.09 Telefon byhistoriker Harald Grytten
- 20.03.09 Mailkorrespondanse med Torger Reve
- 20.05.09 Telefon leder NCE Maritime Per Erik Dalen

7.5 Konferanser/Seminarer

- 10.10.08: "Sunnmørskonferansen", Ålesund. Arrangør: Møre og Romsdal Fylke, Søre Sunnmøre Regionråd, Aalesunds Handelsforening, Ålesundsregionens Utviklingsselskap, NCE Maritime
- 28-29.10.08: "Kultur, natur og reiseliv i Møre og Romsdal", Ålesund. Arrangør: NHO Reiseliv Midt-Norge
- 28.11.08: "Open 2008" – presentasjon av muligheter for – og betydningen av bildende kunstnere i Ålesund, Ålesund. Arrangør: Bildende kunstnere i Møre og Romsdal
- 10.02.09: "Moderne byutvikling", Ålesund. Arrangør: Ålesund Høyre

8 Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide.....	A
Vedlegg 2: Samtykkeerklæring.....	I
Vedlegg 3: NSD Tilråding av behandling av personopplysninger.....	K

Vedlegg 1:
INTERVJUGUIDE
- DET GODE LIV I ÅLESUND?

- Motiver som lå til grunn for tilbakeflytting (livsoverganger, push- og pulleffekter).
- ”Sense of place” (kvaliteter ved byen – hvordan du tenker om, opplever og erfarer å bo her).

PERSONALIA:

Navn:	Fiktivt:		
Alder:	Dato for intervju:		
Familieforhold:			
- partner	Når:		
- samboer/gift	Når:		
- barn	Antall, alder:		
- slektninger/familie i byen?	Utdyp:		
Utdannelse etter videregående:			
Type	Antall år	Hvor	
Arbeidserfaring:			
Type	Antall år	Hvor	
Yrke/arbeidssted nå:			
Partners utdanning/yrke/arbeidssted:			
Flyttet tilbake, årstall:			
Hvor er du vokst opp?			
Bosted nå:			
- hvor			
- standard/type			
- bomiljø			
Har du flyttet internt i byen etter at du flyttet tilbake? Hvor bodde du før?			

MOTIVER FOR TILBAKEFLYTTING

1. Avgjørende når du tok valget om tilbakeflytting:

- Årsakene til flytting knyttet opp mot situasjonen før flytting (push)?
- Årsakene til flytting knyttet opp mot situasjonen etter flytting (pull)?
- Eller en kombinasjon? Hvilke faktorer var mest utslagsgivende?

Stikkord: Utdanning, Arbeid, Familie, Helse, Bolig, Sted/Miljø (Sørli), annet.....

2. Hvordan reagerte omverdenen på at du flyttet hjem?

- De du flyttet fra
- De du flyttet til

STEDSBRUK

3. VENNER

Venner/nettverk i byen som du har noe felles med?

Lett å etablere nye vennskap?

Pleier du omgang med barndomsvenner?

FRITIDSAKTIVITETER

4. Hvilke fritidsaktiviteter deltok du i under oppveksten?

5. Hvilke fritidsaktiviteter deltar du og din familie i nå?

- Organiserte
- Uorganisert

Ukentlig:

Månedlig:

Sporadisk:

6.

1. Hvilken betydning har KULTURTILBUD for deg?			2. I hvilken grad benytter du deg av?	
Tilbud	Eksempel innenfor hver type	Viktig-Passe v.-Uviktig Ønsker om endring	Hvor ofte siste halvåret (uka, mnd.)	Er engasjert utover fremmøte? Hvordan?
Kino	Moa/Løvenvold			
Musikk	konsert, kor, korps, orkester, ungjazz			
Kunst	utstillinger			
Teater	Riksteateret, danseforestillinger, Teateret vårt, Molja revyteater, annet....			
Idrett/Idrettsarr.	haller, baner svømmehall, treningssenter Arr: AaFK, andre...			
Organisasjons- og foreningsliv	Religiøst, interesseforening (MC-klubb, knivl...) politikk			
Dansetilstelninger	Vikingarne, annet...			
Møtesteder på dagtid	Kafeer, bibliotek			
"Ut-på byen"	Kafeer, restauranter, natteliv			
Uorganisert aktivitet				
Annet:				

7. I forhold til bruk, på hvilken måte betyr lokalisering, tilgang og utforming av bygninger noe? (Egenart, sjarm, opplevelse av tilhørighet....)

8.

Hvilken betydning har FRILUFTSLIV OG NATUR for deg?		2. I hvilken grad – og hvordan benytter du deg av?	
Tilbud	Viktig-Passe v.-Uviktig Ønsker om endring	Hva, hvilket område	Hvor ofte siste halvåret (uka, mnd.)
Friområder			
Adkomst til friområder			
Turveier/merking			
Sykkelstier/fortau			
Badeplasser			
Fisking/båtliv (naust, båt plass, ankring, brygger)			
Organisert aktivitet			
Regionen for øvrig (havet, ski, fjellturer, ÅST-hytter, AaSK, annet....)			
Adgang til egen hytte			
Annet:			

8. Hva tenker du om byens tilgang til natur, og natur som vakre kulisser? (Egenart, sjarm, opplevelse av tilhørighet....)

10. KLIMA

- Hvordan vurderer du klimaet, og hvilken betydning har det for deg?

STEDSBILDER/ KVALITETER VED BYEN:

ARBEIDSMARKEDET

11. Hvordan vurderer du arbeidsmarkedet i Ålesund?

- variert, flere arbeidssteder å velge mellom
- faglig utvikling
- relevant arbeid i forhold til utdanning
- mulighet for karriere
- opplever du at kjønn har betydning
- hvor mobil er du (ABS-region, reiseavstand)
- betydningen av omlandets arbeidsmarked
- betydningen av eksportrettet næringsliv (spennende med kontakt over landegrenser)
- forhold over; hvordan er dette for evt. partner
- eiendom/næringsvirksomhet som du skulle ta over

TJENESTER OG BOLIGTILBUD

12. Basistilbud:

- barnehage
- helsetjenester
- trygghet/kriminalitet

13. Utdanningstilbud:

- grunnskole
- høyere utdanning i Ålesund – viktig for deg (dine barn), viktig for byen/næringslivet?

14. Boligmarkedet:

- pris
- beliggenhet

15. AVSTANDER OG KOMMUNIKASJONER

- innen arbeids, bolig og servise (ABS) regionen (avstand, ferger, broer). Hvordan vurderer du å pendle til kulturtilbud, høyere utdanning?
- Fly og tog (til resten av landet/verden)

16. BYENS FYSISKE KVALITETER (menneskeskapt)

Estetikk: eks. renhet/ryddighet, parker, grønne lunger, byrom

Jugendstil

Tilpasningsarkitektur

Byens beliggenhet i landskapet

Livlighet/folk i gatene. Energi

Er der noe spesielt ved byen i forhold til andre byer – karakter/sjel:

17. Tilbud butikker og kjøpesenter:

- I bysentrum
- På Moa

Hvor drar du oftest?

18. Moa – bysentrum. Utfyller hverandre eller en konflikt?

STEDSBILDER

19. Er du opptatt av det politiske livet i Ålesund? Er du selv aktiv?

20. Har du gjort deg opp noen tanker om hvordan avgjørelser som påvirker byens utvikling foregår?

21. Hvem er viktige aktører?

1. Politikere
2. Kommunal/Fylkeskommunal administrasjon
3. Næringslivsledere
4. Pressgrupper/frivillig sektor
5. Media

22. Er prosessene kjennetegnet av å være:

- Åpne og inkluderende
- Framsynte
- Vitale

23. Er her handlingsrom for ildsjeler?

24. Hvilke oppfatninger eksisterer/dominerer om byens muligheter, potensialer og forutsetninger, og hvilke kommer lite fram eller undertrykkes?

25. Hvilke særtrekk har byen som det er viktig å bygge videre på?

26. Verdier som kjennetegner byens innbyggere:

- Toleranse/tillit
  - o for folk fra andre steder: bygda, fra andre byer, fremmedarbeidere, flyktninger.
  - o for folk som er annerledes: utdanning, religion, seksuell legning, levemåter
- Energi
- Kan du være deg selv? (In-place/Out-of-place)
- Hvordan blir mennesker vurdert? (status, penger, utdanning, bakgrunn, familie.....)

27. Stedstilørighet:

- Hvordan opplevde du din oppvekst ("grønne barndom").
- Hva har formet deg spesielt ved oppveksten som du lengtet tilbake til?
- Hva knytter deg til byen, nærmiljøet?
- Hva tenker du om å bo her?

STEDSFORMIDLING

28. Hvilket omdømme tror du byen har:

- i distriktet
- nasjonalt
- internasjonalt

29. Har byen endret seg fra hvordan du husker den fra før du dro ut? Hvordan?

30. Hvor (i hvilken by, landsdel, land) ville du helst ha bodd hvis du fikk velge fritt?

Tror du at du vil fortsette å bo i Ålesund?

Vedlegg 2: Samtykkeerklæring

Forespørsel om å delta i intervju i forbindelse med en masteroppgave

Jeg er masterstudent i samfunnsplanlegging og ledelse ved Høgskulen i Volda og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. Planlagt innlevering av oppgaven er mai 2009.

Utenom de større byene og de mest attraktive regionene, er det rift om høyt kvalifisert arbeidskraft. Jeg er interessert i å finne ut i hvilken grad folk med høyere utdanning velger å flytte hjem til Ålesund, og hvilke motiver som ligger til grunn for tilbakeflytting. Jeg ønsker også å belyse kvaliteter ved byen ved å finne ut hvordan tilbakeflyttere tenker om, opplever og erfarer å bo her.

Jeg vil belyse temaet ved hjelp av statistiske data innen demografi, generell teori om temaet, informasjon fra nøkkelpersoner og dybdeintervju av 10 – 12 personer med følgende karakteristika:

- Oppvokst i Ålesund
- Bodd utenbys/utenlands og har flyttet hjem i løpet av de 5 siste årene
- Har høyere utdanning (4 år eller mer ved Høyskole/Universitet)
- Hadde ikke barn på tilbakeflyttingstidspunktet

Jeg vil bruke lydopptak og ta notater mens vi snakker sammen. Intervjuet vil ta inntil 2 timer, og vi blir sammen enige om sted og tid.

Jeg vil ha med dette skrivet til intervjuet, slik at du da kan skrive under samtykkeerklæringen. Dette informasjonsskrivet sender jeg nå slik at du har anledning til å lese gjennom det på forhånd. Slik kan vi avklare om du faller inn under kategorien jeg ønsker å snakke med, og om du sier deg villig til å bli intervjuet.

Det er frivillig å være med og du har mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil alle innsamlede data om deg bli slettet. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt, og ingen enkeltpersoner vil kunne kjenne seg igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av 2009.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på 900 48 006, eller sende en e-post til anette.solbakk@online.no. Du kan også kontakte min veileder Grethe Mattland Olsen ved Høgskulen i Volda på telefonnummer 70 07 52 23.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Med vennlig hilsen
Anette Solbakk
Borgundv. 243
6008 Ålesund

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt informasjon om studien av tilbakeflyttere med høy utdanning til Ålesund og ønsker å stille på intervju.

Signatur ..... Dato.....

Telefonnummer ... .. E-post.....

Vedlegg 3: NSD Tiltråding av behandling av personopplysninger

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Grethe Mattland Olsen
Institutt for planlegging, administrasjon og samfunnsfag
Høgskulen i Volda
Postboks 500
6101 VOLDA

Vår dato: 07.01.2009

Vår ref: 20686 / 2 / SOJ

Deres dato:

Deres ref:

TILTRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.12.2008. All nødvendig informasjon om prosjektet forelå i sin helhet 06.01.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

20686	<i>Alesund - liv laga?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskulen i Volda, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Grethe Mattland Olsen</i>
Student	<i>Anette Solberg Solbakk</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2009, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Synnøve Økland Jahnsen

Kontaktperson: Synnøve Økland Jahnsen tlf: 55 58 83 34
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Anette Sølberg Solbakk, Borgundv. 243, 6008 ÅLESUND

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrr.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Studien "Ålesund - liv laga?" er avsluttende masteroppgave for studenten Anette Sølberg Solbakk i forbindelse med masterstudie i samfunnsplanlegging og ledelse ved Høgskolen i Volda. Studien vil undersøke demografiske trekk ved Ålesund og hvilken motiver som ligger til grunn for tilbakeflytting etter endt utdanning ved annet tettsted. Dette undersøkes ved å foreta dybdeintervju av nøkkelpersoner, samt utvalgte individer som er oppvokst i Ålesund, har flyttet tilbake til Ålesund i løpet av de 5 siste årene, har høyere utdanning (4 år eller mer ved Høyskole/Universitet) og som ikke hadde barn på tilbakeflyttingstidspunktet.

Det vil bli gjort digitale lydopptak av intervjuene som danner grunnlaget for undersøkelsen. Det innsamlede materialet transkriberes, registreres og oppbevares på privat pc med tilgang til Internett.

I forbindelse med registrering av studien hos Personvernombudet tas det høyde for at det kan registreres sensitive opplysninger i datamaterialet i form av opplysninger om politisk oppfattelse, etnisitet og seksuell orientering (jf. personopplysningsloven § 2 pkt. 8 a og d). Av direkte personidentifiserende opplysninger vil navn registreres i forbindelse med undersøkelsen. Denne opplysningen vil i datamaterialet bli erstattet av et referansenummer som viser til en navneliste. Denne listen oppbevares atskilt fra det øvrige datamaterialet. Andre opplysninger som fremkommer i intervjuene kan virke indirekte identifiserende på enkeltpersoner.

Behandling av personopplysninger kan hjemles i personopplysningsloven §§ 8 første ledd (samtykke) og 9 a). For at et samtykke til deltakelse i forskning skal være gyldig, er det viktig at utvalget er godt informert om alle aspekter ved den aktuelle studien, slik at de kan foreta en helhetlig vurdering av hvorvidt de ønsker å delta eller ikke. I forbindelse med personintervju gis det skriftlig informasjon, der det opplyses om at innsamlet informasjon behandles konfidensielt og at det vil anonymiseres ved prosjektslutt, som er 31.12.2009. Personvernombudet finner skrevet tilfredstillende og minner om at dette innebærer at alle direkte og indirekte personidentifiserende opplysninger slettes eller omkodes innen angitt dato for prosjektslutt.

Ålesund i Jugendstil

Det er Ålesund i jugendstil
Og fjesa på veggen har store smil!
Det regner og blåser i byen vår
Som nå er blitt 150 år.

Tenk at Ålesund en gang brant
Og at mange hus forsvant.
Etterpå bygde dei flotte hus.
Ålesund blei en av dei flotteste byane,
Rådhuset strekker seg langt opp i skyane.

Ålesund er langt og smalt,
Noe av det er også ovalt.
Ålesund er stort og vidt.
Det er både ditt og mitt!

Ålesund, du Ålesund,
du ligger midt i vår vei.
For alle som bor her
Er veldig glad i deg!

*Ina Anna Gustafsson, 7a Volsdalen skole
Bidrag til byjubileet 1998, "Fra guttalus til jugendhus"*

